

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ฉันทน์สุมน ไทยทวี

การศึกษาอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

COMMUNITY PARTICIPATION IN WATER MANAGEMENT
OF BANSALADHIN COMMUNITY, MAHASAWAT,
PHUTTHAMONTHON, NAKHONPATHOM

Chansumon Thaithawee

Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration
College of Innovation Management
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Academic Year 2017

Copyright of Rajamangala University of Technology Rattanakosin

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ฉันท์สุมน ไทยทวี

การศึกษาอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตร
ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

COMMUNITY PARTICIPATION IN WATER MANAGEMENT
OF BANSALADHIN COMMUNITY,
PHUTTHAMONTHON DISTRICT, NAKHONPATHOM PROVINCE

Chansumon Thaithawee

Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Public Administration
College of Innovation Management
Rajamangala University of Technology Rattanakosin
Academic Year 2017

Copyright of Rajamangala University of Technology Rattanakosin

ใบรับรองการศึกษาอิสระ
วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ชื่อการศึกษาอิสระ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้าน
ศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม
ชื่อผู้วิจัย นางสาวฉันท์สุมน ไทยทวี
วิชาเอก นวัตกรรมการบริหารและการจัดการรัฐกิจ
อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ชมภูนุช หุ่นนาค

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรีอนุมัติให้การศึกษาอิสระฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

..... ผู้อำนวยการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
(นายรพี ม่วงนนท์)

คณะกรรมการการสอบการศึกษาอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จันทนา อินทนิม)

..... กรรมการ
(ดร.ศิริวัฒน์ เปลี่ยนบางอย่าง)

..... กรรมการ
(ดร.ชมภูนุช หุ่นนาค)

ชื่อการศึกษาอิสระ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของ
ชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัด
นครปฐม

ชื่อผู้วิจัย

นางสาวฉันท์สุมน ไทยทวี

ชื่อปริญญา

รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา

ดร.ชมภูษุช หุ่นนาค

ปีการศึกษา

2560

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ 2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำ และ 3) แสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้นำ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า (1) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในกลุ่ม มีการร่วมกันวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมาย การดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย การประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐและเอกชน รวมถึงมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ตลอดจนมีส่วนร่วมในการประเมินผลจากการดำเนินงาน (2) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ได้แก่ ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง และขาดการประเมินผล และ (3) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การจัดการน้ำอย่างต่อเนื่องให้แหล่งน้ำมีคุณภาพที่ดีขึ้น การรณรงค์ให้อนุรักษ์และการปลูกฝังทัศนคติที่ดี

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน การบริหารและจัดการน้ำ ชุมชนบ้านศาลาดิน

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

Independent Study Title	Community Participation in Water Management of Bansaladin Community, Phutthamonthon District, Nakhonpathom Prvince.
Researcher	Miss. Chansumon Thaithawee
Degree Sought	Master of Public Administration
Advisors	Chompoonuch Hunnark, Ph.D.
Academic Year	2017

Abstract

The purposes of this research were to study the community participation in the water management; the water management problems and obstacles; and find the developmental guidelines on the community participation in the sustainable water management.

The research methodology was qualitative research to study from the documents, theory, concepts and involved research, in-depth interview and non-participant observation to collect the data. The key informants are who accept 15 person were the leader and members of Ban Saladin Agricultural Water Using Community Enterprise and related government officials. Analyze data by Analytic Induction.

The study found that; People in the community participated in decision making in their group. They jointly planned, analyzed problems, set the goals, developed, cooperate with the government sector and the private sector, participated in receipt of the benefits, and participated in evaluation of the implementation; the water management problems and obstacles of Ban Saladin Community, there was no cooperation from the related local state agencies and the monitoring and evaluation was not done in writing; and The developmental guidelines on the community participation in the sustainable water management were the community water management should be continuously done to make the water sources have better quality and the related state agencies should conduct the campaign for conservation and instill good attitudes towards environmental conservation into the community to enable the future generations to use clean water sources.

Key words: Community participation, water management, Ban Saladin Community.

Advisors' Signature.....

กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของดร.ชมภูนุช หุ่นาค กรรมการที่ปรึกษาการศึกษาอิสระที่กรุณาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์จนกระทั่งการศึกษาอิสระสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ ที่ตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความช่วยเหลือในการจัดเก็บข้อมูล และให้กำลังใจในการทำการศึกษาอิสระนี้

ขอกราบขอบพระคุณกังบุญมา ไทยทวี คุณพ่อ คุณแม่ และครอบครัวที่ห่วงใยและให้กำลังใจตั้งแต่เริ่มศึกษาจนกระทั่งทำการศึกษาอิสระสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่เป็นแหล่งให้เรียนรู้ชีวิตและสังคมของผู้คนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาระดับปริญญาโท ทั้งนี้เพราะเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้การศึกษาสำเร็จลงอย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ ด้าน

ฉันท์สุมน ไทยทวี
พฤศจิกายน 2560

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	(2)
กิตติกรรมประกาศ.....	(3)
สารบัญ.....	(4)
สารบัญตาราง.....	(7)
สารบัญรูปภาพ.....	(8)
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
1.3 คำถามการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	6
2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารและการจัดการ.....	7
2.2 การบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ.....	14
2.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	29
2.4 ข้อมูลของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม	34
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	38
2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	41
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย.....	44
3.1 วิธีการศึกษาวิจัย.....	44
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	45
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	46
3.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	47
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	47
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	48
3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล.....	48
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	49
4.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.....	49
4.2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.....	56
4.3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน.....	60

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.4 สรุปภาพรวมผลการวิจัย.....	61
4.5 บทสรุป.....	62
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	64
5.1 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย.....	65
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	69
5.3 บทสรุป.....	70
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก.....	76
ภาคผนวก ก แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก.....	77
ภาคผนวก ข หนังสือของความอนุเคราะห์.....	81
ประวัติผู้วิจัย.....	85

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

- 3.1 แสดงตารางสรุปวัน เวลา สถานที่ในการให้ข้อมูลและสัมภาษณ์เจาะลึก..... 45

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
2.1	แสดงขั้นตอนการดำเนินการในการจัดการลุ่มน้ำ.....	16
2.2	แสดงผลกระทบและเกี่ยวข้องกันระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วม.....	32
2.3	แสดงแผนที่ชุมชนบ้านศาลาดิน.....	36

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

โลกของเราประกอบขึ้นด้วยพื้นดินและพื้นน้ำ โดยส่วนที่เป็นพื้นน้ำนั้น มีอยู่ประมาณ 3 ส่วน (ร้อยละ 75) และเป็นพื้นดิน 1 ส่วน (ร้อยละ 25) น้ำจัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งกับสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็น พืช สัตว์ รวมทั้งมนุษย์เราด้วย น้ำเป็นทรัพยากรที่สามารถหมุนเวียนได้เรื่อย ๆ ไม่มีวันหมด น้ำเป็นแหล่งหล่อเลี้ยงชีวิตของพืช และสัตว์ มนุษย์เรามีชีวิตอยู่โดยขาดน้ำได้ไม่เกิน 3 วัน แต่ขาดอาหารได้ถึง 7 วัน และน้ำยังมีความจำเป็นทั้งในภาคเกษตรกรรมและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ประโยชน์ของน้ำ เช่น น้ำเป็นสิ่งจำเป็นที่เราใช้สำหรับการดื่ม ใช้ประกอบอาหาร ใช้ชำระร่างกาย แล้วน้ำมีความจำเป็นสำหรับการเพาะปลูกพืช และการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่าง ๆ แหล่งน้ำเป็นที่อยู่อาศัยของปลา และสัตว์น้ำอื่น ๆ ในการอุตสาหกรรม ต้องใช้น้ำในขบวนการผลิต ใช้ล้างของเสีย ใช้หล่อเครื่องจักรและระบายความร้อนของเครื่องจักร การทำนาเกลือก็ต้องใช้น้ำเค็มจากทะเลโดยการระเหยแล้วเหลือผลึกไว้เป็นเกลือ พลังงานจากน้ำใช้ทำระเหยน้ำ เชื้อเพลิงผลิตกระแสไฟฟ้าได้ และน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็ยังมีการใช้คมนาคม เป็นต้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำในประเทศไทย ก็จะเป็นปัญหาเดิม ๆ เช่น (1) ปัญหาน้ำเสีย น้ำเสียในปัจจุบันมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย สามารถแยกแหล่งที่มาของน้ำเสียได้เป็น 3 แหล่งใหญ่ ๆ คือน้ำเสียจากภาคการเกษตร ทั้งจากการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์ น้ำเสียจากภาคอุตสาหกรรม และน้ำเสียจากชุมชน (2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง ประชากรไทยส่วนใหญ่จะขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ในหน้าแล้งต้องซื้อน้ำอุปโภคบริโภค โดยส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การขาดแคลนน้ำในระดับวิกฤตจะเกิดเป็นระยะ ๆ และรุนแรงขึ้นทุกปี (3) ปัญหาด้านคุณภาพน้ำ ปัจจุบันแหล่งน้ำจำนวนมากมีปัญหาคุณภาพน้ำ แม้ว่าจะยังไม่ใช่น้ำเสีย แต่ก็คือน้ำที่มีคุณภาพต่ำ สาเหตุที่พบคือ น้ำมีความขุ่นสูง ค่า pH ต่ำ มีการปนเปื้อนของสารพิษจากการปล่อยน้ำทิ้งโดยไม่ได้อำนาจของโรงงานอุตสาหกรรม

(4) การชะล้างพังทลายของดิน เนื่องจากผิวดินถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นพื้นที่การเกษตรจำนวนมาก ขวางทิศทางการไหลของน้ำทำให้น้ำดินถูกชะล้างพังทลาย (5) การเกิดอุทกภัย เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแลบทุกปีในช่วงฤดูฝน เกิดจากฝนตกหนักหรือตกติดต่อกันเป็นเวลานาน ๆ เนื่องจากการตัดไม้ทำลายป่า แหล่งน้ำที่ตื้นเขินทำให้รองรับน้ำได้น้อยลง การทำการเกษตรที่รุกพื้นที่ป่า ทำให้สิ่งก่อสร้างเหล่านี้ขวางทางไหลของน้ำ เช่น การก่อสร้างสะพานเพื่อเป็นเส้นทางคมนาคมของมนุษย์ นอกจากนี้ น้ำท่วมอาจเกิดจากน้ำทะเลที่หนุนสูงขึ้น หรือพื้นดินทรุดตัวเนื่องจากการสูบน้ำใต้ดินไปใช้มากเกินไป พื้นที่ที่เป็นที่ต่ำ พื้นที่ที่เป็นแอ่งกระทะ และการระบายน้ำที่ไม่ดี การสูญเสียพื้นที่น้ำท่วมขัง ตัวอย่างได้แก่ การถมคลองเพื่อก่อสร้างที่อยู่อาศัย เป็นต้น การกระทำเหล่านี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อมนุษย์ในระยะยาว เกิดความเสียหายมาก และมีผู้ที่ได้รับผลกระทบจำนวนมาก จะการกระทำของคนหรือกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน

ส่วนปัญหาทรัพยากรน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ส่วนมากก็จะเป็นปัญหาอุทกภัยเพราะเป็นพื้นที่ลุ่มลักษณะปัญหา คือ ปริมาณน้ำหลากจากลุ่มน้ำสาขาทอนบน เกิดฝนตกหนักในพื้นที่และน้ำเอ่อล้น เนื่องจากการระบายน้ำไม่สะดวกหรือประกอบกับน้ำทะเลที่หนุนสูง ปัญหาทรงลงมา คือ ปัญหาภัยแล้ง และปัญหา

ลำดับสุดท้าย คือ เรื่องของคุณภาพน้ำ เนื่องจากพื้นที่ลุ่มน้ำเจ้าพระยา เป็นพื้นที่ทำการเกษตรจึงพบปัญหาจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร และน้ำเสียจากชุมชนเมืองเพราะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนจำนวนมาก ปัญหาของน้ำในลุ่มน้ำท่าจีน ส่วนมากจะเป็นปัญหาที่คล้ายกันกับปัญหาน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา แต่ต่างกันที่คุณภาพน้ำ ที่สาเหตุของปัญหาเพิ่มขึ้นนอกจากปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตร แล้วยังมีของเสียจากภาคอุตสาหกรรม และภาคชุมชน (สุจิต คุณธนกุลวงศ์, 2558, หน้า 32-33)

จากปัญหาเกี่ยวกับน้ำดังที่กล่าวมาข้างต้นพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับน้ำ ในโอกาสที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนำคณะเอกอัครราชทูตและกงสุลใหญ่ประจำภูมิภาคยุโรป แอฟริกา และตะวันออกกลาง พร้อมด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของกระทรวงการต่างประเทศเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน วันที่ 29 ธันวาคม 2532 มีสาระสำคัญตอนหนึ่งที่ว่า "... เรื่องน้ำนี้ก็เป็ปัจจัยหลักของมวลมนุษย์ ไม่ใช่มนุษย์เท่านั้น แม้สิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ทั้งสัตว์ทั้งพืช ถ้าไม่มีก็อยู่ไม่ได้ เพราะน้ำเป็นสื่อ หรือเป็นปัจจัยสำคัญของสิ่งมีชีวิต แม้สิ่งไม่มีชีวิตก็ต้องการน้ำเหมือนกัน มิฉะนั้นก็จะกลายเป็นอะไรไม่ทราบ เช่น ในวัตถุต่างๆ ในรูปผลึกก็ต้องมีน้ำในนั้นด้วย ถ้าไม่มีน้ำก็จะไม่เป็นผลึก กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีรูป ฉะนั้น น้ำนี้ก็เป็สิ่งสำคัญ..." จากพระราชดำรัสดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงเน้นย้ำความสำคัญของน้ำ เหตุที่ทรงพัฒนาเป็สิ่งแรกเนื่องจากทรัพยากรน้ำเป็ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช และสัตว์ น้ำมีประโยชน์และมีบทบาทในการประกอบกิจกรรมทุกด้านทั้งทางด้านอุปโภค บริโภค เกษตรกรรม อุตสาหกรรม แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งพลังงานตลอดจนด้านสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตเคยมีการใช้น้ำอย่างไม่จำกัด แต่หลายปีที่ผ่านมาหลายประเทศในโลกประสบปัญหาด้านวิกฤตน้ำ ได้แก่ การขาดแคลนน้ำ น้ำท่วม น้ำเสีย ภัยแล้ง เป็นต้น (มงคล แวนไธสง, 2549, หน้า 3 อ้างถึงใน สุธรรมา จันทรา, 2555, หน้า 1)

ด้วยเหตุนี้เองพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานเงินจำนวน 84 ล้านบาท ที่คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเงิน เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2554 ให้เป็เงินทุนประเดิมสำหรับการก่อตั้งมูลนิธินี้ เพื่อสนองพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาเรื่องน้ำ เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่อมูลนิธินี้ว่า อุทกพัฒน์ และตราประจำมูลนิธิฯ กับพระราชทานพระมหากฎนาให้มูลนิธิฯ อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ โดยชื่อของมูลนิธิ อุทกพัฒน์ มาจากคำว่า อุทก ซึ่งหมายถึง "น้ำ" และ พัฒน์ มาจากคำว่า "พัฒนา" เมื่อนำมารวมกันจึงมีความหมายว่า "มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเรื่องน้ำ" (มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, <http://www.utokapat.org/about.html>, 5 เมษายน 2560)

มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จึงได้น้อมนำแนวพระราชดำริ เพื่อดำเนินงานสร้างตัวอย่างความสำเร็จของการจัดการทรัพยากรน้ำ เกิดเป็เครือข่ายพัฒนาการจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ โดยใช้แนวพระราชดำริ กรอบคิด กรอบงาน และหลักการทรงงาน เช่น การพึ่งพาตนเอง คิดเชื่อมโยงกัน ใช้ธรรมชาติแก้ธรรมชาติ ทำงานให้เหมาะสมกับพื้นที่ หรือภูมิสังคม ลงมือทำและสร้างตัวอย่างความสำเร็จสามารถถ่ายทอดและขยายผลความสำเร็จสู่ชุมชนอื่น ผ่านตัวอย่างความสำเร็จในรูปแบบ "พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ" ซึ่งได้ดำเนินงานไปแล้ว 5 พื้นที่ ได้แก่ วังบัวแดง จังหวัดหนองคาย ชุมชนศาลาติน จังหวัดนครปฐม ช่ายลุ่มน้ำแม่ละอูบ จังหวัดเชียงใหม่ ชุมชนคลองรังสิต จังหวัดปทุมธานี และชุมชนบ้านห้วยปลาหลด จังหวัดตาก พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ ใช้พื้นที่จริงของชุมชนสำหรับอธิบายผ่านแผนที่ เพื่อให้เห็นภาพความเปลี่ยนแปลง เป็เครื่องมือถ่ายทอด

ความรู้ จากความสำเร็จของชุมชน โดยให้ชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาบุคลากรในชุมชน ให้สามารถถ่ายทอด และบอกเล่าเรื่องราว พร้อมทั้งจัดทำคู่มือเนื้อหา แผนที่ เพื่ออธิบายความสำเร็จของการจัดการน้ำชุมชนแต่ละพื้นที่ (คณะกรรมการเสริมสร้างและสนับสนุนความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ, ม.ป.ป.)

ดังนั้น ตัวอย่างความสำเร็จในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ บ้านศาลาดิน จังหวัดนครปฐม โดยที่มีผู้นำชุมชนแก้ปัญหาด้วยการพึ่งตนเอง ใช้ธรรมชาติแก้ธรรมชาติ คำนึงถึงความเหมาะสมกับพื้นที่ มีการเก็บข้อมูล สำรวจลักษณะปัญหาของน้ำในชุมชน และสรุปปัญหาที่แท้จริง โดยประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ลงมือทำและสร้างตัวอย่างความสำเร็จให้เกิดความยั่งยืน ในการศึกษาการมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งที่จะศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ สภาพปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชน ตลอดจนข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชน ซึ่งจะทำให้ทราบถึงปัญหา และอุปสรรคในการจัดการ รวมถึงแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ และจะเป็นประโยชน์ใช้ในการวางแผนการพัฒนาการจัดการน้ำอย่างมีส่วนร่วมให้สอดคล้องกับศักยภาพความต้องการของชุมชน เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ของการจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ สามารถขยายผลจากความสำเร็จไปสู่พื้นที่อื่น เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกันในชุมชนอื่น ๆ อย่างยั่งยืนได้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม
- 1.2.2 เพื่อศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม
- 1.2.3 เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

1.3 คำถามการวิจัย

- 1.3.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร
- 1.3.2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร
- 1.3.3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนควรเป็นเช่นไร

1.4 ขอบเขตการวิจัย

- 1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม
- 1.4.2 ขอบเขตด้านหน่วยวิเคราะห์และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

หน่วยวิเคราะห์เป็นระดับบุคคล ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ทำการศึกษา ได้แก่

ผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัย คือ ชุมชนบ้านศาลาดิน หมู่ที่ 3 ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1.4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ใช้ระยะเวลาระหว่างเดือนสิงหาคม 2560 ถึงเดือนพฤศจิกายน 2560

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารและการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานในกระบวนการต่างๆ ของการทำงานในองค์กร ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่กำหนด

การวางแผน หมายถึง (1) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจของชุมชน (2) มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และ (3) สามารถนำไปดำเนินงานได้อย่างแท้จริง

การจัดองค์การ หมายถึง (1) การแบ่งงานตามความรู้ความสามารถ (2) การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และ (3) จำนวนสมาชิกมีพอเพียงในการดำเนินงาน

การบังคับบัญชาสั่งการ หมายถึง (1) การกระจายอำนาจจากผู้นำกลุ่มในชุมชนถึงสมาชิกในกลุ่มมีขั้นตอน (2) มุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก (3) ตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม (4) ก่อความเครียดกับผู้ใต้บังคับบัญชา

การประสานงาน หมายถึง (1) มีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน (2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน (3) การมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม

การควบคุม หมายถึง (1) สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานที่กำหนดไว้ (2) มีการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลอย่างมีหลักเกณฑ์ (3) การพิจารณาความดีความชอบยึดตามหลักผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้

การบริหารและการจัดการน้ำ หมายถึง การจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ และต้องดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูดูแลคุณภาพของน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้เพียงพอต่อความต้องการในระยะยาว

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือประชาชนในชุมชนบ้านศาลาดินเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ แล้วยังมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อมของงานที่ได้ดำเนินงานร่วมกัน

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสม (2) ใช้การตัดสินใจแบบปรึกษาหารือในช่วงดำเนินกิจกรรม (3) ร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) หมายถึง (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผล (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย แผนงานที่วางไว้ (3) การมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) หมายถึง (1) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมทั้งผลประโยชน์ส่วนตัวหรือชุมชนโดยรวม (2) การได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมกัน (3) การร่วมกันรักษาประโยชน์ทรัพยากรภายในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม (2) ร่วมกันติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1.5.2 ทำให้ทราบถึงกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1.5.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

1.5.4 เป็นข้อมูลสำหรับหน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชนอื่น ๆ และสามารถนำไปปรับปรุงการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชนให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

สำหรับสารนิพนธ์เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารและการจัดการ
 - 2.1.1 ความหมายการบริหารและการจัดการ
 - 2.1.2 ความสำคัญของการบริหารและการจัดการ
 - 2.1.3 กระบวนการการบริหารและการจัดการ
- 2.2 แนวคิดและทฤษฎีการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ
 - 2.2.1 ความหมายการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ
 - 2.2.2 หลักการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ
 - 2.2.3 กรอบนโยบาย/วิสัยทัศน์/ยุทธศาสตร์การบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ
 - 2.2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ
- 2.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม
 - 2.3.1 ความหมายการมีส่วนร่วม
 - 2.3.2 กระบวนการการมีส่วนร่วม
- 2.4 ข้อมูลของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
 - 2.4.1 ประวัติชุมชนบ้านศาลาดิน
 - 2.4.2 สภาพพื้นที่ของชุมชนบ้านศาลาดิน
 - 2.4.3 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านศาลาดิน
 - 2.4.4 การคมนาคมในชุมชนบ้านศาลาดิน
 - 2.4.5 การจัดทำแผนที่ชุมชนและระบบการกำหนดตำแหน่งบนโลก
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5.1 เกี่ยวกับการบริหารจัดการ
 - 2.5.2 เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

2.1 แนวคิดการบริหารและการจัดการ

2.1.1 ความหมายการบริหารและการจัดการ

พยอม วงศ์สารศรี (2534, หน้า 33) ได้อธิบายความแตกต่างระหว่าง management และ administration ว่า โดยทั่วไป management จะใช้ในภาษาไทยว่า การจัดการ ส่วน administration จะใช้คำว่าบริหาร แต่ระยะหลัง ๆ จะพบว่า ใช้คำทั้งสองนี้ได้มีผู้ให้ความหมาย 3 แนวทางด้วยกัน คือ

แนวทางที่หนึ่ง การบริหาร (Administration) เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายและการจัดการ (Management) เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Administration is concerned with the determination of policy and management with the implementation of policies)

แนวทางที่สอง การจัดการเป็นความหมายทั่วไปโดยรวมการบริหารเข้าไปด้วย (management is a generic term and include administration) แนวทางนี้มองว่าการจัดการเป็นกระบวนการที่ทำหน้าที่รับผิดชอบต่อการดำเนินการขององค์การธุรกิจให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ส่วนการบริหารเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการที่เกี่ยวข้องกันในการดำเนินการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้เป้าหมายที่กำหนดในชั้นการจัดการบรรลุผล

แนวทางที่สาม การบริหารและการจัดการมีความหมายไม่แตกต่าง (There is no between the terms management and administration) เป็นความหมายที่ยอมรับกันในยุคปัจจุบันนี้ แต่การนิยมใช้จะแตกต่างกัน โดยคำว่า การจัดการจะใช้ในหน้าที่การบริหารระดับสูงในด้านการกำหนดนโยบาย การวางแผน การจัดการองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การสั่งงาน และการควบคุมในองค์การธุรกิจ ส่วนคำว่า การบริหารจะใช้ในด้านการจัดการแต่ใช้ในองค์การรัฐบาล อย่างไรก็ตาม สองคำนี้มักจะใช้แทนที่กันและกัน

สุธี สุทธิสมบูรณ์ และสมาน รังสิโยภุชฎ์ (2535, หน้า 1) ได้ให้กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ หรืออีกนัยหนึ่ง การบริหาร คือ การทำให้งานสำเร็จ โดยอาศัยบุคคลอื่น (Management is getting things done through other people) คำว่า การบริหาร นี้ ในภาษาอังกฤษมักใช้อยู่ 2 คำ คือ administration และ management ความแตกต่างของ 2 คำนี้อยู่ที่ administration มักเน้นในเรื่องที่เกี่ยวกับนโยบาย (Policy) ส่วน management นั้น เป็นการนำเอานโยบายไปปฏิบัติจัดทำ (Implementation) เป็นส่วนใหญ่

จิราภรณ์ สว่างเนตร (2544, หน้า 2) ได้ให้ความหมายการบริหาร คือ กระบวนการอย่างหนึ่งอย่างใด ที่ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปร่วมมือกันทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด

สมยศ นาวิการ (2546, หน้า 14-15) ได้ให้ความหมายของคำว่า การบริหาร คือ กระบวนการของการทำงานให้สำเร็จโดยใช้บุคคลอื่น และนักวิชาการบางคน อาจให้ความหมายของการบริหารต่างออกไป เช่น การบริหาร หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งองค์การ และการควบคุมทรัพยากร

สมพร เฟื่องจันทร์ (2547, หน้า 31-32) ได้กล่าวว่า การบริหาร (Administration) เป็นคำที่คุ้นเคยและใช้กันอย่างแพร่หลาย มาจากภาษาอังกฤษว่า administration แต่การพยายามให้คำนิยามอย่างกระชับเป็นเรื่องยาก ดังตัวอย่างการอธิบายการบริหารว่าจะเกิดขึ้น เมื่อคนสองคนร่วมมือกันดันก้อนหินที่คนเดียวไม่สามารถผลักให้เคลื่อนที่ได้ การกระทำดังกล่าวเป็นการบริหารในเบื้องต้นชัดเจน และสามารถสรุปได้ชัดเจนดังนี้

1. การบริหารคือประชาชน (People) ก้อนหินเคลื่อนที่ได้โดยเป็นการกระทำของคน
2. การบริหารคือการกระทำ (Action) การที่คนสองคนผลักก้อนหิน ผลที่เกิดขึ้น คือ การกระทำอย่างหนึ่ง
3. การบริหาร หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) การดำเนินงาน หรือในรูปการกระทำต้องปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลผู้มาทำงานร่วมกัน หรือกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นต้องเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคคล ดังนี้

ผลที่เกิดจะหมายถึงการบริหารในเรื่องนั้นๆ นอกจากคำว่าการบริหารแล้ว มีคำที่ใกล้เคียงกัน และบางคนก็มองว่าเป็นคำเดียวกันคือคำว่า การจัดการ (Management) โดยได้เสนอบางคำนิยามของการจัดการ ดังนี้ ริคกี กริฟฟิน (Ricky Griffin) ได้ให้ความหมายว่า การจัดการเป็นกระบวนการของการวางแผน การจัดองค์การ การดำเนินงาน การควบคุมการใช้ทรัพยากรทางด้านบุคคล การเงิน ข้อมูลข่าวสาร และสิ่งก่อสร้างทางกายภาพ เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การในลักษณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในทางเดียวกัน โจเซฟ แอล. แมสซี (Joseph L. Massie) กล่าวว่า การจัดการเป็นกระบวนการที่กลุ่มผู้กระทำการดำเนินการให้เกิดผลตามจุดมุ่งหมาย

สรุปได้ว่า การบริหารและการจัดการ หมายถึง การดำเนินงานในกระบวนการต่าง ๆ ของการทำงานให้องค์กรประสบผลสำเร็จตามเป้าหมาย หรือจุดมุ่งหมายที่กำหนด

2.1.2 ความสำคัญของการบริหารและการจัดการ

สตี สุทธิสมบุญ และสมาน รังสิโยภักษ์ (2535, หน้า 6-7) ได้ให้ความสำคัญของการบริหารเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1) การบริหารนั้นได้เจริญเติบโตควบคู่กับการดำรงชีวิตของมนุษย์ และเป็นสิ่งช่วยให้มนุษย์ดำรงชีพอยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุก

2) จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นผลทำให้องค์กรต่าง ๆ ต้องขยายงานด้านการบริหารให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

3) การบริหารเป็นเครื่องบ่งชี้ให้ทราบถึงความเจริญก้าวหน้าของสังคม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม ทำให้การบริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงและก้าวหน้ารวดเร็วยิ่งขึ้น

4) การบริหารเป็นกรรมวิธีที่สำคัญอันที่จะนำสังคมและโลกไปสู่ความเจริญก้าวหน้า

5) การบริหารจะช่วยให้ทราบถึงแนวโน้ม ทั้งในด้านความเจริญและความเสื่อมของสังคมในอนาคต

6) การบริหารมีลักษณะเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในสังกัด ฉะนั้น ความสำเร็จของการบริหารจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อม ทางสังคม และวัฒนธรรมทางการเมืองเป็นอันมาก

7) การบริหารงานมีลักษณะต้องใช้อารมณ์ขันและการเป็นเครื่องมือ ซึ่งนักบริหารจำต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ และการวินิจฉัยสั่งการนี้เองที่เป็นเครื่องแสดงให้ทราบถึงความสามารถของนักบริหาร และความเจริญเติบโตของการบริหาร

8) ชีวิตประจำวันของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นในครอบครัวหรือในสำนักงานย่อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารอยู่เสมอ ดังนั้น การบริหารจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างชาญฉลาด

9) การบริหารกับการเมืองเป็นของคู่กัน ไม่อาจจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด ฉะนั้น การศึกษาวิชาการบริหาร จึงต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมทางการเมืองด้วย

ความสำคัญของการจัดการ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ, 2545, หน้า 206) มีดังนี้

1) การจัดการเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้องค์กรทุกองค์การดำเนินไปได้ องค์กรทุก ๆ องค์กรไม่ว่าจะเป็นในภาคธุรกิจหรือภาครัฐบาล หรือเป็นองค์การทางการศึกษา องค์กรทางศาสนา ฯลฯ ต่างก็ต้องดำเนินการโดยอาศัยการจัดการทั้งสิ้น อาจกล่าวได้ว่าความสำคัญของการจัดการอยู่ที่กิจกรรมทางการจัดการที่มีต่อเจ้าขององค์การ ซึ่งรวมถึงผู้ถือหุ้นและสมาชิกทุกคนในองค์การ ตลอดจนประชาชนในสังคมที่เป็นผู้ใช้สินค้าและบริการอันเป็นผลผลิตขององค์การนั้น ๆ

2) การตัดสินใจทางการจัดการมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการผลิต การกำหนดนโยบายและเป้าหมายขององค์กร ซึ่งมีผลกระทบต่อองค์กรและสังคมส่วนรวม อาจกล่าวได้ว่าการจัดการมีความสำคัญต่อมาตรฐานการครองชีพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน ในแง่ของความรับผิดชอบต่อสังคมที่การจัดการมีต่อการผลิตสินค้าและบริการ ซึ่งที่มีผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้บริโภคและผู้รับบริการ ต่อการรักษาสุขภาพแวดล้อม และต่อความสันติสุขของสังคม

3) การจัดการก่อให้เกิดสภาวะการจ้างงาน ซึ่งมีผลต่อการยกระดับรายได้และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งการได้บริโภคสินค้าและบริการที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น อาจกล่าวได้ว่าการจัดการมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศชาติด้วย

จึงสรุปได้ว่า ความสำคัญของการบริหารและการจัดการ มีดังนี้

1) การบริหารและการจัดการเป็นกรรมวิธีที่สำคัญที่ช่วยให้องค์กรต่าง ๆ หรือทุกองค์กร บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนด

2) การบริหารและการจัดการมีลักษณะที่เป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มบุคคลในองค์กร โดยอาศัยสภาพแวดล้อมเป็นตัวช่วย นำไปสู่ความสำเร็จ

3) การบริหารและการจัดการเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจและด้านอุตสาหกรรม

2.1.3 กระบวนการการบริหารและการจัดการ

การจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) อยู่ในกลุ่มทฤษฎีการจัดการแบบคลาสสิก (Classical Management Theory) ซึ่งเน้นทฤษฎีจากงานเขียนและการทดลอง เฟรดเดอริก วินสโลว์ เทเลอร์ (Frederick W. Taylor) ได้เสนอหลักการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ 4 หลักการใหญ่ เพื่อใช้กับการจัดการในระดับล่าง (F. Taylor, 1911 อ้างถึงในสมพร เพ็ญจันทร์, 2547, หน้า 16) ดังนี้

1) แบ่งขอยางงานของแต่ละคนออกเป็นส่วนย่อย ๆ และพิจารณาใช้วิธีการทดลองวิทยาศาสตร์ ดำเนินงานในแต่ละส่วนย่อยนั้น

2) คนงานจะต้องถูกคัดเลือกโดยยึดหลักวิทยาศาสตร์ และให้การฝึกอบรมเพื่อสามารถที่จะทำงานตามที่กำหนดไว้ และปฏิบัติอย่างชำนาญ

3) ควรมีความร่วมมือที่ดีระหว่างฝ่ายจัดการกับคนงาน เพื่อว่างานที่ปฏิบัติจะเป็นไปในลักษณะที่พึงประสงค์

4) ควรมีการแบ่งงานระหว่างฝ่ายจัดการกับคนงาน โดยที่ฝ่ายจัดการจะรับงานด้านการนิเทศ การกำหนดวิธีการปฏิบัติ และการออกแบบงาน ในขณะที่คนงานก็ควรมีอิสระอย่างพอเพียงเพื่อปฏิบัติงานในความรับผิดชอบของตนอย่างเต็มที่

เฮนรี ฟาโยล์ (Henry Fayol) เป็นคนแรกที่วิเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการ ว่ามี 5 ประการ คือ POCCC (พิภพ วังเงิน, 2547, หน้า 292) อธิบายได้ดังนี้

1) การวางแผน (Planning) โดยอาศัยข้อมูลจากอดีต ปัจจุบัน และคาดการณ์ อนาคต ตั้งจุดประสงค์ กำหนดแนวปฏิบัติ

2) การจัดหน่วยงาน (Organizing) จัดโครงสร้างองค์กร เป็นหน่วยงานย่อยๆ กำหนดตัวบุคลากร ตำแหน่ง หน้าที่

3) การสั่งการบังคับบัญชา (Commanding) ให้ทำงานตามที่มอบหมายหรือภารกิจของหน่วยงาน

4) การประสานงาน (Coordinating) จัดระเบียบงานให้รองรับ ต่อเนื่อง รื่นไหล รับผิดชอบต่อไม่สะดุด ไม่ก้าวก่ากัน ประสานคนให้ทำงานราบรื่น ไม่ขัดแย้งกัน

5) การควบคุม (Controlling) ให้พนักงานปฏิบัติหน้าที่การทำงานที่รับมอบหมาย ให้ทำงานตามระเบียบข้อบังคับ ตรวจสอบให้งานได้มาตรฐาน

ฟาโยล์ได้นำเสนอผลงานหลักการบริหารในปี ค.ศ. 1916 ฟาโยล์เป็นวิศวกรและนักบริหารอุตสาหกรรม ชาวฝรั่งเศส เขามีประสบการณ์ในการบริหาร โดยเฉพาะในการบริหารงานอุตสาหกรรม แนวความคิดหลักการบริหารของฟาโยล์มี 14 ประการ ที่มีพื้นฐานแนวความคิดว่า การบริหารงานในองค์กรมีลักษณะยึดหยุ่นที่สามารถใช้ในการบริหารงานองค์กรในลักษณะใดหรือขนาดใดก็ได้ ฟาโยล์ได้นำเสนอถึงหลักการในการบริหารว่า จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารและต่อหน่วยงานที่จะทำให้หน่วยงานนั้นๆ ดำเนินงานไปได้ด้วยดี นักบริหารต้องมีหลักการบางอย่างใช้เป็นหลักสำคัญ (จิราภรณ์ สว่างเนตร, 2544, หน้า 28-30) ได้แก่

1) การแบ่งกันทำ (Division of Work) เหตุผลสำคัญของการแบ่งงานกันทำ ก็เพื่อต้องการลดเวลาในการเรียนรู้งานให้น้อยลง แต่สามารถเพิ่มทักษะในการทำงานให้มากขึ้น ผลผลิตที่ได้รับจะมีทั้งปริมาณและคุณภาพสูง

2) อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Authority and Responsibility) ในความหมายโดยตรงนั้น อำนาจหน้าที่เป็นสิทธิที่สามารถจะสั่งการให้คนโดยเฉพาะผู้ใต้บังคับบัญชาต้องปฏิบัติตาม และโดยทั่วไปแล้ว อำนาจหน้าที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับภาระรับผิดชอบตามตำแหน่ง ฟาโยล์ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้ว่า ในการมอบอำนาจหน้าที่ให้กับบุคคลในตำแหน่งใด บุคคลผู้ดำรงตำแหน่งนั้น ๆ จะต้องยอมรับในความรับผิดชอบที่จะต้องตามมาด้วย

3) เอกภาพในการบังคับบัญชา (Unity of Command) ในหลักการบริหารข้อนี้ หมายความว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาควรรับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพราะหากไม่รักษาหลักการนี้ก็จะก่อให้เกิดปัญหาความมั่งคั่งของหน่วยงานได้ แต่หากมีการยอมรับและปฏิบัติตามหลักการของเอกภาพในการบังคับบัญชา จะช่วยในการขจัดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายต่างๆ ลงได้

4) เอกภาพในการอำนวยการ (Unity of Direction) คือ การมีแผนงานเดียว และมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวรับผิดชอบต่อกลุ่มของกิจกรรมต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์เหมือนกัน หลักการนี้เกิดขึ้นจากการมีโครงสร้างขององค์กรที่มีความซับซ้อน และมีการจัดแผนงานที่มีความเหมาะสม ส่วนความหมายของเอกภาพในการบังคับบัญชาจะมีความหมายมุ่งเฉพาะ การปฏิบัติงานของบุคคลในโครงสร้างขององค์กรที่ดีดังกล่าว

5) การรวมอำนาจ (Centralization) ฟาโยล์ได้อธิบายว่าในแทบทุกองค์การมีปรากฏการณ์ของการรวมอำนาจอยู่เสมอ ในองค์การต่างๆ มีการรวมอำนาจมากน้อยต่างกัน แต่อย่างไรก็ตาม ฟาโยล์กล่าวว่าในองค์การต่าง ๆ มีทั้งการรวมอำนาจกับการกระจายอำนาจในหลากหลายระดับหรือกระจายอำนาจจะมีการมากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะขององค์การที่เป็นอยู่

6) ความมีวินัย (Discipline) หมายถึง การยอมรับในข้อตกลงหรือนโยบายระหว่างองค์การกับผู้ปฏิบัติงาน วินัยในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารงานในองค์การ แต่ทั้งนี้การสร้างควมมีวินัยที่ดีให้แก่สังคมขององค์การนั้น ๆ ได้ก็ต่อเมื่อผู้บังคับบัญชาต้องมีคุณภาพ มีข้อตกลงภายในองค์การที่ชัดเจนและยุติธรรม มีการลงโทษ/ให้รางวัล ด้วยความชัดเจน ถูกต้อง และด้วยความระมัดระวัง

7) หลักการผลประโยชน์ส่วนรวมมาก่อนผลประโยชน์ส่วนตน (Subordination of The Individual Interest to The General Interest) ในการนี้เป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารที่ต้องแสวงหาวิธีการในการประสานประโยชน์ มิให้ผลประโยชน์ส่วนตนไปขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนรวม จึงต้องแสวงหาวิธีการที่ดีที่สุดในการประสานประโยชน์ มีการตกลงกันอย่างยุติธรรมที่สุด มีการควบคุมกำกับอย่างสม่ำเสมอตลอดเวลา พร้อมทั้งฝ่ายบริหารเองต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา

8) การให้ผลตอบแทน (Remuneration of Personnel) คือ การจ่ายค่าจ้างแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยยึดถือความยุติธรรม และให้เป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

9) ความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Order) หมายถึง ความเป็นระเบียบในการจัดวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และยิ่งรวมถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการจัดแบ่ง การปฏิบัติงานที่ดี จัดคนให้เหมาะสมกับงานอย่างถูกต้อง มิให้ไปมีผลกระทบต่อประโยชน์ของส่วนรวมได้

10) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ความเท่าเทียมและยุติธรรมที่ต้องมีแก่ทุกฝ่ายในองค์กร เมื่อ บุคคลได้รับความเสมอภาคในองค์กร จะช่วยให้เขาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเสียสละและจงรักภักดีแก่ หน่วยงาน ฟาโยล์เสนอว่า ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรจะต้องย้ำเน้นให้ผู้บริหารระดับสูงขององค์กร สำนึกถึง การสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในทุกระดับของการบังคับบัญชา เพื่อให้ผลประโยชน์สูงสุดเกิดขึ้นอยู่กับ องค์กรนั้นๆ

11) ความมั่นคงในหน้าที่การงาน (Stability of Tenure of Personnel) ฝ่ายบริหารต้องใช้เวลาแก่ ผู้ปฏิบัติงานได้มีโอกาสในการเรียนรู้งาน เพื่อสามารถปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต เพื่อให้เขาได้ปรับตัว เรียนรู้ปัญหา และปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามความต้องการขององค์กร

12) ความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึง การที่ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้แสดง ความคิดริเริ่มต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาขององค์กร และมีการกระตุ้นเตือนให้ผู้ปฏิบัติงานได้แสดงความคิดริเริ่ม ภายใต้อำนาจของอำนาจหน้าที่และขอบเขตของงาน

13) สายการบังคับบัญชา (Sealer Chain) หมายถึง สายของอำนาจหน้าที่ตามตำแหน่งที่ลดหลั่นลง มาจากผู้บังคับบัญชาระดับสูงถึงระดับล่าง การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กรควรเป็นไปตามหลักการสาย การบังคับบัญชา แต่ในกรณีที่มีสายการบังคับบัญชายาวมาก ฟาโยล์เสนอว่าเพื่อให้การดำเนินงานสะดวก รวดเร็วขึ้น และเสียเวลาน้อย ควรให้มีการติดต่อข้ามสายการบังคับบัญชาในแนวนอนที่เรียกว่า “gang plank” หรือ “Fayol’s Bridge” แต่ทั้งนี้ผู้บังคับบัญชาของบุคคลทั้งสองต้องรับรู้และยินยอมให้มีการติดต่อใน การบังคับบัญชาดังกล่าว

14) ความสามัคคี (Esprit De Corps) หมายถึง การสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในองค์กรให้ ผู้ปฏิบัติงานสามารถปฏิบัติงานเป็นทีมได้ พร้อมทั้งมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงานร่วมกัน ภายในทีม

ฟาโยล์เสนอหลักบริหารทั้ง 14 ประการนี้ ผู้บริหารในระดับสูงและผู้ปฏิบัติงานสามารถพิจารณา เลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม เพราะหลักทั้ง 14 ประการของเขานี้ ไม่ใช่จะเป็นหลักการตายตัวที่ไม่อาจ ปรับได้

แมรี พาร์เกอร์ โพลเลต (Mary Parker Follete, 1920 อ้างถึงในจิราภรณ์ สว่างเนตร, 2544, หน้า 27-28) ได้เสนอแนวความคิดของเขาเน้นความสำคัญของการประสานงานในองค์กร โพลเลตเสนอว่า “กระบวนการสั่งการ” ในองค์กรเป็นประเด็นสำคัญในหลักการบริหาร การสั่งการในองค์กรที่ดีต้องทำให้ ผู้รับคำสั่งในองค์กรนั้น ๆ มีความรู้สึกว่าคุณสั่งนั้น ๆ เป็นคำสั่งขององค์กร ไม่ใช่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง และองค์กรจะดำเนินงานไปได้โดยราบรื่นก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายบริหารและฝ่ายคนงานต้องช่วยกันรับผิดชอบ และมีการประสานงานอย่างใกล้ชิด โพลเลตอธิบายเพิ่มเติมถึง “หลักการประสานงาน” ว่าในหลักการ ประสานงานที่ดี ประกอบไปด้วย

1) การประสานงานต้องเริ่มในระหว่างหัวหน้างาน

2) เมื่อมีการประสานงานแล้ว ก่อนที่จะมีการตัดสินใจต้องมีการปรึกษาหารือกันในระหว่างหัวหน้า งานในองค์กรนั้น ๆ เสียก่อน

3) กระบวนการประสาน เป็นกระบวนการที่ต้องมีความต่อเนื่องหมุนเวียนตลอดไม่อยู่นิ่งอยู่กับที่ เพราะในกระบวนการทำงานนั้น อาจเกิดปัญหาใหม่ ๆ ความขัดแย้งใหม่ ๆ เกิดขึ้นได้เสมอ ซึ่งต้องใช้กระบวนการประสานงานในการแก้ไขปัญหาอยู่ตลอดเวลา

กูลิก (Gulick, 1937 อ้างถึงในปรกรณ์ ศิริประกอบ, 2558, หน้า 10-11) ได้เสนอหลักสำคัญในการบริหาร นำอักษรตัวแรกมาเรียงต่อกันอ่านได้ว่า POSDCoRB มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การวางแผน (Planning) เป็นการระบุถึงสิ่งที่ต้องทำให้เสร็จ พร้อมวิธีการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การตามทีระบุไว้

2) การจัดการ (Organizing) เป็นการจัดโครงสร้างองค์การอย่างเป็นทางการ โดยมีการแบ่งงานกันทำเป็นหน่วยย่อยต่างๆ พร้อมทั้งโยงเข้าสู่วัตถุประสงค์ขององค์การ

3) การบุคลากร (Staffing) เป็นการบริหารงานบุคคลที่องค์การมีความจำเป็นที่จะต้องทำการสรรหาอบรมและดูแลรักษาสภาพแวดล้อมการทำงานให้บุคลากรในองค์การ สามารถปฏิบัติงานได้ตามวัตถุประสงค์

4) การสั่งการ (Directing) เป็นการตัดสินใจของผู้นำองค์การและเปลี่ยนแปลงให้อยู่ในรูปของคำสั่งและวิธีการปฏิบัติ เพื่อจัดการให้ทุกสิ่งทุกอย่างในองค์การมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยตามวัตถุประสงค์

5) การประสานงาน (Coordinating) เป็นการประสานงานให้งานของส่วนต่าง ๆ ในองค์การยึดโยงเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

6) การรายงาน (Reporting) เป็นการสื่อสารให้องค์การทราบถึงความต้องการของผู้บริหารและการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ผ่านการบันทึก การวิจัย และการตรวจสอบ

7) งบประมาณ (Budgeting) เป็นการวางแผนทางงบประมาณทางการเงิน การบัญชี และการควบคุมตรวจสอบ

ส่วนมูนเนย์ และไรเลย์ (Mooney and Reiley) ได้เสนอหลักการบริหารที่เป็นสากล (พิทยา บวรวัฒนา, 2541, หน้า 38-39) ดังนี้

1) หลักการประสานงาน (Coordinative Principle) เป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุด และเป็นปัจจัยกำหนดความสำเร็จของงานอื่น ๆ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการทำงานประสานงานกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จ

2) หลักสายการบังคับบัญชา (Scalar Principle) เป็นการจัดลำดับความสำคัญของตำแหน่งต่างๆ ภายในองค์การจากระดับต่ำสุดถึงสูงสุด และการทำงานประสานงานกันตามแนวดิ่ง

3) หลักการแบ่งตามหน้าที่ (Functional Process) เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ต่างๆ ภายในองค์การ การแบ่งงานกันทำเฉพาะด้าน เพื่อให้ทราบว่าแต่ละตำแหน่งต้องมีหน้าที่อะไรบ้าง

4) หน่วยงานหลักและหน่วยงานสนับสนุน (Line and Staff Function) องค์การสามารถแบ่งสมาชิกออกได้เป็น 2 พวกตามลักษณะงาน พวกแรกทำงานในหน้าที่หลักขององค์การที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับลูกค้าหรือผู้รับบริการจากองค์การ ในขณะที่พวกหลัง ทำหน้าที่ในการให้การสนับสนุนให้ทำหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้น

สมยศ นาวิการ (2545, หน้า 7) ได้ยกตัวอย่างหลักการบริหาร ดังนี้

1) หลักการผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว หลักการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่งควรจะรายงานไปยังผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียวเท่านั้น เพราะหากว่าเขาต้องรับผิดชอบต่อผู้บังคับบัญชามากกว่าหนึ่งคนแล้ว อาจทำให้ความสับสนและความไม่มีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงาน

2) หลักการแบ่งงานกันทำงาน ควรแบ่งเป็นส่วนย่อยและแบ่งกันทำตามความชำนาญเฉพาะด้าน ในการแบ่งงานทำเฉพาะด้าน พนักงานแต่ละคนสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) หลักการประสานงาน เกี่ยวข้องกับการทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกขององค์การทั้งหมดเป็นอันเดียวกัน ถ้าหากว่าปราศจากการประสานแล้วกิจกรรมต่าง ๆ จะเกิดขึ้นอย่างตามบุญตามกรรม

4) หลักการควบคุมโดยข้อแตกต่างการควบคุมควรจะต้องให้ฝ่ายบริหารทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นข้อแตกต่าง หรือไม่เป็นไปตามแผนงานเท่านั้น ถ้าหากว่าสิ่งต่าง ๆ เป็นไปตามแผนงานแล้วฝ่ายบริหารไม่จำเป็นต้องทำอะไรเลย

กระบวนการการบริหารมีหลักอยู่ 4 ประการ คือ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) มีการเรียงเรียงผลงาน “การบริหาร สิ่งไม่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ” ได้การเพิ่มหลักเกณฑ์ส่งเสริมการทำงานอย่างมีส่วนร่วม โดยการนำเทคนิคการบริหารงานโดยยึดตามวัตถุประสงค์ (Management by Objective) มาใช้ประกอบ จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในทางปฏิบัติตามหลักการทำงาน POCD ได้ดีที่สุด เสนอตามกรอบหลักวิชาการดังกล่าว เป็นหัวข้อหลัก ตามแนวทางดังต่อไปนี้ (มิตรภาพ ชลานุเคราะห์ 2535, หน้า 12-13) คือ

1) การวางแผน (Planning) กล่าวถึง การกำหนดแผนงานและวัตถุประสงค์ การกำหนดขอบเขตและระยะเวลาในการดำเนินงาน วิธีการดำเนินงาน ในประเด็นถัดมา ได้กล่าวถึง การวางแผนงบประมาณ ประกอบด้วย การศึกษานโยบายค่าใช้จ่าย การบริหารงบประมาณ และการวางแผนข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย แหล่งที่มา คุณสมบัติของข้อมูล การเก็บรวบรวม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การประมวลข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ประเด็นสุดท้ายกล่าวถึง การเสนอรายงาน ประกอบด้วย การกำหนดรูปแบบ หัวข้อเรื่อง วิธีในการรายงาน เนื้อหา ส่วนวิเคราะห์ บทสรุป และข้อเสนอแนะในการตัดสินใจ

2) การจัดองค์การ (Organizing) กล่าวถึง การจัดรูปแบบ ประกอบด้วย การศึกษาและวิเคราะห์ สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ การจัดองค์การ และระบบงาน ประเด็นถัดมากล่าวถึง การบริหารและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย การจัดสรรอัตรากำลัง การกำหนดมาตรฐานของพนักงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างทีมงาน

3) การสั่งการ (Directing) กล่าวถึง ทักษะที่จำเป็นและเทคนิคในการสั่งการ การเลือกใช้รูปแบบในการสั่งการ ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่สั่งการ ประเด็นถัดมากล่าวถึง การติดต่อสื่อสารและการประสานงาน ประกอบด้วย ศิลปะในการติดต่อสื่อสาร เทคนิคในการประสานงาน ประเด็นสุดท้ายกล่าวถึง ภาวะผู้นำและการจูงใจในการทำงาน

4) การควบคุม (Controlling) กล่าวถึง วิธีการควบคุมและประเมินผล ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานผลงาน การวัดผล การเปรียบเทียบผลงาน และการดำเนินการ ประเด็นถัดมากล่าวถึง การประเมินผลด้านงบประมาณ ซึ่งประกอบด้วย การประเมินผลแผนงานและงบประมาณ ถัดมาได้กล่าวถึงการประเมินผลการจัดองค์การและบุคลากร ประกอบด้วย การปรับปรุงแผนงาน การประเมินผลการปฏิบัติงาน พนักงาน ประเด็นสุดท้ายกล่าวถึง การกำกับและการตรวจผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย การควบคุมและติดตามผลการสั่งการ การประเมินผลการติดต่อสื่อสาร และการประสานงาน

สรุปได้ว่า กระบวนการบริหารและการจัดการ หมายถึง ขั้นตอนและวิธีการต่าง ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขั้นของการทำงานไปจากเดิม เพื่อบุคคลในองค์การมีการทำหน้าที่ของตนเองที่ดีขึ้น และนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ดีขึ้นกว่าเดิม

2.2 การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

2.2.1 ความหมายการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

กรมทรัพยากรน้ำ (www.dwr.go.th, 7 กรกฎาคม 2560) ให้ความหมายการจัดการทรัพยากรน้ำ คือ การดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันอย่างบูรณาการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำและทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้องในเขตลุ่มน้ำ

ปราโมทย์ ไม้กลัด (https://thaipublica.org/2014/03/water-management-solutions, 7 กรกฎาคม 2560) หมายถึง กระบวนการหรือกรรมวิธีจัดการน้ำ โดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับการจัดหาและพัฒนา การจัดสรรเพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ รวมถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูแหล่งน้ำให้คงอยู่และมีใช้อย่างยั่งยืนยาว รวมทั้ง การแก้ไขปัญหาอันเกิดจากทรัพยากรน้ำทั้งด้านปริมาณและคุณภาพให้หมดไป

เกษม จันทรแก้ว (2551, หน้า 44) ให้ความหมายของการจัดการลุ่มน้ำ หมายถึง การจัดการพื้นที่ เพื่อให้ได้น้ำที่มีปริมาณมากพอ คุณภาพดี การไหลสม่ำเสมอ พร้อมทั้งควบคุมเสถียรภาพของดิน ลดความเสียหายจากน้ำท่วม และจัดการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง การจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ และต้องดำเนินการควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูดูแลคุณภาพของน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้เพียงพอต่อความต้องการในระยะยาว

2.2.2 หลักการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ

การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีขอบเขตของการจัดการเกี่ยวข้องกันในด้านการพัฒนาและอนุรักษ์ แหล่งน้ำ การจัดสรรน้ำ การป้องกันมลพิษทางน้ำและการบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย แนวทางในการกำหนดนโยบาย และแนวทางในการดำเนินการจัดการทรัพยากรน้ำให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ต้องอาศัย หลักการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสาน

ปธาน สุวรรณมงคล, 2540 (อ้างอิงในสัมพันธ์ ตุลยาภรณ์ และไกรสร เพ็ญสกุล, 2551, หน้า 24) ได้เสนอหลักการจัดการทรัพยากรน้ำ ดังนี้

1) การพัฒนาอย่างองค์รวม (Holistic Approach) น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่งที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เช่น ดิน ป่าไม้ ในมิติต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ฯลฯ

2) มีลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) การจัดการทรัพยากรน้ำเป็นการนำความรู้จากหลากหลายวิธีมาใช้ในการจัดการทรัพยากรน้ำ เช่น ด้านวิศวกรรมศาสตร์ ด้านเศรษฐศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ ด้านรัฐศาสตร์ ด้านสังคมวิทยา และด้านมานุษยวิทยา ครอบคลุมตั้งแต่การออกกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากน้ำ เทคโนโลยีการก่อสร้างเพื่อนำน้ำมาใช้ประโยชน์การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ตามนโยบายผู้บริหารประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับน้ำในชุมชน รวมถึงการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างกลุ่มคนในสังคม เป็นต้น

3) อยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นการผสมผสานในการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์กับสังคม ในขณะที่เดียวกันก็มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เหมาะสมกับทรัพยากรต่าง ๆ

4) มีความเป็นเอกภาพ (Unity) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย จะต้องมีความเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศตามธรรมชาติ

5) มีความเป็นเครือข่าย (Network) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะต้องเน้นเครือข่าย ในที่นี้หมายถึง เครือข่ายของทรัพยากรธรรมชาติทั้งหลาย และเครือข่ายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น อันได้แก่ รัฐ เอกชน และประชาชน

6) การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) นำจัดเป็นสมบัติสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้ นับตั้งแต่การจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม รวมไปถึงจนถึงการดำรงรักษาวงจรชีวิตของสิ่งมีชีวิตในน้ำได้

เกษม จันทรแก้ว (2551, หน้า 46-50) ได้เสนอหลักการพื้นฐานการจัดการลุ่มน้ำ 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การวางแผนการใช้ที่ดิน

พื้นที่ลุ่มน้ำแต่ละแห่งแต่ละพื้นที่มีลักษณะทั้งสมบัติทางเคมี ฟิสิกส์ และชีววิทยา แตกต่างกันไป จึงทำให้ดินแต่ละแห่ง หรือแต่ละจุดมีสมรรถนะในการในการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกันไป จึงต้องมีการแบ่งประเภทและวางแผนการใช้ที่ดินให้ถูกต้องตามสมรรถนะนั้น ๆ นำไปสู่การจัดการลุ่มน้ำให้ได้รับผลตอบแทนตามวัตถุประสงค์อย่างแน่นอน แต่การแบ่งประเภทที่ดินต้องอาศัยผู้มีความรู้ และความชำนาญเฉพาะด้าน เช่น ความรู้ด้านปฐพีวิทยา ภาพถ่ายทางอากาศ และการทำแผนที่ ตลอดจนสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น สาขาวิชาวนศาสตร์ พฤกษศาสตร์ นิเวศวิทยา เป็นต้น

ขั้นที่ 2 การใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำและมาตรการควบคุมตามวิธีการอนุรักษ์

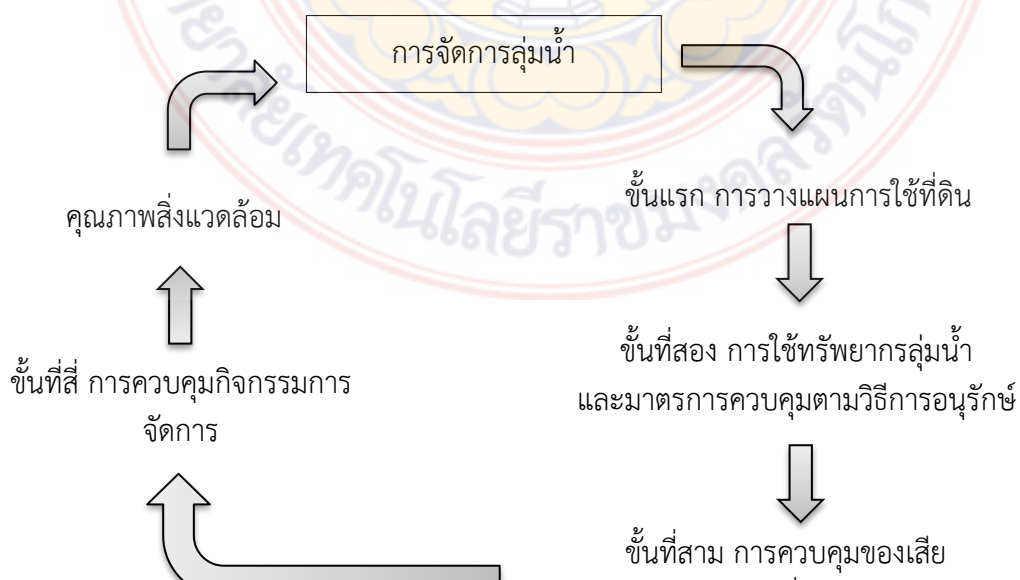
การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักวิธีการอนุรักษ์วิทยา โดยไม่ฟุ่มเฟือยเป็นไปตามความระมัดระวัง และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำได้ เพราะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้น เท่ากับการรักษาชนิด ปริมาณ สัดส่วน และการกระจายของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำ ทำให้เกิดดุลธรรมชาติ เป็นการฟื้นฟูทรัพยากร อีกทั้งยังช่วยแก้ไขส่วนที่สึกหรอให้ฟื้นคืนสภาพได้ ทรัพยากรแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ 1) ทรัพยากรที่ใช้แล้วไม่รู้จักหมดสิ้น 2) ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป และ 3) ทรัพยากรที่ใช้แล้วมีการทดแทนได้

ขั้นที่ 3 การควบคุมของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อม

การจัดการลุ่มน้ำจะผ่านขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 คือ การวางแผนใช้ที่ดิน และการใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำควบคุมตามวิธีการอนุรักษ์ จะทำให้เกิดผลสำเร็จหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการควบคุมของเสียและมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งการควบคุมมลพิษนี้ ไม่ใช่พิษที่เป็นสารเคมี เชื้อโรค แต่เป็นการป้องกันมลพิษทางสังคมและเศรษฐกิจ เพราะมลพิษประเภทต่างๆ สามารถมองเห็นหรือไม่เห็นได้ด้วยตาจะมีผลต่อการจัดการลุ่มน้ำ

ขั้นที่ 4 การควบคุมกิจกรรมทั้งในและนอกระบบการจัดการ

กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในลุ่มน้ำ หรือภายนอกลุ่มน้ำต้องมีการควบคุมไม่ให้เกิดปัญหา เนื่องจากกิจกรรมเหล่านั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การใช้เทคโนโลยี พลังงาน วิธีการดำเนินการ เวลา และสถานที่ ซึ่งมีผลต่อการสร้างความผิดปกติต่อลุ่มน้ำ กล่าวคือ ถ้าใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม วิธีการดำเนินการไม่ระมัดระวัง ทั้งเวลาและสถานที่ย่อมนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงลุ่มน้ำอย่างแน่นอน

ภาพที่ 2.1 แสดงขั้นตอนการดำเนินการในการจัดการลุ่มน้ำ

ที่มา : เกษม จันทรแก้ว. (2551). หน้า 50.

สรุปได้ว่า หลักการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ หมายถึง หลักในการบริหารและจัดการน้ำ อาศัยความรู้จากหลากหลายสาขามาประยุกต์อย่างเหมาะสมแล้วต้องคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นตามมา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการบริหารจัดการ

2.2.3 กรอบนโยบาย/วิสัยทัศน์/ยุทธศาสตร์การบริหารและการจัดการทรัพยากรน้ำ

ในปี 2543 คณะรัฐมนตรีได้กำหนดกรอบ “วิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ” โดยให้ความเห็นชอบ เมื่อวันที่ 25 กรกฎาคม 2543 และจากวิสัยทัศน์น้ำแห่งชาติ ได้นำไปสู่การกำหนด “นโยบายน้ำแห่งชาติ” เพื่อให้การบริหารทรัพยากรน้ำมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 31 ตุลาคม 2543 ภายใต้แนวคิดที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 แนวทางการบริหารจัดการน้ำแบบผสมผสานที่มุ่งเน้นการประสาน การพัฒนา และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำร่วมกับทรัพยากรอื่นที่เกี่ยวข้อง ด้วยการคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อนำไปสู่ผลตอบแทนสูงสุดด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการกำหนดกรอบนโยบายไว้ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2551, <http://www.dwr.go.th>, 7 กรกฎาคม 2560) ดังนี้

1. เร่งรัดให้มีพระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศโดยทบทวน และปรับปรุงร่างพระราชบัญญัติที่มีอยู่และเร่งดำเนินการตามขั้นตอน เพื่อให้สามารถนำไปสู่การมีผลบังคับใช้ รวมทั้งจะต้องพิจารณา ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้อง
2. จัดให้มีองค์การเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ทั้งในระดับชาติ ในระดับลุ่มน้ำ และระดับท้องถิ่นที่มีกฎหมายรองรับ โดยให้องค์กรระดับชาติมีหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย กำกับและประสานให้เกิดการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำ โดยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วม
3. เน้นการจัดสรรน้ำที่เหมาะสม และเป็นธรรมสำหรับการใช้น้ำด้านต่าง ๆ ทั้งเพื่อตอบสนองตามความจำเป็นพื้นฐานด้านเกษตรกรรมและอุปโภคบริโภค โดยจัดลำดับความสำคัญของการใช้น้ำในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้มีการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ภายใต้กติกาการจัดสรรน้ำที่ชัดเจน ความสามารถในการมีส่วนร่วมของผู้รับบริการ และระดับการให้บริการ
4. กำหนดทิศทางที่ชัดเจนในการจัดหาน้ำและพัฒนาแหล่งน้ำ เพื่อจัดหาน้ำต้นทุนที่สอดคล้องกับศักยภาพ และความต้องการมีคุณภาพเหมาะสม สำหรับทุกกิจกรรมโดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเป็นสำคัญ
5. จัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานในการทำการเกษตรและอุปโภคบริโภค เช่นเดียวกับการให้บริการขั้นพื้นฐานของรัฐด้านอื่น ๆ
6. พัฒนาและบรรจุความรู้เรื่องน้ำในหลักสูตรของทุกระดับการศึกษา เพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของน้ำ เข้าใจความสำคัญของการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ความจำเป็นและหน้าที่ในการดูแลรักษาสภาพสิ่งแวดล้อม
7. สนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วม พร้อมทั้งกำหนดรูปแบบการมีส่วนร่วมสิทธิและหน้าที่อย่างชัดเจนของประชาชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานของรัฐ ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างชัดเจน ทั้ง

การใช้น้ำ การดูแลรับผิดชอบ การอนุรักษ์แหล่งน้ำ และการตรวจสอบดูแลคุณภาพน้ำ เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรแหล่งน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

8. เร่งรัดให้มีการวางแผนการบรรเทา และแก้ไขปัญหาอุทกภัยและภัยแล้ง ทั้งการเตือนภัย การกำหนดแนวทางการบรรเทาภัยและการฟื้นฟูบูรณะ ภายหลังการเกิดภัยอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงการใช้น้ำที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติที่เกี่ยวข้อง

9. สนับสนุนงบประมาณสำหรับแผนปฏิบัติการตามนโยบาย รวมทั้งการวิจัย การประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับเรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

วิสัยทัศน์
ในการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้มีกรอบทิศทางของแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากร, 2558, หน้า 11) ดังนี้

“ทุกหมู่บ้านมีน้ำสะอาดอุปโภคบริโภค น้ำเพื่อการผลิตมั่นคง ความเสียหายจากอุทกภัยลดลง คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน บริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ภายใต้การพัฒนาอย่างสมดุล โดยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน”

เป้าหมายภาพรวมของแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เพื่อแก้ไขปัญหาทรัพยากรน้ำในด้านต่างๆ ระดับประเทศ จึงได้กำหนดเป้าหมายในภาพรวมของการจัดการทรัพยากรน้ำ ในระยะ 12 ปี (พ.ศ.2558-2569) ให้บรรลุวิสัยทัศน์ วิสัยทัศน์ (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากร, 2558, หน้า 12) ดังนี้

1) จัดหาน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภค ที่เพียงพอทั้งปริมาณคุณภาพให้แก่ ชุมชน ชนบท (ครบทุกหมู่บ้านในปี พ.ศ. 2560) และชุมชนเมือง พื้นที่เศรษฐกิจ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

2) จัดหาน้ำเพื่อการเกษตร อุตสาหกรรม และรักษาระบบนิเวศ เพื่อจัดหาแหล่งน้ำสำหรับชุมชนเพื่อการประกอบอาชีพพื้นฐาน การทำเกษตรน้ำฝน การผลิตต่างๆ ของชุมชนให้เพียงพอ จัดหาแหล่งน้ำเพื่อการพัฒนาตามเป้าหมายของประเทศ การพัฒนาชลประทานและพัฒนาด้านเศรษฐกิจ รองรับการพัฒนาของอุตสาหกรรม โดยต้องพิจารณาศักยภาพข้อจำกัดของพื้นที่ และมิติทางสังคม/วิถีชุมชน รวมทั้งควบคุมและจัดสรรน้ำให้สมดุลและเพียงพอเพื่อรักษาระบบนิเวศ และบริหารจัดการความต้องการใช้น้ำให้สมดุลกับน้ำต้นทุน

3) พัฒนาแหล่งน้ำในแต่ละลุ่มน้ำ เพื่อให้สามารถสร้างความสมดุลในมิติสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาน้อยต้องเพียงพอต่อการความต้องการใช้น้ำขั้นต่ำของลุ่มน้ำ มีน้ำเพื่อระบบนิเวศ อุปโภคบริโภค และการพัฒนาด้านเศรษฐกิจของพื้นที่

4) ลดความเสียหายจากอุทกภัยของชุมชนเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจหลัก โดยการป้องกันในเขตชุมชนและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ที่มีผลกระทบรุนแรงและเสียหายสูง ให้มีการใช้มาตรการเชิงรุกในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินและมาตรการผังเมืองที่ลดผลกระทบในอนาคต การลดความเสียหายจากน้ำหลาก ดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลัน โดยการชะลอน้ำในพื้นที่ต้นน้ำและกลางน้ำ จัดการข้อมูลและการเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ และลดความเสียหายในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤต (รุนแรงหรือมีความเสียหายสูง) รวมทั้งการปรับปรุงการบริหารจัดการน้ำ การสนับสนุน การปรับตัวและหนีภัย

5) การจัดการคุณภาพน้ำ เพื่อให้คุณภาพน้ำในแม่น้ำสายหลักและในลุ่มน้ำที่มีคุณภาพน้ำวิกฤตให้มีคุณภาพน้ำอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป โดยให้ความสำคัญกับการลดน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด การบังคับใช้กฎหมาย การให้ความรู้ ความตระหนัก และมาตรการตรวจวัดเฝ้าระวังคุณภาพน้ำ

6) พื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมให้ได้ร้อยละ 40 ของประเทศ และการจัดการการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ต้นน้ำ เพื่อให้สามารถสร้างความสมดุลของน้ำท่า ลดผลกระทบต่อปัญหาการขาดแคลนน้ำและน้ำท่วม

7) การบริหารจัดการ เมืองคักร กลไก กฎหมาย (รวมทั้งข้อตกลง ความร่วมมือระหว่างประเทศ) ระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่เป็นเอกภาพ และมีข้อมูลที่ถูกต้อง แม่นยำ บริหารจัดการได้รวดเร็ว อย่างมีประสิทธิภาพ

ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

เพื่อให้เป็นไปตาม เป้าหมายในภาพรวมที่วางไว้ และบรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ข้างต้นจึงได้ กำหนดยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ ประกอบด้วย 6 ยุทธศาสตร์ (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากร, 2558, หน้า 12-36) ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการน้ำอุปโภคบริโภค

เป้าประสงค์ : จัดหาน้ำสะอาดเพื่ออุปโภคบริโภคให้แก่ชุมชน ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

กลยุทธ์ : 1) จัดหาแหล่งน้ำต้นทุนและก่อสร้างระบบประปา โดยการจัดหาและพัฒนาแหล่งน้ำ สำหรับหมู่บ้านและชุมชนชนบท และก่อสร้าง ระบบประปาให้ เพียงพอต่อความจำเป็น พื้นฐาน ครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ ทั้งปริมาณและคุณภาพ

2) พัฒนาระบบประปาเมืองและพื้นที่เศรษฐกิจ โดยการพัฒนาขยายเขตระบบ ประปา สำหรับเมืองหลัก เมืองท่องเที่ยว พื้นที่รองรับการพัฒนาในอนาคต ให้สามารถ รั บ การขยายตัวของเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษที่จัดตั้งขึ้นใหม่

3) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบประปา ชนบทและจัดหาแหล่งเก็บน้ำฝน โดยการ ปรับปรุงประสิทธิภาพระบบประปาเดิมปรับปรุงเพิ่มแหล่งน้ำต้นทุน และสนับสนุนการ เก็บ กักน้ำฝน สำหรับครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลจากระบบประปา

4) การจัดการน้ำดื่มให้โรงเรียนและชุมชน โดยการพัฒนา น้ำบาดาลสนับสนุนน้ำดื่ม สะอาดให้โรงเรียน/ชุมชน (แหล่งน้ำและระบบผลิต)

5) การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1) การรณรงค์ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวตระหนักถึงความสำคัญของน้ำ และมีจิตสำนึกการใช้น้ำอย่างประหยัด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรใช้น้ำ รวมถึงการนำอุปกรณ์และ/หรือเทคโนโลยีประหยัดน้ำมาใช้ประโยชน์

5.2) การเพิ่มประสิทธิภาพระบบส่งน้ำและลดความสูญเสียในระบบจัดส่ง น้ำประปา ในพื้นที่ขาดแคลนน้ำต้นทุน

5.3) การควบคุมการขยายตัวของชุมชนเมือง อุตสาหกรรมและกิจกรรมทาง เศรษฐกิจให้เหมาะสมกับศักยภาพน้ำ ต้นทุนของพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่เกาะ และพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

5.4) การบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยอาศัยหลัก 3R คือ Reduce, Reuse และ Recycle ซึ่งขึ้นอยู่กับความต้องการใช้น้ำ คุณภาพน้ำ และความคุ้มค่าในการลงทุน

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การสร้างความมั่นคงของน้ำภาคการผลิต (เกษตรและอุตสาหกรรม)

เป้าประสงค์ : 1) บริหารจัดการความต้องการใช้น้ำในด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว ให้สมดุลกับน้ำต้นทุนโดยเกิดประโยชน์สูงสุด

2) ลดความสูญเสียน้ำ และเพิ่มมูลค่าน้ำชลประทาน 30.22 ล้านไร่

3) จัดหาน้ำต้นทุนเพื่อรักษาระบบนิเวศ รวมทั้งควบคุมและจัดสรรน้ำให้ สมดุลและเพียงพอ ทั้งเพื่อการใช้น้ำขั้นพื้นฐานของกลุ่มน้ำและระบบนิเวศ

4) จัดหาแหล่งน้ำต้นทุนที่เหมาะสมต่อการพัฒนาด้านการเกษตรตามศักยภาพ

5) จัดหาแหล่งน้ำต้นทุนเพื่ออุตสาหกรรม เพื่อรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมส่งออก และอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคภายในประเทศ

กลยุทธ์ : 1) **การจัดการด้านความต้องการ** เพื่อลดความต้องการในการจัดหาน้ำทางการเกษตร และลดความต้องการใช้น้ำด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดในการพัฒนา มีแนวทาง ดำเนินงาน ดังนี้

1.1) การกำหนดพื้นที่อุตสาหกรรมและควบคุมการขยายตัวของอุตสาหกรรม

1.2) การกำหนดกติกาการจัดสรรน้ำต้นทุนร่วมกันหลายพื้นที่หรือกิจกรรม และกลุ่มน้ำที่ใช้น้ำต่อเนื่องกัน และการใช้น้ำภาคเกษตรและอุตสาหกรรม

2) **บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (zoning)** การจัดการผลผลิตทางการเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและทรัพยากรดิน น้ำ พืช โดยใช้พื้นที่เกษตรชลประทาน เป็นฐานการผลิตเชิงเศรษฐกิจ เพื่อการใช้น้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืนในพื้นที่เกษตรน้ำฝน เพื่อผลผลิตตรงกับความต้องการของตลาดและเกษตรกรมีรายได้ที่เหมาะสม มีแนวทางการดำเนินการ คือ

2.1) พัฒนาระบบการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศด้านการเกษตรเชิงพื้นที่ โดยจัดทำข้อมูลด้านการเกษตรรายแปลง

2.2) ประกาศเขตความเหมาะสมสำหรับการผลิตให้เป็นปัจจุบันโดยสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลทรัพยากรดินในเขตการใช้ที่ดินเพื่อผลิตสินค้าเกษตรรายพืช

2.3) ประกาศเขตเศรษฐกิจ โดยดำเนินงานจากการประกาศเขตความเหมาะสมพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็น

2.4) สร้างมาตรการจูงใจ การบริหารความเสี่ยงด้านการผลิตและราคา

2.5) ติดตามการดำเนินการและประเมินผลการปลูกพืชเศรษฐกิจตามนโยบายการจัดโซนนิ่ง

3) **การเพิ่มประสิทธิภาพโครงการแหล่งน้ำและระบบชลประทาน** มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

3.1) การเพิ่มประสิทธิภาพการเก็บกักน้ำของแหล่งน้ำให้เต็มประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มน้ำที่มีความต้องการใช้น้ำสูง สำหรับการอุปโภคบริโภค เมืองหลัก เมืองท่องเที่ยวพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ พื้นที่อุตสาหกรรม และขยายพื้นที่ชลประทาน

3.2) การปรับปรุงประสิทธิภาพโครงการโดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการน้ำของโครงการเดิมพัฒนาจากระบบกระจายน้ำ และจัดรูปที่ดิน

3.3) จัดระบบการปลูกข้าวในพื้นที่ชลประทานให้เหมาะสม โดยเฉพาะกลุ่ม
เจ้าพระยา ซึ่งการลดจำนวนครั้งของการเพาะปลูกข้าวลง รวมทั้งปรับปฏิทิน
การปลูกพืช และปรับชนิดพืช จะทำให้การบริหารจัดการน้ำเพื่อรองรับ
สถานการณ์ด้านน้ำท่วมและขาดแคลนน้ำอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

3.4) การเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำในแหล่งน้ำขนาดเล็ก หรือในระดับ
ไร่นา เพื่อเพิ่มพื้นที่รับประโยชน์ ในกลุ่มที่มีศักยภาพการพัฒนาเพิ่มได้น้อย

3.5) การปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการแหล่งน้ำและระบบ
ชลประทาน รวมทั้ง ศึกษาปรับปรุงเกณฑ์ปฏิบัติการอ่างเก็บน้ำของอ่างเก็บน้ำ
ขึ้นมาใหม่ โดยคำนึงถึงทั้งการป้องกันและบรรเทาอุทกภัย และการเก็บกัก
น้ำ
ให้เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำของทุกภาคการใช้น้ำ

4) พัฒนาและฟื้นฟูแหล่งน้ำในพื้นที่เกษตรน้ำฝน เพื่อให้มีแหล่งน้ำ สำหรับชุมชนใน
การทำเกษตร เป็นน้ำต้นทุนสำหรับ การขยายเขต ระบบประปา และความจำเป็น
พื้นฐาน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ หนองบึง ทั้งขนาดเล็กและ
ขนาดใหญ่ รวมทั้งการฟื้นฟูที่ชุ่มน้ำระดับชาติและนานาชาติ ที่ไม่กระทบต่อ
การรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำในหนองบึงมากยิ่งขึ้น และ
ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์

4.2) การอนุรักษ์ ฟื้นฟูลำน้ำที่ต้นเขินเพื่อให้สามารถเก็บกักน้ำได้สูงสุดในฤดู
แล้ง และสามารถระบายน้ำได้ อย่างมีประสิทธิภาพในฤดูน้ำหลากดำเนินการ
โดยการปรับปรุงสิ่งที่ก่อสร้างแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรม ได้แก่ ฝายน้ำล้น ระบบส่ง
กระจายน้ำ อ่างเก็บน้ำต่างๆ รวมทั้งการเก็บกักในแหล่งน้ำธรรมชาติ ในลุ่มน้ำ
ที่เกิดภัยแล้งและน้ำท่วม

4.3) การใช้น้ำบาดาลเสริมการใช้น้ำผิวดิน ในพื้นที่ขาดแคลนน้ำและศักยภาพ
การพัฒนาแหล่งน้ำผิวดินต่ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และในพื้นที่ที่มี
ศักยภาพน้ำบาดาลสูงในภาคเหนือและภาคกลาง

4.4) การสนับสนุนการขุดสระน้ำ รวมถึงการพัฒนาแหล่งน้ำชุมชน ซึ่งเป็น
แหล่งน้ำขนาดเล็กนอกเขตชลประทาน

5) การพัฒนาแหล่งกักเก็บกักน้ำใหม่ และระบบกระจายน้ำ เพื่อการพัฒนาการ
เกษตร เศรษฐกิจ และอุตสาหกรรม โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

5.1) พัฒนา แหล่งเก็บกักน้ำ โดยเน้นพัฒนาแหล่งน้ำในลุ่มน้ำที่มีการเก็บกักต่ำ
ให้มีปริมาณเก็บกักอย่างน้อยเพียงพอสำหรับความต้องการใช้น้ำขั้นต่ำเพื่อการ
อุปโภคบริโภค เศรษฐกิจ ของพื้นที่และระบบนิเวศ อีกทั้งยังลดปริมาณน้ำ
หลากได้ส่วนหนึ่งด้วย

5.2) จัดทำแหล่งน้ำต้นทุน และนำน้ำจากแหล่งน้ำใกล้เคียงมาใช้ประโยชน์ใน
รูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมกับภูมิกายภาพ ภูมิสังคม ได้แก่ ฝายทดน้ำ ประตูลำ
ระบายน้ำ อาคารควบคุมและสถานีสูบน้ำ ทั้งนี้โครงการแหล่งน้ำใหม่เหล่านี้
หนึ่งสามารถใช้สำหรับการพัฒนาเมือง ภาคเศรษฐกิจ
และภาคอุตสาหกรรมด้วย

ส่วน

5.3) การจัดทำระบบส่งน้ำ เพื่อการพัฒนาการชลประทานอย่างเป็นระบบ

6) การพัฒนาระบบผันน้ำและระบบเชื่อมโยงแหล่งน้ำ ภายในและระหว่างลุ่มน้ำ

ต่างประเทศ เพื่อหาต้นทุนให้กับลุ่มน้ำที่ขาดแคลนน้ำ รุนแรงหรือพื้นที่เศรษฐกิจ ลุ่มน้ำ

ภายในหรือภายนอกที่มีศักยภาพและระหว่างแหล่งกักเก็บน้ำ และลำน้ำที่มีปริมาณน้ำ มาก
กับที่มีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ โดยมุ่งระบายน้ำส่วนเกินจากแหล่งน้ำภายในประเทศ หรือจาก
ภายนอกประเทศเติมน้ำให้ลุ่มน้ำที่ขาดแคลนน้ำรุนแรง หรือพื้นที่พัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ
การพัฒนาระบบ โครงข่ายน้ำในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออก ร่วมกับการกำหนดเกณฑ์การ
จัดสรรน้ำร่วมกับองค์กรอื่น

**7) การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อรองรับ เขตเศรษฐกิจ และพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมพัฒนา
ใหม่** เพื่อการส่งออก อุตสาหกรรมต้นน้ำ และอุตสาหกรรมปิโตรเคมี

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การจัดการน้ำท่วมและอุทกภัย

เป้าประสงค์ : 1) ลดความเสียหายจากอุทกภัยของชุมชนเมือง และพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญที่มี
ผลกระทบรุนแรงและความเสียหายสูง

2) ลดความเสียหายในพื้นที่เกษตร และสนับสนุนการปรับตัวในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย
ซ้ำซาก

3) ลดความเสียหายจากน้ำหลาก ดินโคลนถล่ม น้ำท่วมฉับพลันในหมู่บ้านเสี่ยงภัย
กลยุทธ์ : 1) การปรับปรุงทางน้ำสายหลัก ที่ต้นเขินและกีดขวางทางไหลของน้ำอย่างรุนแรง ให้
การระบายน้ำเพียงพอในฤดูฝนและมีการเก็บกักไว้ใช้ประโยชน์ในฤดูแล้งให้เหมาะสม กับ
สภาพทางอุทกวิทยา (รอบปีการเกิด) ความรุนแรงและเสียหายที่เกิดขึ้น รวมทั้ง พิจารณาการเก็บกัก
ในจุดที่มีความต้องการใช้น้ำ

2) การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพ การระบายน้ำ ผันน้ำ และพื้นที่รับน้ำนอง ในลุ่ม
น้ำท่วมวิกฤต มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

2.1) การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการระบายน้ำ เพื่อลดความเสียหายจาก
อุทกภัยในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤต/ผันน้ำเสี่ยงพื้นที่ชุมชนเมืองและเศรษฐกิจ
หนาแน่น แหล่งประวัติศาสตร์ และโบราณสถานที่สำคัญ

2.2) การจัดหาพื้นที่ที่เหมาะสมพร้อมกับมาตรการสนับสนุนทางระเบียบหรือ
กฎหมาย เพื่อหน่วงน้ำในพื้นที่รับน้ำนอง และการกำหนดเกณฑ์การขดเซย
กรณีการรอนสิทธิ การใช้ที่ดินและกรณีการผันน้ำเข้าพื้นที่แก้มลิง เพื่อลดความ
เสียหายจากอุทกภัยขนาดใหญ่

3) การป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมือง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

3.1) การวางระบบป้องกันน้ำท่วมชุมชนเมืองที่เสี่ยงภัยจากน้ำหลากล้นตลิ่ง
โดยการก่อสร้างคันกั้นน้ำหรือทำนบ และสถานีสูบน้ำ

3.2) การปรับปรุงระบบระบายน้ำภายในเขตชุมชนเมืองที่เสี่ยงต่อการเกิดน้ำ
ท่วมขังในกรณีฝนตกหนักในพื้นที่เร่งการระบายน้ำออกจากพื้นที่เพื่อลด
ปริมาณน้ำที่ท่วมขัง โดยการพัฒนาระบบทางระบายน้ำและผันน้ำควบคู่ไปกับ การ
ก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ

4) การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินลุ่มน้ำ/จังหวัด และปรับปรุง/จัดทำผังเมือง มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.1) การใช้มาตรการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินลุ่มน้ำ/จังหวัดเพื่อบรรเทาอุทกภัย เช่น จัดระเบียบการใช้ประโยชน์ที่ดินในการกำหนดเขตการพัฒนาพื้นที่การเกษตร พื้นที่เศรษฐกิจ และพื้นที่อุตสาหกรรม

4.2) การใช้ผังเมืองควบคุมในพื้นที่พัฒนาหนาแน่น โดยการกำหนดแนวเส้นทางผังการระบายน้ำของพื้นที่ เพื่อกำหนดทางระบายน้ำธรรมชาติ ระบบขนส่งทางน้ำ (ถ้าจำเป็น) พื้นที่ชะลอน้ำ พื้นที่ชุมชนที่ต้องปกป้อง ปรับตัว และหลีกเลี่ยงการสร้างที่อยู่อาศัยในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยสูง

5) การพัฒนาและบริหารจัดการแหล่งกักเก็บน้ำ ให้เต็มศักยภาพ เพื่อลดปริมาณน้ำหลากให้กับพื้นที่ตอนล่าง โดยเน้นการพัฒนาแหล่งเก็บกักน้ำท่า เป็นพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก และมีความเสียหายสูง โดยพิจารณาร่วมกับกลยุทธ์อื่น ๆ ที่มีเป้าหมายในพื้นที่เดียวกัน ให้มีการบูรณาการ เพื่อผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

6) การสนับสนุนการปรับตัวและหนีภัย โดยการจัดการให้อยู่ได้อย่างเป็นสุขกับสภาพธรรมชาติและปัญหาที่เกิดขึ้น มีแนวทางดังนี้

6.1) การจัดรูปและปรับพื้นที่ทำนาที่น้ำท่วมเสียหายซ้ำซากทุกปี โดยจัดทำคั่นร่วมกับการขุดดินเป็นสระให้ขนาดใหญ่เก็บน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูแล้งโดยไม่สู้กับน้ำท่วม

6.2) หลีกเลี่ยงการปลูกบ้านในบริเวณน้ำท่วมถึง และพื้นที่เสี่ยงน้ำป่าไหลหลาก ดินโคลนถล่ม หากหลีกเลี่ยงไม่ได้ควรปลูกบ้านใต้ถุนสูง มีพื้นบ้านพื้นระดับน้ำท่วมสูงสุดในอดีต หรือขอบเขตน้ำหลาก ดินโคลนถล่ม

6.3) พื้นที่เกษตรที่ได้รับผลกระทบน้ำท่วมเสียหายซ้ำซากทุกปี ควรปรับระบบการทำเกษตรหรือเลือกชนิดพืช และระยะเวลาปลูกให้เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เปลี่ยนระบบการเกษตรจากการปลูกข้าวมาเลี้ยงปลาหรือปลูกพืช

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำ

เป้าประสงค์ : 1) แหล่งน้ำทั่วประเทศมีคุณภาพน้ำอยู่ในระดับพอใช้น้ำไปไม่น้อยละ 80 โดยให้มีการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสียและลดมลพิษจากแหล่งกำเนิด และแหล่งน้ำเสื่อมโทรมได้รับการแก้ไขฟื้นฟูยกระดับให้ดีขึ้น

2) การควบคุมความเค็มปากแม่น้ำ ณ จุดควบคุม ไม่ให้เกินมาตรฐานของการเกษตรและการประปา

กลยุทธ์ : 1) พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ เพิ่มประสิทธิภาพระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนที่มีอยู่เดิมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสนับสนุน การก่อสร้าง ระบบรวบรวมและระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนหนาแน่น โดยใช้ ระบบบำบัดน้ำเสียแบบรวมศูนย์ หรือระบบบำบัดน้ำเสียแบบรวมกลุ่มอาคารตามความ เหมาะสมของแต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสำหรับการก่อสร้างระบบรวบรวม น้ำเสียควรมีการออกแบบระบบรวบรวมน้ำเสียแยกออกจากระบบระบายน้ำ

2) ลดน้ำเสียจากแหล่งกำเนิด ประกอบด้วยแนวทางดำเนินการ ดังนี้

2.1) กำหนดสัดส่วนการระบายมลพิษ โดยประเมินศักยภาพการรองรับมลพิษของแหล่งน้ำในพื้นที่วิกฤต พร้อมทั้งดำเนินมาตรการทางผังเมืองโดยกำหนดพื้นที่ห้ามระบายน้ำเสีย

2.2) ป้องกันและแก้ไขปัญหาคอนเทนเนอร์น้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤต/พื้นที่เสี่ยงการปนเปื้อนโลหะหนักหรือสารเคมี ดังนี้

- น้ำเสียจากชุมชน สนับสนุนการบำบัดน้ำเสีย ณ แหล่งกำเนิดสำหรับบ้านเรือนหรืออาคารที่ตั้งอยู่ริมแหล่งน้ำ การส่งเสริมการนำน้ำที่บำบัดแล้วกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

- น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เพิ่มขีดความสามารถในการบังคับใช้กฎหมายควบคุมและบำบัดน้ำเสียให้เกิดประสิทธิผลสนับสนุนและช่วยเหลือทางวิชาการ แหล่งเงินและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ในการบำบัดน้ำเสียสำหรับอุตสาหกรรม มาตรการป้องกันแก้ไขพื้นที่ลุ่มน้ำวิกฤตหรือพื้นที่เสี่ยงการปนเปื้อนโลหะหนักหรือสารเคมี และมาตรการเฝ้าระวังโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง

- น้ำเสียจากเกษตรกรรม สนับสนุนหรือจัดหาแหล่งเงินกู้เพื่อให้มีการจัดการน้ำเสียส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากน้ำเสีย/ของเสียจากการเกษตรที่ผ่านเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดการรณรงค์ให้ประชาชนดูแล ป้องกันการบุกรุกพื้นที่แหล่งเก็บกักน้ำ การรักษาคุณภาพน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่แหล่งน้ำต้นทุนสนับสนุนและช่วยเหลือทางวิชาการและมาตรการทางเศรษฐศาสตร์ส่งเสริมทำเกษตรกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมลดการใช้สารเคมีในการเกษตร

3) การควบคุมระดับความเค็ม โดยการจัดสรรน้ำในฤดูแล้งเพิ่มเติม ได้แก่ ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ทำจีน แม่กลอง บางประกง ปราจีนบุรี เพชรบุรี ตาปี และปัตตานี และการป้องกันโดยใช้อาคารควบคุมลำนํ้าสำหรับลุ่มน้ำขนาดเล็กที่ไม่มีแหล่งเก็บกักน้ำขนาดใหญ่ ได้แก่ กลุ่มลุ่มน้ำภาคใต้ ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก และลุ่มน้ำชายฝั่งทะเล ตะวันตก

4) การกำจัดวัชพืชและขยะมูลฝอยในแหล่งน้ำ โดยดำเนินการขุดลอกและกำจัดวัชพืชต่างๆ ในแหล่งน้ำ เช่น ผักตบชวา ขยะมูลฝอย เป็นต้น เพื่อลดการขีดขวางการระบายน้ำ และความเน่าเสียของแหล่งน้ำ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรมและป้องกันการพังทลายของหน้าดิน

เป้าประสงค์ : 1) ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม เพื่อให้ได้พื้นที่ป่าไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ

2) ป้องกันการสูญเสียหน้าดินและพื้นที่ดินถล่ม ในพื้นที่เกษตรลาดชัน เพื่อการชะลอน้ำในลุ่มน้ำสาขาที่เสี่ยงภัยน้ำท่วม

กลยุทธ์ : 1) การอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ป่าต้นน้ำที่เสื่อมโทรม เพื่อปรับสมดุลของระบบนิเวศพื้นที่ต้นน้ำ ชะลอการไหลหลากของน้ำช่วงฤดูฝน ป้องกันหน้าดินถูกชะล้างและเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับพื้นที่ป่าเพิ่มน้ำในลำน้ำในฤดูแล้ง โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

1.1) การปลูกป่าในพื้นที่ต้นน้ำที่เสื่อมโทรมทั้งพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าสงวนแห่งชาติด้วยพันธุ์ไม้ท้องถิ่น

1.2) การก่อสร้างฝายชะลอน้ำประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่ต้นน้ำเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นให้พื้นที่ต้นน้ำ

1.3) การกำหนดมาตรการแนวทางการใช้ประโยชน์และพัฒนาที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ให้สอดคล้องกับระบบนิเวศ และความสมดุลทางธรรมชาติ โดยเฉพาะกำหนดมาตรการ สำหรับผู้อาศัยทำกินในพื้นที่ เช่น พื้นที่ชุ่มน้ำ 1A ห้ามทำ
การผลิตที่ส่งผลกระทบต่อ ระบบนิเวศ การ

2) การป้องกันและลดการชะล้างพังทลายของดิน โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เสี่ยงภัยดินถล่มและพื้นที่เกษตรที่วิกฤตต่อการสูญเสียหน้าดิน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

2.1) การปลูกพืชคลุมดิน เพื่อลดความเร็วการไหลบ่าของน้ำและการชะล้างพังทลายของหน้าดิน โดยการปลูกหญ้าแฝก การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชตามแนวระดับ การปลูกพืชสลั้วแถว จะเพิ่มประสิทธิภาพในการซึมผ่าน
น้ำในดิน ทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินที่ดีขึ้น เพื่อยึดเกาะเม็ดดิน
พังทลายง่าย ทนทานต่อสภาพแวดล้อม ของ ไม่ ให้

2.2) การปลูกต้นไม้ยืนต้นพร้อมจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่เกษตรทั้ง

2.3) จัดทำโครงการนาร่องในลุ่มน้ำสาขา ในลุ่มน้ำสาขา ในลุ่มน้ำที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสูง เช่น ลุ่มน้ำน่าน ลุ่มน้ำป่าสัก ลุ่มน้ำตาปี เป็นต้น เพื่อกำหนดแนวทางการใช้พืชปกคลุมดินและวิธีการ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การบริหารจัดการ

เป้าประสงค์ : 1) เมืองคักร กฎหมาย ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่กำหนดนโยบายและขับเคลื่อนแผนที่เป็นเอกภาพ

2) มีระบบข้อมูลใช้ในการสนับสนุนการตัดสินใจในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับชาติและลุ่มน้ำ การวางแผนการบริหารน้ำในภาวะปกติและภาวะวิกฤต

3) เพื่อประชาสัมพันธ์ สร้างความรู้ความเข้าใจต่อแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้แก่ประชาชน ตลอดจนมีส่วนร่วมในกระบวนการติดตามการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

4) มีระบบติดตาม ประเมินผล และการบำรุงรักษาให้อาคารที่พัฒนาแล้ว อยู่ในสภาพเดิมอย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ : 1) จัดทำ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ...แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่

1.1) การจัดทำและเสนอ (ร่าง) พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. ...

1.2) การปรับปรุงข้อกำหนด/กฎหมายที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในปัจจุบัน

2) การปรับปรุงโครงสร้างหน่วยงานปฏิบัติ เพื่อแก้ปัญหาความซ้ำซ้อนของภารกิจของหน่วยงานปฏิบัติ แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ การศึกษาปรับปรุงโครงสร้างองค์กรการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีธรรมาภิบาล

3) การสนับสนุนองค์กรชุมชน องค์กรลุ่มน้ำ และเครือข่ายระหว่างลุ่มน้ำ ทั้งในและระหว่างประเทศ ให้มีความเข้มแข็งสามารถบริหารจัดการน้ำในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเนื่อง แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ การให้ความรู้การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการบริหารจัดการน้ำ

4) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์/แผนแม่บท/แผนปฏิบัติการ การบริหารจัดการน้ำในภาวะปกติและภาวะวิกฤต ทั้งในระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ เพื่อกำหนดทิศทาง การพัฒนาอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์ในลุ่มน้ำโดยการประสานการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานตามภารกิจ และความต้องการในการพัฒนาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในน้ำ แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาลุ่มน้ำ

5) การศึกษา วิจัย แนวทางการจัดการทรัพยากรน้ำ/ลุ่มน้ำสาขา เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศ การสร้างความสมดุลในการพัฒนา การใช้ประโยชน์ และข้อจำกัดต่างๆ และการปรับปรุงด้านอื่นๆ เพื่อความมั่นคงและยั่งยืน

6) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจ

6.1) พัฒนาสนับสนุนการบริหารน้ำในภาวะปกติและภาวะวิกฤต เช่น การปรับปรุงเกณฑ์การจัดสรรน้ำในอ่างเก็บน้ำ การบริหารจัดการน้ำหลากอย่างเป็นระบบ ระบบเตือนภัยน้ำหลาก ดินโคลนถล่ม เป็นต้น

6.2) เพิ่มข้อมูลนำเข้า และเพิ่มประสิทธิภาพคลังข้อมูลน้ำแห่งชาติ

6.3) พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐาน และระบบสนับสนุนที่สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ โดยจัดเป็นกลุ่มงาน และใช้รายงานร่วมกัน เช่น ระบบโทรมาตรแผนที่ และระบบจำลอง

6.4) พัฒนาระบบสนับสนุนการวางแผนการพัฒนา/อนุรักษ์/การใช้ประโยชน์

7) การจัดการน้ำ บำรุงรักษาและซ่อมแซมระบบชลประทาน

7.1) การบริหารจัดการน้ำและอาคารชลประทาน อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องกับความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ

7.2) การซ่อมแซมและบำรุงรักษาอาคารชลประทานให้คงสภาพเดิม

8) การควบคุมการบุกรุกทางน้ำ โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

8.1) การจัดทำฐานข้อมูลการบุกรุกทางน้ำและแหล่งน้ำสาธารณะ และการจัดทำแผนปฏิบัติการแก้ไขการบุกรุกทางน้ำ

8.2) การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับเขตทางน้ำ ลำน้ำสาธารณะ สำรองกำหนดเขตและปักปันเขตทางน้ำและแหล่งสาธารณะ

8.3) การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทางน้ำอย่างเคร่งครัด เพื่อคืนพื้นที่ทางน้ำที่ถูกบุกรุก

8.4) การรณรงค์การสร้างจิตสำนึกไม่ให้รุกล้ำทางน้ำ

9) การติดตามและประเมินผล แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ การติดตามและ
ประเมินผลการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่สามารถวัดความสำเร็จการพัฒนาภายใต้ การ
ลงทุน

10) การประชาสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม โดยการสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น
และสร้างจิตสำนึก

2.2.4 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำมีเป็นจำนวนมาก โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้อง
สามารถแบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้ (คณะกรรมการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการทรัพยากร, 2558,
หน้า 5-6 ถึง 5-47) ดังนี้

1) น้ำ

(1) ระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยวิธีการเกี่ยวกับการขุดลอกแหล่งน้ำสาธารณประโยชน์ที่
ต้นเขิน พ.ศ. 2547 โดยมีกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รับผิดชอบ

(2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารทรัพยากรน้ำแห่งชาติ พ.ศ. 2550 โดยมีกรม
ทรัพยากรน้ำ เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วย การป้องกันและขจัดมลพิษทางน้ำเนื่องจากน้ำมัน พ.ศ.
2547 โดยมีกระทรวงคมนาคม เป็นผู้รับผิดชอบ

(4) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีกระทรวง
คมนาคม เป็นผู้รับผิดชอบ

2) ชลประทาน

(1) พระราชบัญญัติคันและคูน้ำ พ.ศ. 2505 โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบ

(2) พระราชบัญญัติการชลประทานราษฎร์ พ.ศ. 2482 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีกรม ชลประทาน
เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2485 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีกรมชลประทาน เป็น
ผู้รับผิดชอบ

3) เกษตร ป่าไม้ และประมง

(1) พระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2518 โดยมีคณะกรรมการปฏิรูปที่ดิน เพื่อ
การเกษตร เป็นผู้รับผิดชอบ

(2) พระราชบัญญัติจัดรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2517 โดยมีคณะกรรมการจัดรูปที่ดินเพื่อ
เกษตรกรรม เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) พระราชบัญญัติเศรษฐกิจการเกษตร พ.ศ. 2522 โดยมีคณะกรรมการนโยบายและ แผนพัฒนา
การเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบ

(4) พระราชบัญญัติว่าด้วยสิทธิการประมงในเขตประมงไทย พ.ศ. 2482 และที่แก้ไขเพิ่มเติม
โดยมีกรมประมง เป็นผู้รับผิดชอบ

(5) พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 โดยมีกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบ

(6) พระราชบัญญัติการประมง พ.ศ. 2490 โดยมีกรมประมง เป็นผู้รับผิดชอบ

(7) พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 โดยมีกรมป่าไม้ เป็นผู้รับผิดชอบ

4) คลองและน้ำ

(1) พระราชบัญญัติรักษาคอลง พ.ศ. 2445 โดยมีกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้รับผิดชอบ
(2) พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2456 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีกรมเจ้าท่า เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยมีกรมการปกครอง เป็นผู้รับผิดชอบ

(4) กฎกระทรวงให้ใช้บังคับผังเมืองรวมกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2556 โดยมีกรุงเทพมหานคร เป็นผู้รับผิดชอบ

5) พลังงานและการประปา

(1) พระราชบัญญัติอนุรักษ์พลังงาน พ.ศ. 2535 โดยมีคณะกรรมการการนโยบายพลังงานแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ

(2) พระราชบัญญัติคณะกรรมการการนโยบายพลังงานแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยมีคณะกรรมการการนโยบายพลังงานแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) พระราชบัญญัติการพัฒนาและการส่งเสริมพลังงาน พ.ศ. 2535 โดยมีกรมพัฒนาและส่งเสริมพลังงาน เป็นผู้รับผิดชอบ

(4) พระราชบัญญัติการไฟฟ้านครหลวง พ.ศ. 2501 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีคณะกรรมการการไฟฟ้านครหลวง เป็นผู้รับผิดชอบ

(5) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 โดยมีคณะกรรมการการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เป็นผู้รับผิดชอบ

(6) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511 โดยมีคณะกรรมการการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นผู้รับผิดชอบ

(7) พระราชบัญญัติการประปานครหลวง พ.ศ. 2510 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีคณะกรรมการการประปานครหลวง เป็นผู้รับผิดชอบ

(8) พระราชบัญญัติการประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ. 2522 โดยมีคณะกรรมการการประปาส่วนภูมิภาค เป็นผู้รับผิดชอบ

(9) พระราชบัญญัติรักษาคอลงประปา พ.ศ. 2526 โดยมีกระทรวงมหาดไทย เป็นผู้รับผิดชอบ

(10) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดนโยบายและกำกับดูแลกิจการประปาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2547 โดยมีคณะกรรมการการกำหนดนโยบายและกำกับดูแลกิจการประปาแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ

(11) ประกาศคณะปฏิวัติที่ 58 ข้อ 3 กิจการดังต่อไปนี้ถือว่าเป็นกิจการค้าขายอันเป็นสาธารณูปโภค (5) การประปาโดยมี กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเศรษฐกิจ เป็นผู้รับผิดชอบ

6) สิ่งแวดล้อม น้ำบาดาล แผ่นดิน และอสังหาริมทรัพย์

(1) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2535 โดยมีคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ

(2) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานเพื่อบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2550 โดยมีคณะกรรมการว่าด้วยการประสานงานเพื่อบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้รับผิดชอบ

(3) พระราชบัญญัติน้ำบาดาล พ.ศ. 2520 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยมีคณะกรรมการน้ำบาดาล เป็นผู้รับผิดชอบ

(4) พระราชบัญญัติที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2518 โดยมีคณะกรรมการที่ราชพัสดุ เป็นผู้รับผิดชอบ

7) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย

- (1) พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 โดยมีคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ
- (2) ประมวลกฎหมายอาญาที่เกี่ยวกับการก่อให้เกิดภัยอันตรายต่อประชาชนบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้น้ำ

2.3 แนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม

2.3.1 ความหมายการมีส่วนร่วม

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, หน้า 6-7) ให้ความหมายและหลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน หมายถึง กระบวนการที่รัฐทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนและชุมชน ทั้งในรูปของส่วนบุคคล กลุ่มคน ชุมชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องรวมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และนโยบายการพัฒนาที่กำหนดไว้

อคิน ระพีพัฒน์ (2527, หน้า 320) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหา เป็นผู้นำ ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา

เจริญ ภัสสะ (2540, หน้า 1-3 อ้างถึงใน ยุธนา แดงนุ้ย, 2551, หน้า 7) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน (People's Participation) หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง ความพร้อมและโอกาสที่ทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายประชาชนหรือชุมชน ยอมรับรับผิดชอบและทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และยังได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน ในทัศนะที่แตกต่างกันอีก 4 ความหมาย คือ

- 1) การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงการที่กลุ่มประชาชนหรือขบวนการของประชาชน ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเป็นผู้ที่อยู่ในวงนอกระบบราชการได้เพิ่มความสามารถในการควบคุมทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ตามสภาวะสังคมที่เป็นอยู่

- 2) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาความสามารถของตนเอง ในการจัดการและควบคุมการใช้ กระจายทรัพยากร และปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคมและในการมีส่วนร่วมประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกในรูปแบบการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนเอง อย่างเป็นตัวของตัวเอง

- 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามผลการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

- 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการที่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและได้ใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกรู้สึกคิด แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขามี แสดงออกซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ แสดงซึ่งปัญหาที่กำลังเผชิญ แสดงถึงซึ่งวิธีการแก้ปัญหา และลงมือปฏิบัติโดยการช่วยเหลือของหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด

วิริยา วีรยางกูร (2554, หน้า 21) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การดำเนินการของบุคคลที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติ และประเมินผล จนไปถึงการได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ในกิจกรรมใด

กิจกรรมหนึ่ง ซึ่งต้องร่วมดำเนินการเป็นกระบวนการทุกขั้นตอนด้วยความรับผิดชอบและมีผลประโยชน์จากการดำเนินงานอย่างเท่าเทียม

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์ (2550, หน้า 1) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม หรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจมติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การที่กลุ่มประชาชนหรือประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ แล้วยังมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานประเมิณผลที่เกิดจากการดำเนินงาน และร่วมรับผลประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อมของงานที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน

2.3.2 กระบวนการการมีส่วนร่วม

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980, pp. 219-222) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ

1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นการแสดงออกด้านความคิดเกี่ยวกับการจัดระบบ หรือกำหนดระบบของโครงการ เป็นการประเมินปัญหาหรือทางเลือก ที่จะสามารถเป็นไปได้ที่จะนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา โดยการประเมินสภาพที่เป็นอยู่และสาเหตุของปัญหา ในขั้นตอนนี้ยังแบ่งย่อยออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1.1) การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (Initial Decision) เป็นการค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของโครงการ

1.2) การมีส่วนร่วมในขั้นเตรียมการ (Ongoing Decision) เป็นการหาโอกาสหรือช่องทางในการแก้ปัญหา รวมทั้งลำดับความสำคัญของโครงการที่จะต้องดำเนินการ

1.3) การมีส่วนร่วมในขั้นการตัดสินใจปฏิบัติการ (Operation Decision) เป็นการหาบุคลากรเข้ามาปฏิบัติการ ได้แก่ อาสาสมัคร ผู้ประสานงาน หรือกลุ่มที่รวมตัวกันตาม ประเพณี

2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) เป็นการดำเนินงานตามโครงการและแผนงาน เป็นการก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมในการเป็นเจ้าของกิจกรรมและผลงานที่ปรากฏ ในขั้นตอนนี้ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

2.1) การมีส่วนร่วมในการสละทรัพยากร (Resource Contribution) ได้แก่ การมีส่วนร่วมสละร่างกาย การสละเงิน การให้วัสดุอุปกรณ์ และการให้คำแนะนำ ซึ่งทรัพยากรเหล่านี้จะได้ด้วยความเต็มใจ

2.2) การมีส่วนร่วมในการบริหารและประสานงาน (Administration and Coordination) จะมีส่วนร่วมโดยวิธีการจ้างบุคคลเข้ามาดำเนินการ การฝึกอบรมผู้ที่จะปฏิบัติในโครงการ หรือการให้คำปรึกษาในการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการ และเป็นผู้ประสานงานในโครงการด้วย

2.3) การมีส่วนร่วมในการเข้าเป็นผู้ปฏิบัติในโครงการ พบว่า มีลักษณะเป็นการบังคับให้เข้าปฏิบัติในโครงการมากที่สุด การมีส่วนร่วมโดยการบังคับให้ปฏิบัติจะต่างจากการให้

ความร่วมมือ เพราะการบังคับให้ทำนั้น ผลประโยชน์ (Benefits) จะไม่ใช่สิ่งที่สำคัญ แต่ ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจนั้น จะมีการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับ หลังเกิดการมีส่วนร่วมด้วย

3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) ยังแบ่งออกได้เป็น 3 ส่วน คือ

3.1) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านวัตถุ (Material Benefits) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิต รายได้ หรือทรัพย์สิน

3.2) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านสังคม (Social Benefits) ได้แก่ ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่สังคม เช่น โรงเรียน สถานที่สาธารณะ หรือส่วนกลางของชุมชน เช่น การเพิ่มคุณภาพชีวิต การเกิดระบบน้ำประปา

3.3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในด้านบุคคล (Personal Benefits) ได้แก่ ความนับถือตนเอง (Self-Esteem) พลังอำนาจทางการเมือง (Political Power) ความคุ้มค่าของผลประโยชน์ (Sense of Efficacy)

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การมีส่วนร่วม ในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงานรวมทั้งเป็นการค้นคว้าข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่ บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่เองยังไม่มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนนี้ดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนาหรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

สอดคล้องกับที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2527, หน้า 83) ได้ให้องค์ประกอบของการมีส่วนร่วมที่จะประกอบด้วยกิจกรรมใหญ่ ๆ 4 ลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการ การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

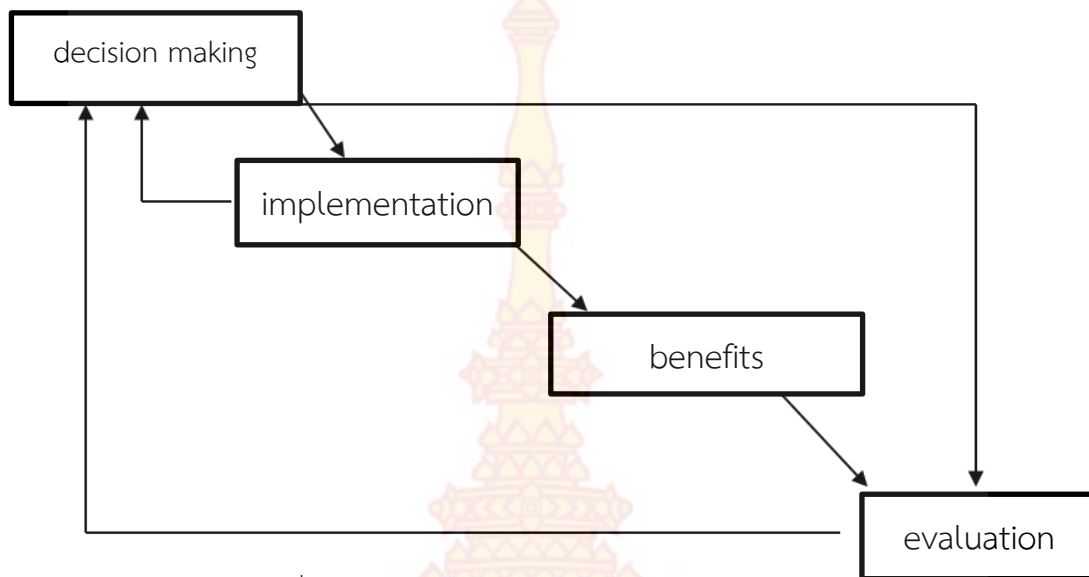
1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Participation in Decision-Making) หมายถึง เป็นขั้นเริ่มต้นของการมีส่วนร่วม ทั้งนี้จะต้องกำหนดระดับของการมีส่วนร่วม กำหนดวิธีการเข้ามามีส่วนร่วม กำหนดตัวบุคคลที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และกำหนดกิจกรรมที่จะดำเนินการ ซึ่งในขั้นนี้เป็นการร่วมตัดสินใจหรือกำหนดรายละเอียดที่จะดำเนินโครงการ อาจจะเป็นการตัดสินใจโดยคณะกรรมการของกลุ่มหรือชุมชน

2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ (Participation in Implementation) โดยการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยร่วมแรงงาน ร่วมสมทบค่าใช้จ่าย ร่วมสมทบวัสดุอุปกรณ์ และร่วมในการให้ข่าวสารข้อมูลที่จำเป็น ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมโดยเป็นกรรมการของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องในโครงการ หรือร่วมในการบริหารและการประสานงาน

3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Participation in Benefits) คือ ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น หรือมีการกระจายโอกาสทางการศึกษา ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น มีจำนวนบุคลากรด้านการแพทย์ต่อประชาชนเพิ่มขึ้น หรือมีอำนาจในการปกครองเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ (Participation in Evaluation) หมายถึง การประเมินผลด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นไปอย่างสม่าเสมอหรือไม่ และมีอำนาจมากน้อยเพียงใดในการเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงการประเมินโครงการโดยผ่านกระบวนการทางการเมือง

สามารถแสดงความเกี่ยวข้องและผลกระทบต่อกันระหว่างกิจกรรมต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วมดัง
แผนภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2.2 แสดงผลกระทบและเกี่ยวข้องกันระหว่างกิจกรรมการมีส่วนร่วม
ที่มา : Norman Uphoff. (1981). อ้างถึงใน อคิน รพีพัฒน์. (2527). หน้า 101.

เบอร์นาร์ต (ม.ป.ป., อ้างถึงใน สมศักดิ์ สุวรรณเจริญ, 2542, หน้า 17) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม
ของประชาชนเป็นกระบวนการที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาร่วมคิด
ตัดสินใจแก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์
และความชำนาญของประชาชน แก้ปัญหาร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสม และสนับสนุนติดตาม ผลการ
ปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

อภิญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 14-15) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชน
ต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

- 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วม
ตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
- 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการ แนวทาง การดำเนินงานรวมถึง
ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ
- 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้าน
ทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
- 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่
กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการใน
คราวเดียวกันได้

โกวิท พวงงาม (2545, หน้า 11) ได้กล่าวถึงวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน สามารถทำได้หลายวิธี
ที่สำคัญมี ดังต่อไปนี้

1. การเข้าร่วมประชุมอภิปราย เป็นการเข้าร่วมแก้ปัญหาหรือเนื้อหาสาระของ แผนงานหรือโครงการพัฒนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชน
2. การถกเถียง เป็นการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้ทราบถึงผลดีผลเสียในกรณีต่าง ๆ โดยเฉพาะประชาชนในท้องถิ่นที่มีผลกระทบ ทั้งทางบวกและทางลบต่อความเป็นอยู่ของเขา
3. การให้คำปรึกษาแนะนำ ประชาชนต้องร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการ บริหารโครงการ เพื่อให้ความมั่นใจว่ามีเสียงของประชาชนที่ถูกละเลย เข้ามีส่วนร่วม รับรู้และร่วมในการตัดสินใจและการวางแผนด้วย
4. การสำรวจ เป็นวิธีการให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างทั่วถึง
5. การประสานงานร่วม เป็นกรรมวิธีที่ประชาชนเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือก ตัวแทนของกลุ่มเข้าไปเป็นแกนนำในการจัดการหรือบริหาร
6. การจัดทัศนศึกษา เป็นการให้ประชาชนได้เข้าร่วมตรวจสอบข้อเท็จจริง ณ จุดดำเนินการ ก่อนให้มีการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง
7. การสัมภาษณ์หรือพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับผู้นำ รวมทั้งประชาชนที่ได้รับผลกระทบเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความต้องการที่แท้จริงของท้องถิ่น
8. การไต่สวนสาธารณะ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าร่วมแสดง ความคิดเห็นต่อนโยบาย กฎ ระเบียบในประเด็นต่าง ๆ ที่จะมีผลกระทบต่อประชาชนโดยรวม
9. การสาธิต เป็นการใช้เทคนิคการสื่อสารทุกรูปแบบเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ให้ประชาชนรับทราบอย่างทั่วถึงและชัดเจนอันจะเป็นแรงจูงใจให้เข้ามามีส่วนร่วม
10. การรายงานผล เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทบทวนและสะท้อนผลการตัดสินใจต่อโครงการอีกครั้งหนึ่ง หากมีการเปลี่ยนแปลงจะได้แก้ไขได้ทันที่

2.4 ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

2.4.1 ประวัติชุมชนบ้านศาลาดิน

ชุมชนบ้านศาลาดินเกิดขึ้นมาพร้อมกับตำบลมหาสวัสดิ์เมื่อสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขุดคลองมหาสวัสดิ์และให้มีการตั้งชุมชนตามชื่อคลองตั้งแต่ชุมชนเขตกรุงเทพก็มีชื่อมหาสวัสดิ์ เขตจังหวัดนนทบุรีก็มีชื่อมหาสวัสดิ์ ส่วนตำบลมหาสวัสดิ์เขตมณฑลนครชัยศรียังปกครองโดยท่านขุนมหาสวัสดิ์ (ต่อมาท่านได้เป็นกำนันคนแรกชื่อว่ากำนันแดง ไทยนิยม) คลองมหาสวัสดิ์เดิมได้รับพระราชทานนามว่า มหาสวัสดิ์ และยังมีคลองที่ขุดสมัยเดียวกันและชื่อคล้องจองกัน คือ คลองเจดีย์บุษยามหาสวัสดิ์ ภาษีเจริญ ดำเนินสะดวก คนรุ่นหลังจึงได้ขนานนามตำบลนี้ว่า "ตำบลมหาสวัสดิ์" เพื่อระลึกถึงคุณงามความดีของพระองค์ท่าน ตำบลมหาสวัสดิ์ ตั้งอยู่ในเขตการปกครองของอำเภอกุสุมาลย์ มีจำนวนหมู่บ้านทั้งหมด 4 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านศาลานกกระจอก (นกกระจอก) หมู่ที่ 2 บ้านคลองมหาสวัสดิ์ หมู่ที่ 3 บ้านศาลาดิน และหมู่ที่ 4 บ้านคลองโยง

คลองมหาสวัสดิ์ เป็นคลองที่ขุดขึ้น ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 ซึ่งในครั้งนั้น ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ข้า บัญญา) ทำการขุดคลองขึ้น ในปี พ.ศ. 2400 ดำเนินการแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2403 เชื่อมเส้นทางคมนาคมระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา จากคลองบางกอกน้อย บริเวณวัดชัยพฤกษ์มาลา เขตตลิ่งชัน มาเชื่อมต่อกับแม่น้ำท่าจีน ตรงบริเวณศาลเจ้าสุบิน ตำบล

จั่วราย อำเภอนครชัยศรี ขนาดกว้าง 7 วา ลึก 6 คอก มีความยาวทั้งสิ้น 27 กิโลเมตรเศษ ทุกระยะ 4 กิโลเมตร คิดเงินค่าจ้างชุดเป็นจำนวน 1,101 ชั่ง 10 ตำลึง จุดประสงค์หลักในการขุดคลองในขณะนั้นก็เพื่อใช้เป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม พร้อมกันนั้นก็โปรดฯ ให้มีการขุดคลองเจดีย์บูชาขึ้นอีกสายหนึ่งด้วย และเมื่อขุดคลองเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าให้สร้างศาลาไว้ริมคลอง จำนวน 7 ศาลา สมัยนั้นเรียกกันว่า ศาลา 1 ,ศาลา 2, ศาลา 3 ศาลา 4 เดิมเรียก ศาลาทำศพ ใช้เพื่อทำพิธีฌาปนกิจ ปัจจุบันเรียกว่า ศาลาธรรมสพน์ ,ศาลา 5 (ศาลายา) เป็นที่จารึกตำรายา ผู้ที่ผ่านไปมาสามารถจดจำเอาไปใช้ได้, ศาลา 6 วัดตามหลักกิโลอยู่ปากคลองตาหลิ ศาลา 7 อยู่บริเวณสถานีรถไฟบ้านคลองมหาสวัสดิ์ ส่วนบ้านศาลาดินไม่ปรากฏหลักฐานว่าเกิดขึ้นสมัยใด ตั้งอยู่ระหว่างสถานีรถไฟวัดสุวรรณและสถานีรถไฟบ้านคลองมหาสวัสดิ์ เดิมชาวชุมชนเล่าว่ามีศาลาทำน้ำขึ้นลงสำหรับเดินทางออกนอกหมู่บ้านอยู่ตรงบ้านป่าลำไย แสงสินทรัพย์เป็นศาลาริมป่าละเมาะและเนินดินและมีดงไม้สีสุกเป็นที่ฝังรกรากเด็กและเด็กที่เสียชีวิตก่อนกำหนดคลอดเป็นที่ทำพิธีของหมอสองท่านคือ หมอชู มหาสวัสดิ์ และหมอลิน สีสดใส ข้ามทางรถไฟไปมีศาลเจ้าหนึ่งหลังผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่าตรงนี้แหละเป็นที่มาของชื่อ “**บ้านศาลาดิน**” แต่เดิมเป็นอำเภอนครชัยศรี เมื่อปี พ.ศ. 2519 ทางราชการเห็นว่าอำเภอนครชัยศรีมีเขตการปกครองกว้างเกินไป จึงขอแยกเป็นกิ่งอำเภอพุทธมณฑล จากกระทรวงมหาดไทย ประกอบด้วย 3 ตำบล คือ 1.ตำบลคลองโยง (ปัจจุบันเป็นเทศบาลตำบลคลองโยง) 2.ตำบลศาลายา 3.ตำบลมหาสวัสดิ์ ต่อมากระทรวงมหาดไทยได้มีคำสั่งแต่งตั้ง เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2534 และต่อมามีพระราชกฤษฎีกายกฐานะเป็นอำเภอพุทธมณฑล เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2539 ปัจจุบันนี้ ศาลาทั้ง 7 ไม่มีร่องรอยเหลือให้เห็นแล้ว และทุกวันนี้คลองมหาสวัสดิ์มีความกว้างไม่ต่ำกว่า 40 เมตร ลึกประมาณ 7 เมตร

2.4.2 สภาพพื้นที่ของชุมชนบ้านศาลาดิน

ชุมชนบ้านศาลาดินมีลำคลองไหลผ่านพื้นที่หมู่บ้าน ได้แก่

1. คลองมหาสวัสดิ์ น้ำไหลจากทิศตะวันตกมาทิศตะวันออกทางเดียว หรือไหลจากแม่น้ำนครชัยศรีลงแม่น้ำเจ้าพระยา มีความกว้าง 38 เมตร ความยาว 27,000 เมตร ลึก 6 เมตร
2. คลองปฏิรูป 1 น้ำไหลจากทิศเหนือลงทิศใต้ทางเดียวหรือไหลจากคลองโยงลงคลองมหาสวัสดิ์ มีความกว้าง 11 เมตร ความยาว 2,000 เมตร ลึก 1.8 เมตร
3. คลองปฏิรูป 2 น้ำไหลจากทิศเหนือลงทิศใต้หรือไหลจากคลองโยงลงคลองมหาสวัสดิ์ มีความกว้าง 10 เมตร ความยาว 2,000 เมตร ลึก 1.9 เมตร
4. คลองกำนันขาว น้ำไหลจากทิศเหนือลงทิศใต้หรือไหลจากคลองโยงลงคลองมหาสวัสดิ์ มีความกว้าง 20.5 เมตร ความยาว 2,000 เมตร ลึก 2 เมตร
5. คลองหม่อมเจ้าเฉลิมศรี เป็นคลองต้นทางปลายคลองทิศเหนือติดหมู่บ้านกิติชัย มีความกว้าง 12 เมตร ความยาว 1,600 เมตร ลึก 1.7 เมตร

2.4.3 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านศาลาดิน

หมู่บ้านศาลาดิน หมู่ที่ 3 มีระยะห่างจากที่ว่าการอำเภอพุทธมณฑล ประมาณ 8 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

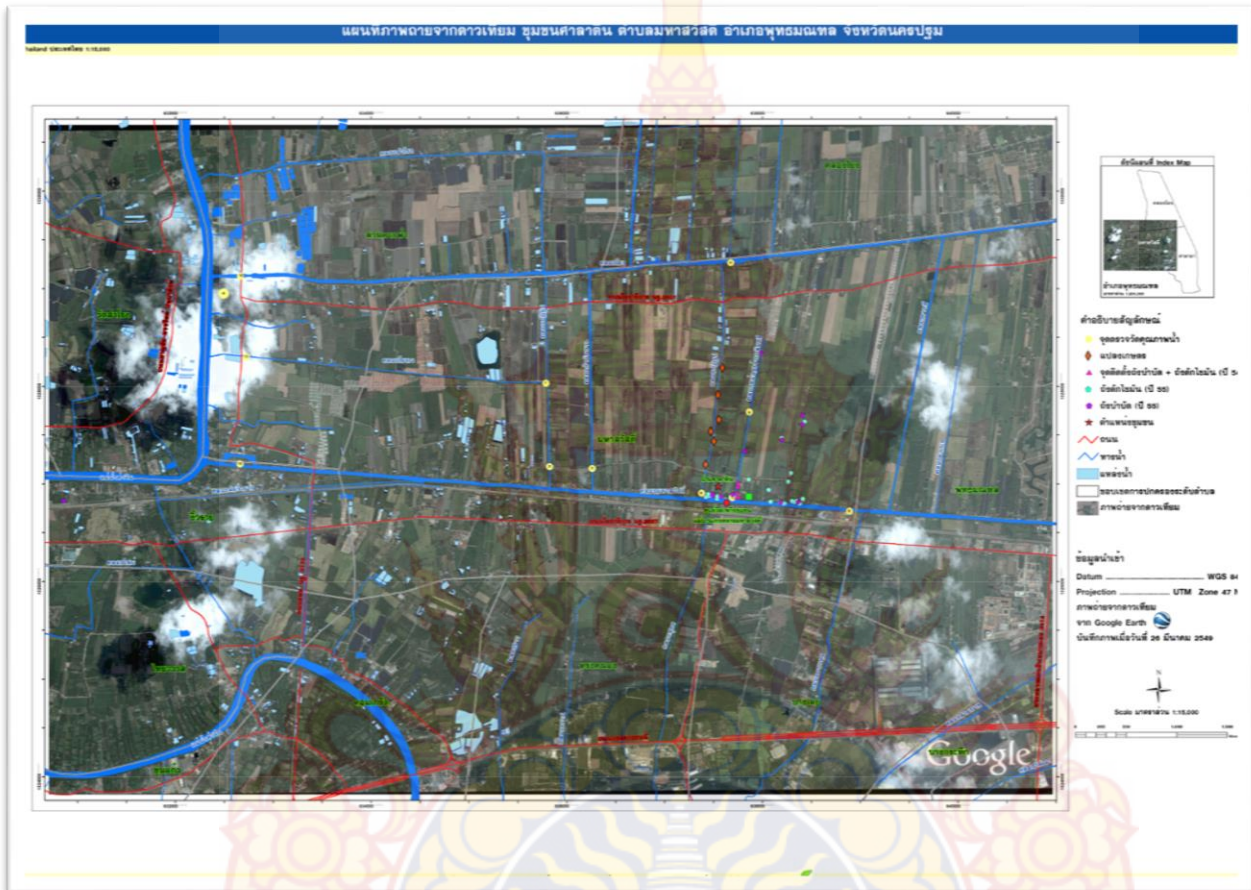
ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	หมู่ 4 ตำบลมหาสวัสดิ์	อำเภอพุทธมณฑล
ทิศใต้	ติดต่อกับ	หมู่ 1 ตำบลทรงคนอง	อำเภอสามพราน
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	หมู่ 1 ตำบลศาลายา	อำเภอพุทธมณฑล
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	หมู่ 2 ตำบลมหาสวัสดิ์	อำเภอพุทธมณฑล

2.4.4 การคมนาคมของชุมชนบ้านศาลาดิน

1) ทางน้ำ คือ คลองมหาสวัสดิ์

2) ทางบก คือ ทางรถไฟ ถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต ถนนลูกรัง

การคมนาคม ทางเรือสามารถใช้คลองมหาสวัสดิ์เป็นเส้นทางหลัก ทางรถยนต์มีถนน ศาลายา-นครชัยศรี ตัดผ่าน และทางรถไฟสามารถบริการรถไฟสายใต้ สายตะวันตกได้ที่สถานีวัดสุวรรณ

ภาพที่ 2.3 แสดง : แผนที่ชุมชนบ้านศาลาดิน

2.4.5 การจัดทำแผนที่ชุมชนและระบบการกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System: GPS) ศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิมนุษยชนท้องถิ่น (2560, หน้า 25-28)

การกำหนดขอบเขตการใช้สิทธิของชุมชน ถือเป็นเครื่องมือในการสร้างความชัดเจนให้สิทธิชุมชนสามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้มากขึ้น การกำหนดพื้นที่น้ำจะเปรียบเหมือนการบังคับใช้กฎระเบียบและให้ประชาชนสามารถรับรู้ได้ว่าขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ที่ตนต้องพึงรับผิดชอบมีเส้นแบ่งขนาดไหนเพียงใด อันจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจสิทธิหน้าที่ และกฎระเบียบที่พวกเขาพึงเคารพได้อย่างถ่องแท้ การใช้สิทธิของชุมชนก็เช่นเดียวกัน การระบุให้ชัดเจนว่าบุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ในการร่วมกันจัดการและบำรุงรักษาทรัพยากรอย่างไร จะทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและรับรู้หน้าที่ที่ชัดเจน พวกเขาจะรับรู้ว่าการกระทำอย่างใดที่สามารถกระทำได้ การกระทำใดไม่สามารถกระทำได้ ตลอดจนสามารถที่จะพัฒนา

หรือวางรูปแบบองค์ชุมชนให้อยู่ในรูปแบบใดต่อไป การตรวจสอบการใช้สิทธิชุมชนและเป็นไปในทิศทางใด ข้อตกลงและกฎระเบียบของชุมชนที่ร่วมกันออกแบบควรเป็นอย่างไรเพื่อให้มีการบังคับใช้อย่างเหมาะสม

ประโยชน์ของการจัดทำแผนที่ชุมชน

ของเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรหรือที่ดิน เป็นส่วนที่สำคัญในการสร้างความยอมรับในการจัดการรัฐและบุคคลภายนอก ดังที่กล่าวไปข้างแล้วว่ารัฐมักมีการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นบางอย่างในสังคม เพื่อให้เหตุผลถึงการคุ้มครองผลประโยชน์ของประชาชนในรัฐ ไม่ว่าจะเป็น เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม หรือจนกระทั่งด้านความมั่นคง ซึ่งทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ตัวเอง ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างหนึ่งที่กระตุ้นการจัดการด้านเศรษฐกิจในสังคมได้เป็นอย่างดี การกล่าวถึงความสำคัญของชุมชนอย่างเป็นทางการร่วมในการจัดการทรัพยากรที่ดินป่าไม้โดยให้ความสำคัญทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่นอกเหนือไปจากความจำเป็นทางด้านเศรษฐกิจในการดำรงชีพ จึงจำเป็นต้องกำหนดพื้นที่การทำประโยชน์ให้มีความชัดเจน เพื่อกันการกล่าวอ้างว่าการใช้สิทธิของชุมชนเป็นไปอย่างไม่จำกัด และกระทบสิทธิของประชาชนอื่นที่อาศัยอยู่ในรัฐเดียวกัน

โดยหากเราสรุปประโยชน์ของการลงรายละเอียดภาพการจัดการพื้นที่ชุมชน ออกเป็นพื้นที่ประเภทต่างๆ จะก่อให้เกิดผลต่อชุมชน 3 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1) ชุมชนสามารถมองเห็นภาพรวมและจำกัดพื้นที่การใช้ประโยชน์ในพื้นที่ประเภทต่าง ๆ ของชุมชนได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่การกำหนด พื้นที่ใช้ประโยชน์ พื้นที่การเกษตร พื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่สาธารณะประโยชน์ พื้นที่ป่าหวงห้าม ตลอดจนจนถึงสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชน เช่น โรงเรียน วัด ป่าต้นน้ำ ตำแหน่งการทำฝาย หรือสถานที่สำคัญอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เหล่านี้มาวิเคราะห์การจัดการและการใช้ประโยชน์ อันจะส่งผลต่อพัฒนาการจัดการให้มีความเหมาะสมต่อชุมชน

2) ใช้เป็นเครื่องมืออธิบายพื้นที่การจัดการของชุมชนให้แก่คนในชุมชน เยาวชนลูกหลาน บุคคลภายนอกที่เข้ามาศึกษาดูงาน

3) เพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชนภายนอก ตลอดจนทำการนำเสนอการจัดการหรือนโยบายแก่หน่วยงานทางภาครัฐให้เกิดความเข้าใจและเห็นภาพที่มีความชัดเจนมากขึ้น

แผนที่ชุมชนและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System)

การจัดทำแผนที่ชุมชนถือเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ หรือที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปว่า GIS (Geographic Information System) หมายถึง การประมวลผล วิเคราะห์ หรือสรุปข้อมูลต่างๆ ให้ออกมาในรูปแบบที่สามารถอ่านค่าและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อได้ หรือที่เรียกว่าระบบสารสนเทศ (Information System) โดยระบบข้อมูลชุดดังกล่าวจะเป็นข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ (Geographic) หรือลักษณะทางกายภาพของสิ่งต่างๆ บนพื้นโลก เช่น แม่น้ำ ภูเขา อาคาร สถานที่สิ่งก่อสร้าง ถนน พื้นที่ป่าไม้ ตลอดจนพื้นที่เกษตรกรรม เป็นต้น โดยจะแสดงลักษณะดังกล่าวทั้งในส่วนขอบเขตพื้นที่ ตลอดจนความสูง และความลึกของสิ่งนั้นๆ

ข้อมูล GIS จึงเป็นข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์ และสรุปผลของบุคลากร ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และวิทยาการคอมพิวเตอร์กับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับค่าทางภูมิศาสตร์เพื่อให้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมถึงการจัดการและการกำหนดพื้นที่ในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าไม้และที่ดิน โดยข้อมูล GIS สามารถนำข้อมูลเกี่ยวกับภูมิศาสตร์หลายตัวมาซ้อนทับกันเพื่ออ่านค่าหรือหาพิสัยของการทำประโยชน์ในพื้นที่ ดังเช่น

หากเราเอาแผนที่ข้อมูลจากพื้นที่จริงเป็นที่ตั้ง ถ้าอยากทราบแนวเส้นทางคมนาคมก็อาจซ้อนทับด้วยแผนที่ระบุเส้นทางคมนาคมหรือหากอยากทราบแนวเขตการทำประโยชน์ที่ดินกินแนวเขตพื้นที่ที่เคยกำหนดไว้หรือไม่ ก็นำข้อมูลพื้นที่การทำประโยชน์ที่กำหนดไว้แต่เดิมมาซ้อนทับกัน ก็จะเห็นภาพว่าบุคคลดังกล่าวทำประโยชน์เกินออกมาจากที่ดินที่ได้ตกลงกันหรือไม่

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ

นฤพนธ์ จันทรจวบ (2553, บทความ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในตำบลบ้านขาว ซึ่งมีทะเลสาบสงขลา เป็นแหล่งต้นน้ำ มีโครงการสูบน้ำชลประทานทุ่งระโนดจากหน่วยส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 (ทุ่งระโนด) ผ่านโรงสูบน้ำและส่งไปยังคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อย คลองแยกซอย และระบบคัน-คูน้ำ ส่วนเกษตรกรที่มีการเพาะปลูกอยู่ใกล้คลองธรรมชาติ จะสูบน้ำจากแหล่งน้ำดังกล่าวมาใช้ ในขณะที่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากระบบชลประทานหรือลำคลองธรรมชาติ มีการจัดการแหล่งน้ำที่เหมาะสมขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว ซึ่งมีระบบชลประทานที่ดีสามารถรองรับความต้องการใช้น้ำของเกษตรกร แต่ควรมีการขุดขยายคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อย คลองแยกซอย หรือท่อส่งน้ำให้ทั่วถึงพื้นที่เกษตรกรรม และการบำรุงรักษาคัน-คูน้ำ รวมถึงอุปกรณ์อื่นๆ ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานได้ ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน และนำเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการเกษตร พร้อมทั้งสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มหรือองค์กรผู้ใช้น้ำมีความเข้มแข็งและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในทุกกระบวนการ เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม

ดร.ณิ ศิริวิไล (2555, บทความ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเมืองแกลง จังหวัดระยอง ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลเมืองแกลงไม่ได้ใช้ระบบบำบัดน้ำเสียรวม แต่ใช้การติดตั้งถังดักไขมันกับบ้านเรือนและร้านค้าในการบำบัดน้ำเสียชุมชน โดยมีนโยบายและโครงการต่างๆ เกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียที่ชัดเจน เช่น โครงการน้กีสบสายน้ำ การบริหารจัดการน้ำเสียของเทศบาลสามารถทำให้คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ในเกณฑ์ดีพอใช้ ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการน้ำเสีย ได้แก่ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม มีจัดสรรงบประมาณเพียงพอ มีหน่วยงานรับผิดชอบอย่างชัดเจน มีนโยบาย/แผน/โครงการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน มีผู้นำชุมชนที่ดี ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การรับรู้ถึงปัญหา ร่วมตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำเสียของเทศบาล

ชนากานต์ อุดลยพิจิตร (2557, บทความ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการอุทกภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการบริหารจัดการอุทกภัย และความพึงพอใจของประชาชนต่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการอุทกภัย ขององค์การบริหารส่วนตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว อยู่ในระดับมาก โดยประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นต่อกระบวนการบริหารจัดการอุทกภัยในด้านการสั่งการของผู้บริหารที่มีความเหมาะสมเป็นอันดับแรก รองลงมาเป็นการวางแผนจัดการอุทกภัย ด้านการจัดการองค์การให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์อุทกภัย และด้านการควบคุมกระบวนการจัดการอุทกภัย ตามลำดับ ซึ่งประชาชนกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อประสิทธิผลด้านการบริหารจัดการอุทกภัยในช่วงการฟื้นฟูหลังเกิดภัยพิบัติเป็นอันดับแรก และพึงพอใจต่อการบริหารจัดการอุทกภัยในช่วงระหว่างเกิด และก่อนเกิดภัยพิบัติเป็นอันดับรองลงมา

ตามลำดับ โดยปัจจัยส่วนบุคคลไม่ว่าจะเป็น เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการอยู่อาศัย แตกต่างกันไปไม่มีผลต่อความคิดเห็นในกระบวนการบริหารจัดการอุทกภัย สำหรับประสิทธิผลด้านการบริหารจัดการนั้น ปัจจัยด้านอายุ และอาชีพ มีผลต่อประสิทธิผลด้านการบริหารจัดการอุทกภัยแตกต่างกันที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยด้านเพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน ไม่มีผลต่อประสิทธิผลการบริหารจัดการอุทกภัย

วรรณวิมล ภู่นาค (2557, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำอัมพวา** ผลการศึกษาพบว่า ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมด้านการเมือง พบว่า การดำเนินการจัดการท่องเที่ยวไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนได้ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พบว่า ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์ พบว่า ชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว ผลกระทบเชิงบวกด้านสังคม ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดีขึ้น ผลกระทบเชิงบวกด้านเศรษฐกิจ พบว่า เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น ผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าก่อให้เกิดปัญหาน้ำเสียและทรัพยากรทางธรรมชาติลดลง ผลกระทบเชิงลบด้านเศรษฐกิจ พบว่า ค่าครองชีพในชุมชนสูงขึ้น ผลกระทบเชิงลบด้านสังคม พบว่า เกิดการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนริมคลองในตลาดน้ำ แนวทางในการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำอัมพวา ได้แก่ การรักษาอัตลักษณ์ชุมชน การรักษาสิ่งแวดล้อม ควรจัดอบรมให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถในด้านธุรกิจและการตลาดมากขึ้น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน

2.5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ (2556, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม** ผลการวิจัยพบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมไม่ต่างกัน ขณะที่ประชาชนที่มีรายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มในชุมชนต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ พบว่า อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันเป็นอย่างดี

พรณิษฐ์ นิตโรจน์ (2557) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง** ผลที่ได้จากการศึกษาโดยรวมพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนวางแผน และการประเมินผลการดำเนินงานตามชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่เกิดขึ้นเนื่องจากเป็นแผนที่ได้รับการกำหนด

มาแล้วจากกรุงเทพมหานคร โดยการจัดทำโครงการโดยสำนักพัฒนาสังคม กรุงเทพมหานคร และส่งมาให้สำนักงานทั้ง 50 เขต ดำเนินการตามแผน ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดนโยบาย หรือโครงการโดยภาครัฐ เป็นแบบบนลงล่าง (top-down policy formulation) และการประเมินก็เป็นการประเมินด้านเดียวเช่นกัน แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นตอนการปฏิบัติหรือดำเนินการตามแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ตั้งแต่ขั้นตอนการคัดเลือกแกนนำชุมชน และอบรมวิทยากรกระบวนการ ขั้นตอนการจัดเวทีเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจ ขั้นตอนการสำรวจข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการร่างแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นตอนการจัดเวทีประชาพิจารณ์ จนถึงขั้นตอนนำเสนอแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อสำนักเขตนั้น จะพบว่ามีปัญหาอุปสรรคมากมายทั้งทางด้านของภาครัฐ คือ ฝ่ายพัฒนาชุมชนเอง หรือภาคประชาชนเอง เกิดขึ้นมากมาย เช่น การอบรมคณะทำงานจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการสร้างความรู้ความเข้าใจอย่างเพียงพอในการสร้างวิทยากรกระบวนการได้ และขั้นตอนที่จะทกให้ผู้เข้ารับการอบรมวิทยากรกระบวนการเกิดความรู้ความเข้าใจยังไม่มีประสิทธิภาพพอเพียงที่จะดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

สุธรรมา จันทรา (2555, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี กรณีศึกษา โครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดเข้ จังหวัดร้อยเอ็ด** ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอยู่ในระดับสูง โดยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดิน ระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ผู้ใช้น้ำ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำและการให้คุณค่าทรัพยากรน้ำ ส่วนการศึกษาปัญหาและอุปสรรค ผลการศึกษาพบว่ามีปัญหาดังต่อไปนี้ คือ ปัญหาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน การแสดงความคิดเห็น ปัญหาการไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำ ปัญหาการขาดความร่วมมือ และการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเกษตรกรในการทำกิจกรรมต่างๆ ของโครงการร่วมกัน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ หน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้เกษตรกรได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการมีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็น เข้าประชุมและอบรม ควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยมุ่งเน้นให้ทราบถึงประโยชน์และปัญหาที่เกิดขึ้นกับโครงการชลประทานให้แก่เกษตรกรได้รับทราบควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

สิริพงษ์ กุลพงษ์ (2552, บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง **การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โครงการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา** ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน พบว่าปริมาณน้ำมีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกร ซึ่งในอ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณน้ำน้อย และมีพื้นที่ในการเพาะปลูกพืชฤดูแล้งมากกว่าพื้นที่เพาะปลูกจากการประเมินการใช้น้ำชลประทานของเกษตรกร พบว่า มีการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำมากกว่าส่วนอ่างเก็บน้ำที่มีปริมาณน้ำมาก แต่พื้นที่เพาะปลูกพืชฤดูแล้งน้อย จะไม่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ

ส่วนผลการวิจัยบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ พบว่ากลุ่มผู้ใช้น้ำได้ทำการบริหารจัดการกันเอง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากโครงการอ่างเก็บน้ำทั้ง 3 โครงการเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทางกรม

ชลประทานไม่ได้ถ่ายโอนโครงการให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลดูแล แต่มีการสนับสนุนด้านงบประมาณ และกิจกรรมของชุมชน

2.6 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำ ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับตัวแปรของการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ดังนี้ คือ การที่จะทำให้ชุมชนตระหนัก รับรู้ถึงสภาพปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้นในชุมชนที่มีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมนั้น ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง โดยผู้ที่มีบทบาทแก้ไข้ปัญหา ก็คือ ผู้นำกลุ่มในชุมชนต้องมีบทบาทที่เข้มแข็ง จริงจัง ต่อเนื่องในการแก้ไข้ปัญหา โดยนำทฤษฎีกระบวนการบริหารงานของพาโยล์ ประกอบด้วยกระบวนการบริหาร 5 ประการ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การบังคับบัญชาสั่งการ (Commanding) 4) การประสานงาน (Coordinating) และ 5) การควบคุม (Controlling) และผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดตามทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอ็อพฮอฟฟ์ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 2) มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน 3) มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ และ 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดที่ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กระบวนการการบริหาร มีตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การบังคับบัญชาสั่งการ 4) การประสานงาน และ 5) การควบคุม

การวางแผน มีตัวชี้วัด ได้แก่ (1) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจของชุมชน (2) มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และ (3) สามารถนำไปดำเนินงานได้อย่างแท้จริง

การจัดองค์การ มีตัวชี้วัด ได้แก่ (1) การแบ่งงานตามความรู้ความสามารถ (2) การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และ (3) จำนวนสมาชิกมีพอเพียงในการดำเนินงาน

การบังคับบัญชาสั่งการ มีตัวชี้วัด ได้แก่ (1) การกระจายอำนาจจากผู้นำกลุ่มในชุมชนถึงสมาชิกในกลุ่มมีขั้นตอน (2) มุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก (3) ตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม (4) ไม่ก่อความเครียดกับผู้ใต้บังคับบัญชา

การประสานงาน มีตัวชี้วัด ได้แก่ (1) มีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน (2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน (3) การมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม

การควบคุม มีตัวชี้วัด ได้แก่ (1) สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานที่กำหนดไว้ (2) มีการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลอย่างมีหลักเกณฑ์ (3) การพิจารณาความดีความชอบยึดตามหลักผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างโปร่งใส และตรวจสอบได้

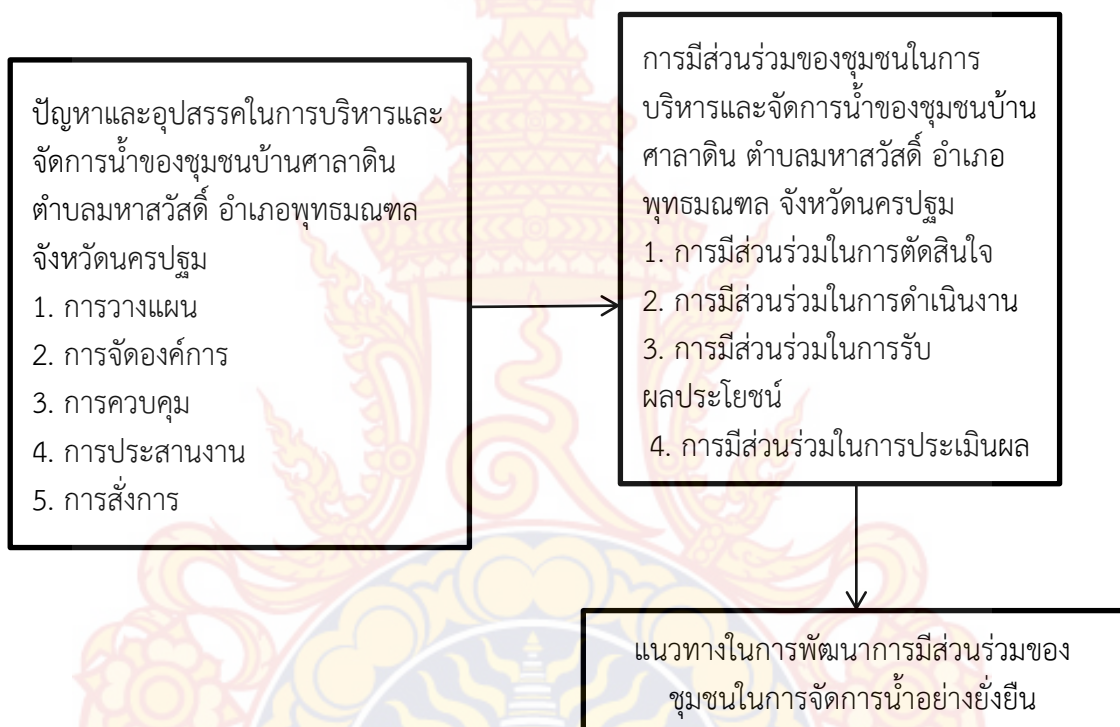
การมีส่วนร่วมของชุมชน มีตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การศึกษาตัวชี้วัด ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสม (2) ใช้การตัดสินใจแบบปรึกษาหารือในช่วงดำเนินกิจกรรม (3) ร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การศึกษาตัวชี้วัด ได้แก่ ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผล (2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย แผนงานที่วางไว้ (3) การมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การศึกษาตัวชี้วัด ได้แก่ (1) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมทั้งผลประโยชน์ส่วนตัวหรือชุมชนโดยรอบ (2) การได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมกัน (3) การร่วมกันรักษาประโยชน์ทรัพยากรภายในชุมชน

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การศึกษาตัวชี้วัด ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม (2) การมีส่วนร่วมกันติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 2.4 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม 2) ศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 วิธีการศึกษาวิจัย
- 3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3.1 วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม และศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผสมผสานกับการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หรือกึ่งโครงสร้าง (Unstructured or Semi-Structured Interview)

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาการมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดินตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ราย ซึ่งสามารถแบ่งได้ดังนี้

- 3.2.1 ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน จำนวน 1 ราย
- 3.2.2 สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน จำนวน 5 ราย
- 3.2.3 ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน จำนวน 4 ราย
- 3.2.4 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 ราย

ตารางที่ 3.1 วัน เวลา และสถานที่ในการให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	วัน/เวลา	สถานที่
1. ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน		
1) นายวันชัย สวัสดิ์แดง	11 ต.ค. 2560 เวลา 10.30 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
2. สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน		
1) นางสาววันเพ็ญ นรารอด	26 ก.ย. 2560 เวลา 11.10 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
2) นางสาวจิตประภา ทรศาสตร์	26 ก.ย. 2560 เวลา 11.30 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
3) นางสาวบุษผา แซ่เหี้ย	26 ก.ย. 2560 เวลา 11.50 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
4) นางวรรณภา คำคม	26 ก.ย. 2560 เวลา 13.15 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
5) นางสาวอุไร สวัสดิ์แดง	11 ต.ค. 2560 เวลา 10.50 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
3. ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน		
1) นางสาวเดือน จามิตร	12 ต.ค. 2560 เวลา 09.50 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
2) นางสาวทรงศรี สุพรรณเนียม	12 ต.ค. 2560 เวลา 11.30 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
3) ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน คนที่ 3 (ไม่ประสงค์จะออกนาม)	12 ต.ค. 2560 เวลา 11.50 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
4) ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน คนที่ 4 (ไม่ประสงค์จะออกนาม)	26 ก.ย. 2560 เวลา 12.15 น.	บ้านข้าวตังศาลาดิน
3. เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง		
1) นางสาวปาริชาติ บุณศิริ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์	21 พ.ย. 2560 เวลา 10.15 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์
2) นางสาวอัมพาพันธ์ ลิ้มสุภรัตน์ ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม	24 พ.ย. 2560 เวลา 13.30 น.	องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	วัน/เวลา	สถานที่
3) นายมานพ ทรัพย์แสนดี กำนันตำบลมหาสวัสดิ์	30 ต.ค. 2560 เวลา 10.15 น.	ร้านอาหารครัวเพื่อนกัน
4) นางอาภรณ์ ช้อยประเสริฐ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 3	30 ต.ค. 2560 เวลา 17.30 น.	สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์

5) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ คนที่ 5
(ไม่ประสงค์จะออกนาม)

21 พ.ย. 2560 เวลา 10.15 น.

องค์การบริหารส่วนตำบล
มหาสวัสดิ์

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดินตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการน้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชน และใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ในการสัมภาษณ์จะมีแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม เป็นสมุดจดบันทึกที่ผู้ศึกษาใช้สำหรับบันทึกข้อมูลได้จากการลงพื้นที่ภาคสนาม และประเด็นข้อคิดเห็นต่าง ๆ ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนมีการใช้กล้องถ่ายรูปและอุปกรณ์บันทึกเสียง สำหรับบันทึกข้อมูลและเหตุการณ์สำคัญ เพื่อนำมาทบทวนทำความเข้าใจระหว่างวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ จำนวน 2 ชุด เพื่อให้มีความเหมาะสมและครอบคลุมประเด็นการศึกษาถึงสิ่งที่ต้องการทราบทั้งหมด

3.3.1 ชุดที่ 1 สำหรับผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน และผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

3.3.2 ชุดที่ 2 สำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ 2 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

3.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.4.1 การตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแล้วได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) เพื่อหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ได้แก่ ด้านข้อมูล (data triangulation) ด้านผู้ศึกษาวิจัย (Investigator Triangulation) และด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

3.4.2 การตรวจสอบความตรง (Validity)

การตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) และความถูกต้องของภาษา (Verbal Validity)

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้แบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนและการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.5.1 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร (Documentary Research) โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างเพื่อศึกษาแนวคิดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

3.5.1.1 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการบริหารและการจัดการ รวมทั้งการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ เป็นแนวคิดที่นำมาอธิบายการดำเนินงานในกระบวนการต่าง ๆ ขององค์กรให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายในการจัดการน้ำให้เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำ และเป็นการอธิบายให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3.5.1.2 การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการมีส่วนร่วม เป็นแนวคิดที่นำมาอธิบายกระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินงาน รวมทั้งการร่วมรับผลประโยชน์ทางตรงหรือทางอ้อมการดำเนินงานร่วมกัน

3.5.1.3 การศึกษาข้อมูลของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เพื่อทำความเข้าใจในบริบทพื้นที่ในการที่จะเข้าไปดำเนินการศึกษา

3.5.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) จากผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ตลอดจนผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ รวมทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูดูแลคุณภาพของน้ำ เพื่อให้มีน้ำใช้เพียงพอต่อความต้องการในระยะยาว เป็นแบบในการจดบันทึกในการสังเกต

3.5.3 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ได้แก่ ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง โดยใช้องค์ประกอบของการบริหารจัดการน้ำ เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการสั่งการ ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม และได้ใช้ปัจจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยจำแนกเป็นประเด็น (Typologies) ตามกรอบแนวคิดการวิจัย แล้วนำข้อมูลในแต่ละประเด็นมาเชื่อมโยง รวมทั้งการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) ที่เกี่ยวกับการบริหารและจัดการทรัพยากรน้ำ และการมีส่วนร่วมของ

ชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน และเพื่อให้การวิเคราะห์ชัดเจนมากขึ้น

3.7 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในกรณีที่มีข้อสงสัย โดยมีการตรวจสอบเป็นระยะร่วมกับการตรวจสอบในด้านแนวคิด ทฤษฎี และวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งนำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปตรวจสอบกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ซึ่งถ้าพบว่าข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนจะทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามประเด็นและขอบเขตของการศึกษา

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 4 เป็นการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่างๆ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประกอบกับข้อมูลจากเอกสาร ข่าวสาร เว็บไซต์ต่างๆ เป็นต้น จากนั้นทำการวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยเรียงลำดับตามประเด็นที่ปรากฏอยู่ในกรอบแนวคิดในการวิจัย เป็นการเสนอผลการวิจัย หรือเป็นการเสนอผลการวิจัยที่เชื่อมโยงกับคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ใน 3 ประเด็น คือ 1) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร 2) กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเป็นอย่างไร 3) แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืนควรเป็นเช่นไร

ทั้งนี้ การกล่าวถึงความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีทั้งผู้วิจัยระบุชื่อจริง และไม่ระบุ ผู้ไม่ประสงค์ออกนามในงานวิจัยชิ้นนี้ แต่จะอ้างถึงโดยใช้คำว่า “ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ” ตามด้วยอาชีพของบุคคลคนนั้น สาเหตุที่ผู้วิจัยไม่สามารถระบุชื่อของผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านได้ เนื่องจากเป็นความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ไม่ต้องการเปิดเผยชื่อในงานวิจัยครั้งนี้

4.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

มิตินี้ 1 ด้านการวางแผน

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจของชุมชน (2) มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบ และ (3) สามารถนำไปดำเนินงานได้อย่างแท้จริง

ผลการวิจัยมิตินี้ 1 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) มีการวางแผนการจัดการน้ำที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชุมชน โดยวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน เป็นกลุ่มผู้ขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรมการจัดการน้ำภายในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อแก้ปัญหาในคลองมหาสวัสดิ์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ประสบอยู่ทุก ๆ ปี มีการร่วมกันวางแผนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นให้สอดคล้องกับพันธกิจของชุมชน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

...“การวางแผนสอดคล้องนะ แต่ต้องทราบปัญหาก่อน จะมีเรื่องน้ำเน่าเสีย น้ำท่วม น้ำ ท่วมจะเป็นปัญหาเกือบทุกปีน้ำมาเยอะ เพราะที่เราอยู่เป็นแอ่ง เวลาท่วมตรงอื่นจะแห้งก่อน และปัญหาอีกอย่างหนึ่งคือน้ำเน่าเสีย เกิดจากหลายสาเหตุ ชยะบ้าง น้ำเสียจากโรงงานบ้าง หมู่บ้านจัดสรร น้ำเสียจากการเกษตร และจากผักตบชวาที่มีจำนวนมากปิดหน้าน้ำไม่ให้ ออกซิเจนละลายลงไป ทำให้น้ำมีปัญหา น้ำเลนน้ำเสีย ทางผู้นำคิดว่าจะทำอย่างไรให้คลอง สะอาด ลดผักตบชวา เลยมีการคิดทำดินพร้อมปลูกจากผักตบชวาแล้วบรรจุถุงขายถุงละ 10 บาท ทำให้ชาวบ้านมาทำกัน เลยช่วยลดผักตบชวาในคลองน้อยลงช่วยในส่วนหนึ่งแต่ไม่ได้ 100 %”...(วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

ส่วนผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

...“มีการทำแผนชุมชนไว้ก่อน ทำเป็นแผนว่าจะคุยเรื่องอะไร แล้วก็ปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น หรือสิ่งที่คนในชุมชนไม่เข้าใจ มี 2 วาระ คือ วาระที่มีการเตรียมการ และวาระอื่นๆ ในลักษณะที่เป็นลักษณะขจร”... (วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

(2) มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบถึงการนัดหมายว่ามีการประชุมภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน หรือผู้ใช้น้ำในชุมชนบ้านศาลาดิน เป็นการแจ้งให้ทราบทางโทรศัพท์หรือไปบอกตามบ้านของสมาชิกและผู้ใช้น้ำ เพื่อตัดปัญหาการไม่มีประชุม แต่การวางแผนการจัดการน้ำ สมาชิกบางส่วนจะไม่ออกเสียง หรือเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม เนื่องจากสมาชิกเห็นตามผู้นำกลุ่ม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในชุมชนบ้านศาลาดิน (ไม่ประสงค์จะออกนาม) ได้กล่าวว่า

... “เป็นผู้นำหรือสมาชิกในกลุ่มจัดการน้ำมาบอกด้วยตนเอง ดีกว่าโทรมา เพื่อที่นัดหมายวันเวลาที่แน่นอน โทรมารีบบ้างไม่รีบบ้างก็ไมรู้เวลาที่แน่นอนว่าจะประชุมวันไหนแน่ แผนจัดการน้ำผู้นำไปอบรมมาก็ได้ความรู้จริงไม่ได้เพิ่มอะไรลงไป”...

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในพื้นที่, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “การเรียกประชุมที่ดีที่สุด คือ การไปบอกตามบ้าน เนื่องจากประกาศหอกระจาย ชาว ผากไปบอกจะไม่มา ชาวบ้านจะมองเป็นการไม่ให้เกียรติ โดยที่ผู้นำกลุ่มหรือสมาชิกในกลุ่ม เดิน เข้า ไปบอก ถ้าผากคนไปบอกก็จะมาน้อยมาก หรือแทบไม่มาเลย”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

การแจ้งข่าวในเบื้องต้นนอกจากจะเป็นการประชุม การถ่ายทำรายการ และยังมีการทำกิจกรรมการจัดการน้ำร่วมกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

... “วันนี้จะมีการเก็บผักตบชวาหรือทำอย่างอื่น สมาชิกในกลุ่มส่วนมากเป็นคนละแวกนี้ เจอกันเกือบทุกวัน เลยมีการพูดคุยกันว่าจะมีการทำกิจกรรมอะไร หรือจะมีการถ่ายทำอะไร ให้ ม า ช่วยกัน”... (วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(3) แผนที่วางไว้เพื่อการจัดการน้ำสามารถนำไปดำเนินงานได้ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นมีเข้ามาทุกวันซึ่งปัญหาก็จะแตกต่างกันไป จึงมีการทำแผนสำรองเฉพาะหน้าอยู่ที่ดุลพินิจของผู้นำหรือสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หากปัญหาไม่ได้แก้ไขก็จะถูกทิ้งค้างไว้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบตามมา ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (บุบผา แซ่เหี้ย) ได้กล่าวว่า

... “แผนที่วางไว้ก็จัดการปัญหาน้ำที่เกิดขึ้นได้ แต่บางทีก็จะมีปัญหาใหม่ ๆ มาบ้าง บางทีก็ต้องลงมือทำกันตรงนั้นเลย เช่น ขยะที่ลอยมาจากที่อื่น ถ้าลอยผ่านหน้ามาก็ต้อง เก็บ แต่ปัญหาแก้ไขไม่ได้ก็ต้องปล่อยไว้ก่อน”...

(บุบผา แซ่เหี้ย, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

... “บางทีคนริมคลองตัดต้นไม้ กิ่งไม้ แล้วโยนลงคลอง พี่ก็ต้องไปบอกเขาว่าทำแบบนี้ไม่ได้นะ แต่เขาก็จะด่ากลับมา แต่พี่กับพี่ตุ้(วันชัย สวัสดิ์แดง)ก็ต้องอดทน ไปช่วยกัน ขึ้นมาแบบริมคลอง ไม่อย่างนั้นน้ำในคลองก็เน่าเสีย”...

(วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

มิติที่ 2 ด้านการจัดการองค์การ

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การแบ่งงานตามความรู้ความสามารถ (2) การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และ (3) จำนวนสมาชิกมีพอเพียงในการดำเนินงาน

ผลการวิจัยมิติที่ 2 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการน้ำมีการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน เป็นงานประเภททำดินปลูกจากผักตบชวา หรือเก็บผักตบชวาจากในคลองมหาสวัสดิ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (จิตประภา ศรศาสตร์) ได้กล่าวว่า

... “มีการแบ่งงานอยู่แล้วแต่ส่วนมากก็จะเป็นงานทำดินปลูก ที่ใครว่างก็มาทำ หรือจะมาทำพร้อมกันก็ได้”... (จิตประภา ศรศาสตร์, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

... “ก็ส่วนนี้ไม่ได้มีงานมาก แต่จะเป็นงานที่ทำดินปลูก อย่างเวลาผสมส่วนผสมในการทำดินปลูกก็นัดมาช่วยกันทำ ส่วนผักตบชวาทากแห้งเราก็จะไปรับซื้อจากชาวบ้าน กิโลกรัมละ 20 บาท ซึ่งเป็นการลดปริมาณผักตบชวาในคลองได้เยอะเลย เพราะเราไม่ ต้องไปเกณฑ์คนมาช่วยกันเก็บ แต่อาศัยใครเก็บได้เท่าไรก็ให้เงินเป็นค่าตอบแทนเขา ไป”... (วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(2) การจัดการน้ำที่ผ่านมาสามารถดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้จากการขับเคลื่อนในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน แต่ปัญหาของน้ำที่ทางกลุ่มเองไม่สามารถควบคุมได้ คือ ขยะที่มาจากที่อื่น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “ในด้านประสิทธิภาพ ด้านการจัดการน้ำ คือ 100% ดีมากสามารถจัดการได้ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาน้ำเน่าเสียเราก็เปิดหน้าน้ำให้ออกซิเจนละลายลงได้ การปล่อยน้ำเสียของ บ้าน ริมฝั่งคลองเราก็นำเครื่องดักไขมันที่ทำเองแบบง่ายไปติดให้ตามบ้าน ซึ่งมี 10 กว่า หลัง แต่มี ปัญหาอยู่เรื่องหนึ่งที่เราควบคุมปัจจัยไม่ได้ คือ ขยะที่มาจากที่อื่น เพราะ บริเวณนี้รอบ ๆ ชุมชนมีหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า ทำให้ขยะจากที่อื่นเรา ควบคุมไม่ได้”... (วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วรรณ คำคม) ได้กล่าวว่า

... “จัดการน้ำที่ทำมาดีแล้ว แต่จะมีปัญหาน้ำอื่นไหลมา เราควบคุมไม่ได้ บางทีก็มีขยะ มาตามคลองตลอดเล็ก ๆ ไหลมารวมในคลองนี้ก็มีเยอะอยู่”...

(วรรณ คำคม, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(3) จำนวนสมาชิกที่เพียงพอในการจัดการน้ำ ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินมีผู้ขับเคลื่อนเพียง 6 คนมีความเพียงพอ แต่บางครั้งที่มีการลอกนำผักตบชวาขึ้นจากคลองที่ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก โดยขอความช่วยเหลือจากชาวบ้านในชุมชนก็ทำให้เกิดความไม่สะดวกในการจัดการ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (อุไร สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “สมาชิกที่เป็นคนขับเคลื่อนในกลุ่มมีแค่ 6 คนก็เพียงพอในการทำงานแล้ว เวลาประชุม วางแผน หรือทำอื่นๆ ก็รวดเร็วดี เคยนะบางที่ตอนแรกที่มีการเรียกระดมพล ช่วยกันลอกผักตบชวาในคลอง โดยให้ชาวบ้านในชุมชนมาช่วยกัน แต่คนเยอะก็จะจัดการยากหน่อย”...(อุไร สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

... “จำนวนสมาชิกมีเพียงพอต่อการทำกิจกรรม”...

(วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

มิติที่ 3 ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การกระจายอำนาจจากผู้นำกลุ่มในชุมชนถึงสมาชิกในกลุ่มมีขั้นตอน (2) มุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก (3) ตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม (4) ไม่ก่อความเครียดกับผู้ใต้บังคับบัญชา

ผลการวิจัยมิติที่ 3 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) มีการกระจายอำนาจจากผู้นำถึงสมาชิกในกลุ่ม งานบางชนิดทำแทนได้ แล้วสามารถทำตามแผนของชุมชนที่ได้มีการจัดทำไว้เบื้องต้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “กลุ่มเราอยู่แบบพี่น้อง เวลาทำงานจะทำช่วยๆ กันทำ ไม่เอาเปรียบกัน ทำอะไรถึงกันหมด ขั้นตอนจะไม่มากมาย เพราะความสนิทกันและพูดคุยกันง่าย”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า

... “พี่ตัวเขาก็เป็นกันเอง สมาชิกในกลุ่ม มีปัญหาอะไรก็มาบอกอย่างคลองบริเวณไหนมีขยะที่อื่นเข้ามา ผู้ใช้น้ำก็จะสามารถบอกสมาชิกได้ทุกคนเลย เหมือนทำหน้าที่แทนผู้นำ”... (วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(2) ผู้นำมีการมุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก และไม่หาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในพื้นที่ (ไม่ประสงค์จะออกนาม) ได้กล่าวว่า ... “อย่างผู้นำเขาเริ่มจัดการน้ำที่บ้านเขาก่อนจากที่เน่ามากๆ น้ำก็ดีขึ้น มันก็ขยายไปเรื่อยๆ พอชาวบ้านเห็นว่าดี คลองใส น้ำสะอาดขึ้น เขาก็หันมาทำตามกัน”... (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในพื้นที่, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วรรณาคำคม) ได้กล่าวว่า ... “ผู้นำชุมชนทำเพื่อเป็นตัวอย่าง เริ่มที่หน้าบ้านตรงนี้ก่อน พอบ้านข้างๆ เห็นเขาก็ทำตามบ้าง คลองสะอาดขึ้น น้ำกินน้ำใช้ก็ดีขึ้น”... (วรรณาคำคม, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าวว่า ... “ที่แรกที่พวกพี่เริ่มทำก็ พี่ก็เหนื่อยนะเขาไม่เห็นด้วยแต่เขายังทิ้งขยะลงคลองเหมือนเดิม ถ้าถามว่าทำเพื่อใคร มันคือการทำเพื่อส่วนร่วม แต่เขาก็ยังเห็นประโยชน์ส่วนตัวทำตามใจอยู่ พวกที่ทำ ๆ กันก็เหนื่อยแต่ก็ทำอยู่ จนมาตอนนี้เขาก็ไม่ค่อยว่าเรา แล้วแล้วยังมาขอความรู้จากทางกลุ่มด้วย”... (วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(3) จากการสังเกตผู้นำตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม ผู้นำรับฟังทุกปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งสมาชิกหรือผู้ใช้น้ำก็ได้รับความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันในทุกเรื่อง

(4) จากการสังเกตผู้นำไม่ก่อความเครียดหรือกดดันกับสมาชิกในกลุ่ม จากการสังเกตผู้นำมีการพูดคุยกับสมาชิกทุกคนอย่างเป็นกันเอง ส่วนสมาชิกก็ไม่ได้มีความกดดันอะไรให้ความเป็นกันเองกับสมาชิกในกลุ่มและผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน

มิติที่ 4 ด้านการประสานงาน

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) มีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน (2) มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน (3) การมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม

ผลการวิจัยมิติที่ 4 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การจัดการน้ำมีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน ภายในก็จะเป็นสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ผู้ใช้น้ำ ซึ่งเป็นคนในชุมชนเอง เพื่อมาทำกิจกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น การตัดกิ่งไม้ริมคลอง การเก็บผักตบชวา การผสมดินปลูกจากผักตบชวา เป็นต้น ส่วนภายนอกมูลนิธิอุทกพัฒน์และสถาบันสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) มาช่วยเหลือในด้านการจัดการน้ำโดยการให้ความรู้และแนะนำแนวทางในการแก้ไขปัญหา บางครั้งมีองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์เข้ามาร่วมกิจกรรม องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์จะช่วยประชาสัมพันธ์ โดย

ผู้นำจะเป็นผู้ประสานงาน จะเห็นได้ว่าความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นมีน้อยมาก ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “สถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) และมูลนิธิอุทกพัฒน์ให้เรียนแผนที่ เพื่อทราบลักษณะพื้นที่ในชุมชน เพื่อทราบทางน้ำ บางทีที่เรา ข อ
งบประมาณไปทางจังหวัดไม่มีงบประมาณในการขุดลอกคลองให้ เราก็จะของความ ช่วย เหลือ
จาก 2 สถาบันนี้”... (วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

(2) การจัดการน้ำมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน แต่ในช่วงแรกจะขาดอุปกรณ์การทำกิจกรรมจึงมีหนี้สินจากการซื้ออุปกรณ์ในช่วงแรก แต่ปัจจุบันในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นอุปกรณ์ต่างๆ หรืออาหารที่นำมาเลี้ยงช่วงทำกิจกรรมทางกลุ่มก็จะมีให้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (ไม่ประสงค์จะออกนาม) ได้กล่าวว่า

... “เวลาทำกิจกรรม ก็จะมีพวกจอบ พวกคราดให้ เวลามามสมดินปลูกจากผักตบที่ทำ
กันก็มีพวกนี้ให้ไม่ต้องเอามาเอง”...
(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในพื้นที่, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “ทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรมทางกลุ่มเองจะมีสถานที่และอุปกรณ์ เตรียมไว้ให้ ซึ่ง
อุปกรณ์ก็ได้จากเงินที่ขายดินปลูกจากผักตบชวา แล้วนำมาซื้ออุปกรณ์ต่างๆ เมื่อก่อน
ทางกลุ่มเป็นหนี้ แต่ตอนนี้ใช้หนี้หมดแล้ว เงินที่นำมาใช้หนี้จากการขายดินปลูก”...
(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

(3) ในการจัดการน้ำมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีความเป็นกันเองกับสมาชิก และรับฟังทุกปัญหา แล้วนำปัญหาที่ได้รับฟังมาหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข ทั้งผู้นำและสมาชิกก็ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วรรณา คำคม) ได้กล่าวว่า

... “ตอนป่าไปพบปัญหาน้ำที่ไหน อย่างปัญหาผักตบที่ลอยมาจากที่อื่น หรือขยะจากที่
อื่น หรือปัญหาอื่นๆ แบบว่าบ้านไหนอยากได้ถังดักไขมันไปติดเพิ่ม เขาก็จะมากบอก
สมาชิกหรือผู้นำก็ได้ คือถ้าไม่เจอผู้นำจะฝากบอกสมาชิกคนไหนก็ได้”...
(วรรณา คำคม, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

มิตินี้ 5 ด้านการควบคุม

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานที่กำหนดไว้ (2) มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างมีหลักเกณฑ์ (3) การพิจารณาความดีความชอบยึดตามหลักผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

ผลการวิจัยมิตินี้ 5 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) จากการสังเกตสมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานของผู้นำ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเมื่อผู้นำทำอะไรเป็นแนวทางสมาชิกในกลุ่มก็จะทำตาม เนื่องจากแนวทางที่ผู้นำนำมาใช้ในการปฏิบัติแต่ละครั้งจะสามารถแก้ปัญหาได้ในเบื้องต้น เว้นแต่มีปัญหาเฉพาะหน้าต้องหาทางแก้ไขอีกที

(2) การจัดการน้ำมีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างมีหลักเกณฑ์ ทางกายภาพในชุมชนเองจะไม่มี การประเมิน หรือตรวจสอบที่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่การติดตามการดำเนินการในด้านการจัดการน้ำ ทางกลุ่มเองจะมีการติดตามแก้ไขปัญหาของน้ำเฉพาะบางบริเวณเท่านั้นเพื่อเป็นแนวทาง เพราะเมื่อแก้ไข ปัญหาได้แล้ว ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงเห็นหนทางสู่ความสำเร็จก็จะนำไปปฏิบัติตาม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “เชิงเอกสารไม่มีแต่ส่วนมากจะเป็นเชิงกายภาพ มองเห็นได้สิ่งที่ทำไปแล้วดีขึ้น ทำตามแนวทางธรรมชาติแก้ธรรมชาติ แนวพระราชดำริ คือทำเป็นจุดๆ แล้วค่อยขยาย และกระบวนการมีส่วนร่วมจะค่อยๆ เข้ามามีบทบาทโดยการบีบบังคับ หัวท้ายน้ำที่เขา ไม่ทำให้เกิดเป็นความสำเร็จไปเอง”(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

(3) การจัดการน้ำมีการยึดตามหลักผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างโปร่งใส ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน มีการจัดการน้ำโดยผู้ขับเคลื่อนกลุ่มจำนวน 6 คน ไม่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตน แต่ได้ก่อผลประโยชน์เพื่อส่วนรวมในชุมชนที่อยู่เป็นการพัฒนาชุมชน ให้มีสะอาดและน่าอยู่ การจัดการน้ำภายในชุมชนบ้านศาลาดินโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินสามารถตรวจสอบได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “กลุ่มของเรามีการตรวจสอบได้ กลุ่มที่รวมตัวกันต้องการเพื่อที่จะพัฒนาแหล่งน้ำที่ใช้อุปโภคบริโภค โดยผู้ขับเคลื่อนเป็นคนในชุมชนที่มีอุดมการณ์เดียวกันว่าจะรักษาคคลองนี้ให้สะอาด เพราะฤดูกาลในปีหนึ่งเกิดปัญหาของน้ำที่แตกต่างกันออกไป”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2559)

4.2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

มิติที่ 1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสม (2) ใช้การตัดสินใจแบบปรึกษาหารือในช่วงดำเนินกิจกรรม (3) ร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหา

ผลการวิจัยมิติที่ 1 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการน้ำ ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน มีการพูดคุยกับตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน 4 หมู่บ้านในตำบลมหาสวัสดิ์ที่ได้รับเลือกเข้าไปร่วมกันแก้ปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้น เพื่อปรับให้เหมาะสมกับปัญหาของน้ำ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐอย่างองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์เข้ามามีส่วนร่วม โดยร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์การใช้น้ำกับคนในชุมชนเองหรือในเขตปกครอง และการบำรุงรักษาสภาพทั่วไปให้น้ำสามารถใช้อุปโภคบริโภคได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ปาริชาติ บุรณศิริ) ได้กล่าวว่า

... “มีส่วนร่วม โดยร่วมจัดกิจกรรมรณรงค์การใช้น้ำกับประชาชน และการบำรุงรักษา
สภาพน้ำให้สามารถอุปโภคบริโภคได้”...

(ปาริชาติ บุรณศิริ, แบบสอบถามสัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน
(วรรณา คำคม) ได้กล่าวว่า

... “ปัญหาของน้ำบางที่มันไม่เหมือนกัน ทางกลุ่มเองมีแก้ปัญหา แล้วผู้นำก็หาวิธี
แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเฉพาะหน้าไปก่อน แล้วค่อยหาแนวทางที่แก้ปัญหาอีกที”...

(วรรณา คำคม, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

(2) การตัดสินใจแบบปรึกษาหารือ ในช่วงดำเนินกิจกรรมทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อ
การเกษตรบ้านศาลาดินเอง ได้ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ในเบื้องต้น แต่หากปัญหาของน้ำนอกเหนือจากแผนที่
วางไว้ ทางผู้นำกลุ่มจะปรึกษากันภายในกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทางหน่วยงานภาครัฐอย่างองค์การ
บริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ โดยการเข้าร่วมประชุม ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าของที่หน่วยงานภาครัฐที่
เกี่ยวข้อง (อัมพาพันธ์ ลิ้มสุภรัตน์) ได้กล่าวว่า

... “ได้ให้คำปรึกษาในช่วงดำเนินกิจกรรมเป็นระยะๆ”...

(อัมพาพันธ์ ลิ้มสุภรัตน์, แบบสอบถามสัมภาษณ์, 24 พฤศจิกายน 2560)

(3) การร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ได้จากการเข้าร่วมประชุมของส่วน
ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน โดยผู้นำกลุ่มจะไม่ตัดสินใจเด็ดขาด แต่จะ
ช่วยกันกับสมาชิกภายในกลุ่มร่วมกันหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น บางครั้งมีการประชุมกับตัวแทนผู้นำของแต่ละ
หมู่บ้านในตำบลมหาสวัสดิ์เพื่อหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วนำปัญหาที่ได้และวิธีการแก้ไขปัญหาใส่ไป
ในแผนพัฒนาชุมชน ส่งไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ แล้วนำเข้าสู่แผนใหญ่ของปี เพื่อนำวิธีการ
แก้ไขปัญหามาร่วมกันประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจ
ชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “ส่วนตัวผู้นำไม่มีการตัดสินใจแต่จะเป็นการหาปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วใส่ไปในแผน
ส่งไปยัง อบต. แล้วเข้าสู่แผนใหญ่ของปี โดยเริ่มจากปัญหาที่เกิดขึ้น”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

สอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ไม่ประสงค์จะออกนาม)
ได้กล่าวว่า

... “มีส่วนร่วม มีการจัดประชุมนำปัญหาที่ร้องเรียน พร้อมวิธีแก้ปัญหาใส่ลงในแผน
ยุทธศาสตร์การพัฒนาของตำบลมหาสวัสดิ์”...

(เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ คนที่ 5, แบบสอบถามสัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2560)

มิติที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์
ปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผล (2) การมีส่วน

ร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย แผนงานที่วางไว้ (3) การมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชน

ผลการวิจัยมิติที่ 2 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน การวิเคราะห์ปัญหาของน้ำ การตั้งเป้าหมายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเกิดขึ้นภายในกลุ่มจากการประชุม ส่วนการกำหนดการใช้ทรัพยากร ทางกลุ่มจะมีตัวแทนที่เข้าร่วมประชุมกับองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์เพื่อหางบประมาณในการ ดำเนินงานแล้วการกำหนดวิธีการติดตาม และการประเมินผลจะเป็นหน้าที่ภายในกลุ่ม จากการร่วมมือกันของ กลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินและชุมชนที่อาศัยอยู่ริมคลองมหาสวัสดิ์ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็น ผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้กล่าวว่า

... “ในกลุ่มพวกเราจะร่วมประชุมวิเคราะห์ ปัญหาน้ำก่อนว่าตอนหน้านี้ เป็นน้ำเน่า หรือน้ำกร่อยช่วงน้ำทะเลหนุน หรือจะมีฝักตบชวาเยอะ มันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของ กลุ่มอยู่แล้วที่จะร่วมกันขับเคลื่อนให้คลองมหาสวัสดิ์ใสสะอาด นำใช้”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

(2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย หรือเป้าประสงค์ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดจากการมีส่วนร่วมในการประชุมของกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้าน ศาลาดินกับองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ในแต่ละปี แล้วองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์มีการ ตรวจสอบสภาพน้ำเป็นระยะ และมีการรณรงค์ให้ปลูกต้นไม้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (ปาริชาติ บุรณศิริ) ได้กล่าวว่า

... “มีส่วนร่วมในการพัฒนาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการ ตรวจสอบเป็นระยะ และมีการรณรงค์ให้ปลูกต้นไม้”...

(ปาริชาติ บุรณศิริ, แบบสอบถามสัมภาษณ์, 21 พฤศจิกายน 2560)

สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (อาภรณ์ ช้อยประเสริฐ) ได้ กล่าวว่า

... “ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนก็จะเชิญประชุมทั้ง 4 หมู่ประมาณ 30 กว่าคน รับรู้ รับทราบ ที่แก้ปัญหา คือ จะมีการแก้ปัญหาจากหลายสาเหตุก็จะนำเรื่องกั้นคันดินน้ำ (กั้นน้ำชัยพัฒนา) สาเหตุที่คิดว่ามาจากคร้วเรือนจะมีการทำถังดักไขมันแจกตาม คร้วเรือน”...(อาภรณ์ ช้อยประเสริฐ, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2560)

(3) การมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมหา สวัสดิ์ เข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดประชุม และทางเอกชนโดยสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) กับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดแก้ไขปัญหาด้านการจัดการน้ำตั้งแต่เริ่มแรก ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์แดง) ได้ กล่าวว่า

... “ได้รับความร่วมมือจากสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การ มหาชน) และมูลนิธิอุทกพัฒน์ ตั้งแต่แรกเริ่ม แล้วพาไปให้เรียนแผนที่ เพื่อทราบ

ลักษณะพื้นที่ในชุมชน เพื่อทราบทางน้ำแล้วได้มีการตั้งกลุ่มดูแลการจัดการน้ำ
ขึ้นมา”... (วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 30 พฤศจิกายน 2559)

มิติที่ 3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) ชุมชนจะได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมทั้ง
ผลประโยชน์ส่วนตัวหรือชุมชนโดยรอบ (2) การได้ใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมกัน (3) การร่วมกันรักษา
ประโยชน์ทรัพยากรภายในชุมชน

ผลการวิจัยมิติที่ 3 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) จากการสังเกตชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการจัดการน้ำ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์น้ำ ทำให้คลองมหาสวัสดิ์มีน้ำที่สะอาดขึ้น น้ำไม่มีกลิ่น และสามารถใช้อุปโภคภายในครัวเรือน
และทำการเกษตร ชุมชนโดยรอบมีการจัดการน้ำตามชุมชนบ้านศาลาดินเพื่อให้มีคุณภาพที่ดีขึ้น

(2) ชุมชนได้นำน้ำจากการจัดการที่เหมาะสม ในการทำการเกษตร หรือใช้อุปโภคบริโภคใน
ชีวิตประจำวัน บางครั้งยังใช้ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงาน
ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (อาภรณ์ ช้อยประเสริฐ) ได้กล่าวว่า

... “ชาวบ้านริมคลองได้ มีน้ำที่สะอาดที่ไว้ใช้กัน น้ำไม่เน่าเสียเวลาวิดน้ำเข้านาข้าวก็ไม่
มีปัญหา”... (อาภรณ์ ช้อยประเสริฐ, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2560)

(3) คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาภายในชุมชน โดยมีการให้ความรู้ที่ไข่มุนที่ลอยหน้าน้ำแล้ว
จะทำให้ในคลองเน่าเสีย ดังนั้นครัวเรือนที่อยู่ติดริมน้ำแทบจะทุกบ้านก็มีการใช้ถังดักไขมันก่อนจะปล่อยลง
คลอง ไม่ทิ้งขยะลงคลอง และหากมีผักตบชวาลอยมาบ้านริมคลองก็จะช่วยกันเก็บผักตบชวาขึ้น แล้วนำไปหัน
ตากแห้ง เพื่อนำไปทำดินปลูกจากผักตบชวาภายในกลุ่มวิสาหกิจผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ดังที่ผู้ให้
ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันเพ็ญ นรารอด) ได้กล่าว
ว่า

... “ตามบ้านก็มีถังดักไขมันให้ สำหรับบ้านใครที่ทิ้งพวกน้ำที่ล้างจานลงคลอง แล้วเราก็
บอกชาวบ้านว่าคลองสะอาดแล้วถ้ามีผักตบชวาลอยมาให้ไปตากแห้งทางกลุ่มเราก็รับซื้อ กิโล
ละ 20 เป็นอีกทางที่ช่วยลดประมาณผักตบโดยไม่ต้องลงแรงไปลอกคลอง”...

(วันเพ็ญ นรารอด, สัมภาษณ์, 26 กันยายน 2560)

สอดคล้องกับที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง (มานพ ทรัพย์แสนดี) ได้
กล่าวว่า

... “ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันรักษาในคลอง แต่เราก็ต้องทำให้ชาวบ้าน
เขาเห็นก่อน ให้ความรู้เขาก่อน เขาก็จะเข้าใจ แล้วทำตาม”...

(มานพ ทรัพย์แสนดี, สัมภาษณ์, 30 ตุลาคม 2560)

มิติที่ 4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

มิตินี้ มีตัวชี้วัดในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่
เกิดจากการดำเนินกิจกรรม (2) การมีส่วนร่วมกันติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยมิติที่ 4 มีรายละเอียดและสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม โดยกลุ่มวิสาหกิจ ผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน จะร่วมกันค้นหาข้อบกพร่องในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมร่วมกับสถาบัน สารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) เพื่อหาทางแก้ไขปัญหาที่ดีที่สุด และเกิดข้อผิดพลาด น้อยที่สุด ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในหมู่บ้านศาลาดิน (ไม่ประสงค์จะออกนาม) ได้กล่าวว่า

... “ในกลุ่มเวลาทำงานเราก็จะรู้ข้อดีข้อเสียของการทำงานแต่ละครั้ง บางปัญหามันก็

ต่างไปจากเดิม ทาง สสนก. ก็เข้ามามีช่วยหาหนทางแก้ไข ปรีกษาแบบประชุมกับผู้ผู้นำ กลุ่ม และสมาชิก บางครั้งก็มีผู้ใช้น้ำร่วมฟังด้วย”...

(ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้ใช้น้ำในพื้นที่, สัมภาษณ์, 12 ตุลาคม 2560)

(2) การมีส่วนร่วมกันติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง จะเป็นการติดตามผล ของสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) ที่มาตรวจพื้นที่ เพื่อติดตาม ส่งรายงาน ผลการดำเนินงาน เป็นข้อมูลในการประกอบการคิดแผนพัฒนาการจัดการน้ำในปีถัดไปว่าควรจะทำเนื้องาน อย่งไร ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้นำวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน (วันชัย สวัสดิ์ แดง) ได้กล่าวว่า

... “ที่บอกไปแล้วตอนแรกสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การ

มหาชน) และมูลนิธิอุทกพัฒน์เข้ามาช่วยตั้งแต่เริ่มแรกทุกๆ 3 เดือนก็จะส่งคนมาตรวจ ล ง พื้นที่ มาตรวจ ติดตาม ส่งรายงาน เพื่อได้คิดแผนการปีต่อไป ว่าควรจะทำอย่งไรต่อ แ ล ้ว จ ะ ดำเนินงานอย่งไรต่อ ทางสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร (องค์การมหาชน) เขา จะมีแผนมาให้ปฏิบัติ เราก็ดำเนินกิจกรรมไป ”...

(วันชัย สวัสดิ์แดง, สัมภาษณ์, 11 ตุลาคม 2560)

4.3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

ปัญหาของน้ำภายในชุมชน เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งส่งผลกระทบต่อชุมชนและ สิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของทุกภาคส่วนจึงมีความสำคัญที่จะช่วยกันดูแล รับผิดชอบ และปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมให้เกิดทั้งตนเองและในชุมชน

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้าน ศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม นำไปสู่การเสนอแนวทางในการพัฒนาการมี ส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ดังนี้

1) ชาวบ้านในชุมชนเองต้องให้ความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื่องจากแหล่ง น้ำในชุมชนมีความสำคัญด้านการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน และความสำคัญอีกประการ คือ น้ำที่ใช้อุปโภคเกิดปัญหาบ้านที่อยู่ติดริมน้ำจะเกิดผลกระทบที่ตามมา ซึ่งจะส่งผลเสียต่อสุขภาพและ สิ่งแวดล้อม

2) การจัดการน้ำภายในชุมชนต้องมีการจัดการอย่างต่อเนื่อง เรื่องของการแก้ปัญหาน้ำเสียจากขยะ และผักตบชวาที่มีจำนวนมากตามฤดูกาล เนื่องจากในฤดูกาลต่าง ๆ ปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาที่ แตกต่างกันไป ในครัวเรือนควรมีการติดตั้งถังไขมันก่อนที่จะทิ้งน้ำจากการล้างภาชนะที่ใส่อาหาร เพื่อลด ปริมาณไขมันที่จะลงไปสะสมบริเวณผิวหน้าน้ำในคลอง เพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพที่ดีขึ้น เช่น สีของน้ำใสขึ้น ไม่

มีกลิ่นเหม็น ขยะและผักตบชวาตกลง จึงต้องมีการจัดการน้ำที่มีความต่อเนื่องกัน ไม่ใช่เพียงทำเป็นครั้งคราว ปัญหาจะไม่หมดไป

3) การจัดการน้ำภายในชุมชนจะประสบผลสำเร็จไม่ได้หากขาดการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นของคนภายในชุมชนเอง ซึ่งคนภายนอกจะไม่ทราบถึงบริบทของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์เกี่ยวกับการจัดการน้ำ ซึ่งทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเองได้มีการปรับนำวิธีการธรรมชาติแก้ไขธรรมชาติ โดยจัดการน้ำที่มีปัญหาเฉพาะจุดทำให้แก้ไขปัญหาได้บางบริเวณ เมื่อคนในชุมชนเห็นว่าทางกลุ่มประสบความสำเร็จจึงสนใจ และได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อไปจัดการลดน้ำเสียที่เกิดขึ้นบริเวณหน้าบ้านของตนเอง

4) สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดการน้ำ คือ การรณรงค์ให้อนุรักษ์และการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะน้ำ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้มีแหล่งน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในอนาคต จึงต้องมีการปลูกฝังทัศนคติในการอนุรักษ์น้ำ การไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง และการจัดการแก้ปัญหาหน้าตามชนิดของปัญหาที่เกิดขึ้น

5) การทำสื่อเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายในเรื่องของการจัดการน้ำจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ทำตาม แต่การจัดการน้ำในแต่ละชุมชนมีความต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งสะท้อนวิธีการบริหารจัดการในลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานภูมิปัญญาแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพของสังคมที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญให้ชุมชนแต่ละชุมชนนำมาปรับใช้ ให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี

6) หากทำสื่อที่เข้าใจได้ง่าย แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ คนในชุมชนเองก็จะขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำที่เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในแต่ละครั้ง ควรจะมีการประชาสัมพันธ์หรือเสียงตามสายในเวลาที่เหมาะสม หรือการเสนอข้อมูลตามบ้านเรือน เพื่อให้ได้รับความรู้อย่างทั่วถึงและเข้าใจในการจัดการน้ำ

7) การแก้ปัญหาผักตบชวาแบบบูรณาการ เป็นการกำจัดให้หมดไปโดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชชนิดฟัน ซึ่งจะส่งผลเสียตามมาเกิดเป็นสารเคมีตกค้างในแหล่งน้ำ จึงควรมองเห็นปัญหาของผักตบชวาที่ลอยอยู่ในคลองแล้วร่วมมือกันกำจัดโดยใช้กลวิธี ไม่ใช่เคมี จะทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

4.4 สรุปภาพรวมผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่างๆ สามารถสรุปภาพรวมผลการวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม พบว่า **1) ด้านการวางแผนการจัดการน้ำ**สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของชุมชน มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบถึงการวางแผนการจัดการน้ำ หรือเป็นการนัดหมายว่ามีการประชุมภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ส่วนแผนที่วางไว้เพื่อการจัดการน้ำสามารถนำไปดำเนินงานได้จริง **2) ด้านการจัดการองค์การ**การจัดการน้ำมีการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้เพียงบางปัญหา จากการขับเคลื่อนในกลุ่มมีจำนวนสมาชิกมีพอเพียงในการดำเนินงาน **3) ด้านการบังคับบัญชา**สั่งการมีการกระจายอำนาจจากผู้นำถึงสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีการมุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก และไม่หาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้นำตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม ผู้นำรับฟังทุกปัญหาที่เกิดขึ้น และสมาชิกหรือผู้ใช้น้ำก็ได้รับความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันในทุกเรื่อง **4) ด้านการประสานงาน**มีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกซึ่งเป็นภาคเอกชน แต่ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นมี

น้อย การทำกิจกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำ ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีความเป็นกันเองกับสมาชิก และรับฟังทุกปัญหา แล้วนำปัญหาที่ได้รับฟังมาหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข 5) **ด้านการควบคุม** สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานของผู้นำกลุ่ม แต่การจัดการน้ำไม่มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ทางสมาชิกทางกลุ่มเองมีการทำงานอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่อยู่ให้มีสะอาดและน่าอยู่

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน

ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่า 1) **ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ**ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเอง ร่วมกันหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการน้ำ ในช่วงดำเนินกิจกรรมจะดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ในเบื้องต้น และหากพบปัญหาทางกลุ่มจะร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ได้จากการเข้าร่วมประชุมของส่วนภายในกลุ่ม 2) **ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน**การมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหาตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผลเกิดขึ้นภายในกลุ่มจากการประชุม รวมถึงการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย การประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ เข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดประชุม และจากทางเอกชนจะเป็นสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) กับมูลนิธิอุทกพัฒน์ 3) **ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์**ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการจัดการน้ำ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์น้ำ การร่วมกันรักษาประโยชน์ทรัพยากรภายในชุมชน แล้วชุมชนเองได้ใช้น้ำจากการจัดการที่เหมาะสม ในการทำการเกษตร หรือใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน 4) **ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล** กลุ่มวิสาหกิจผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินจะเป็นผู้ค้นหาข้อบกพร่องในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรม ร่วมกับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) แล้วทางสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) จะมีการติดตามผล ที่มาตรวจพื้นที่ และติดตาม เพื่อส่งรายงานผลการดำเนินงาน

ส่วนสุดท้าย แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน พบว่าแนวทางที่ได้จะแตกต่างกันไปตามบริบท วิถีชีวิต หรืออัตลักษณ์ของชุมชนเอง ได้แก่ 1) ชุมชนเองต้องให้ความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นภายในชุมชน 2) การจัดการน้ำภายในชุมชนต้องมีการจัดการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพที่ดีขึ้น 3) การมีส่วนร่วมที่มากขึ้นของคนภายในชุมชน ในการจัดการน้ำ 4) การรณรงค์ให้อนุรักษ์และการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้มีแหล่งน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในอนาคต 5) การทำสื่อเรื่องของการจัดการน้ำจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ทำตาม 6) การประชาสัมพันธ์ทั้งภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ 7) การแก้ปัญหาผักตบชวาแบบบูรณาการ เป็นการกำจัดให้หมดไปโดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชฉีดพ่น

4.5 บทสรุป

ในบทที่ 4 นี้ สรุปได้ว่า ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ๆ คือ

ส่วนที่ 1 การนำเสนอปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยข้อมูลส่วนนี้ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาพรวมทั้งหมด

ส่วนที่ 2 นำเสนอผลการศึกษาระบบการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม ที่ได้การศึกษาเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนเชื่อมโยงกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่าง ๆ

ส่วนที่ 3 นำเสนอผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกับสภาพบริบท วิถีชีวิต หรืออัตลักษณ์ของชุมชน ร่วมกับกระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำ และปัญหา อุปสรรคในการจัดการน้ำที่เกิดขึ้น

ส่วนสุดท้าย สรุปภาพรวมผลการวิจัย เป็นการนำเสนอข้อมูลที่เชื่อมโยงกันจากทุก ๆ ส่วนของผลการวิจัย ทำให้สามารถจัดทำข้อเสนอสรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะในบทถัดไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทสุดท้ายนี้ เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับสรุปสาระสำคัญ อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งเป็นภาพรวมทั้งหมดของการวิจัย เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” จากนั้นทำการอภิปรายผลการวิจัยตามกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ซึ่งการอภิปรายดังกล่าว ได้เชื่อมโยงกับงานวิจัย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในเรื่องดังกล่าว เป็นการศึกษาด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่เน้นองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีกระบวนการบริหารงานของฟาโยล์ ประกอบด้วย 1. การวางแผน 2. การจัดองค์การ 3. การบังคับบัญชาสั่งการ 4. การประสานงาน และ 5. การควบคุม และนำทฤษฎีการมีส่วนร่วมโคเฮนและอ์พออฟฟ์ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 4 ประการ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 2. มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน 3. มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ และ 4. มีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละมิติ มีตัวชี้วัดที่ได้มาจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนวัตถุประสงค์การวิจัยได้กำหนดไว้ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษากระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Study) ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) รวมถึงการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยรูปแบบการวิจัยเป็นแบบกรณีศึกษา (Case Study Approach) เพื่อนำไปสู่การรับรู้และเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ อย่างลึกซึ้ง

ทั้งนี้ หน่วยในการวิเคราะห์ครั้งนี้เป็นระดับบุคคล ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ ผู้นำกลุ่มและสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน รวมถึงผู้ใช้น้ำบางส่วน ที่มีความเข้าใจบริบทของพื้นที่เป็นอย่างดี ซึ่งใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ทฤษฎีความน่าจะเป็น (Non-Probability Selection Sampling) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ศึกษา รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 15 คน ซึ่งผลการวิจัยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

5.1 สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่นักวิชาการหลายๆ ท่านได้เสนอไว้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีกระบวนการบริหารงานของฟาโยล์ ประกอบด้วยมิติต่าง ๆ จำนวน 4 มิติ ได้แก่ 1. การวางแผน 2. การจัดองค์การ 3. การบังคับบัญชาสั่งการ 4. การประสานงาน และ 5. การควบคุม และทฤษฎีกระบวนการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอ์พออฟฟ์ เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยมิติต่าง ๆ จำนวน 4 มิติ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ 2. มีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงาน 3. มีส่วนร่วมในการแบ่งผลประโยชน์ และ 4. มีส่วนร่วมในการประเมินผล ชุดมิติดังกล่าวสามารถนำมา

เชื่อมโยงกับบริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ได้ทำการประยุกต์ใช้ตัวชี้วัดในแต่ละมิติ จากงานศึกษาวิจัยของนักวิชาการต่าง ๆ โดยสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษวิจัย ได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1) **ด้านการวางแผน** การจัดการน้ำสอดคล้องกับเป็นประสงค์ของชุมชน มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบถึงการวางแผนการจัดการน้ำ หรือเป็นการนัดหมายให้มีการประชุมภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ส่วนแผนที่วางไว้เพื่อการจัดการน้ำสามารถนำไปดำเนินงานได้จริง สอดคล้องกับผลวิจัยของดร.ณิ ศิริวิไล (2555, บทคัดย่อ) ที่พบว่า มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน นโยบายและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำเสีย ซึ่งนโยบายเหล่านี้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

เนื่องจากการวางแผนเป็นส่วนสำคัญของการจัดการน้ำ การมีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นทุ่มเท ความสำเร็จหรือล้มเหลวของการจัดการน้ำเสีย ทำให้เกิดการดำเนินงานได้จริง และนำไปสู่ผลสำเร็จอันจะนำประโยชน์สู่ชุมชนของผู้ใช้เอง

2) **ด้านการจัดการองค์การ** การจัดการน้ำมีการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มตามความถนัดของสมาชิกแต่ละคน การดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ จากการขับเคลื่อนในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน จำนวนสมาชิกมีพอเพียงในการดำเนินงาน สอดคล้อง มิตรภาพ ชลานุเคราะห์ (2535, หน้า 12-13) ที่กล่าวว่า การจัดการองค์การ เป็นการศึกษาและวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ การจัดองค์การและระบบงาน ประเด็นถัดมากล่าวถึง การบริหารและพัฒนาบุคลากร ซึ่งประกอบด้วย การจัดสรรอัตรากำลัง การกำหนดมาตรฐานของพนักงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างทีมงาน

3) **ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ** มีการกระจายอำนาจจากผู้นำถึงสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีการมุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก และไม่หาผลประโยชน์ส่วนตัว โดยการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อม ผู้นำตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรม ผู้นำรับฟังทุกปัญหาที่เกิดขึ้น และสมาชิกหรือผู้ใช้น้ำก็ได้รับความเสมอภาคที่เท่าเทียมกันในทุกเรื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนกานต์ อุดลยพิจิตร (2557, บทคัดย่อ) ที่พบว่า ด้านการบังคับบัญชาของผู้บริหาร หรือผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้างาน แสดงให้ประชาชนเห็นว่ามีความสามารถในการจัดการอุทกภัยอยู่ในระดับมาก ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลระแหง มีประสิทธิภาพการทำงานในแต่ละช่วงเวลาที่ดี มีความเหมาะสมตามไปด้วย

4) **ด้านการประสานงาน** มีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อมาทำกิจกรรมการพัฒนาแหล่งน้ำ แต่ขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น การทำกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงาน ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่ม ผู้นำมีความเป็นกันเองกับสมาชิกและรับฟังทุกปัญหา แล้วนำปัญหาที่ได้รับฟังมาหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข สอดคล้องกับ หลักการบริหาร POSDCoRB ของกูลิค (Gulick, 1937 อ้างถึงในปกรณ์ ศิริประกอบ, 2558, หน้า 10-11) ได้เสนอหลักการในประสานงานที่กล่าวว่า การประสานงานให้งานของส่วนต่าง ๆ ขององค์การยึดโยงเข้าด้วยกันเพื่อนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

5) **ด้านการควบคุม** สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานของผู้นำกลุ่ม การจัดการน้ำไม่มีการติดตามตรวจสอบและประเมินผลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ทางสมาชิกของกลุ่มเองมีการทำงานอย่างโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เพื่อการพัฒนาชุมชนที่อยู่ ให้มีสะอาดและน่าอยู่ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชนกานต์ อุดลยพิจิตร (2557, บทคัดย่อ) ที่พบว่าด้านการควบคุมเป็นกระบวนการดำเนินการต่าง ๆ ให้เป็นตามนโยบายและแผนที่กำหนดไว้ ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี มีกระบวนการ

บริหารจัดการองค์การ ด้านการควบคุมอยู่ในระดับดี ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลระแหง ได้มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอก รวมถึงประชาชนเข้ามามีส่วนในการตรวจสอบการดำเนินงาน และยังมีประเมินผลการดำเนินงานเป็นรายช่วง

5.1.2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเอง ร่วมกันหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการน้ำ ในช่วงดำเนินกิจกรรมจะดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ในเบื้องต้น และหากพบปัญหาทางกลุ่มจะร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ได้จากการเข้าร่วมประชุมของส่วนภายในกลุ่ม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาประกาศิต สิริเมธ (2556, บทคัดย่อ) ได้พบว่า เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในกระบวนการมีส่วนร่วม ด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในเบื้องต้น ก่อนที่จะมีการทำกิจกรรม หรือการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผลเกิดขึ้นภายในกลุ่มจากการประชุม รวมถึงการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย การประสานความร่วมมือจากทางภาครัฐจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ เข้ามามีส่วนร่วมโดยการจัดประชุม และจากทางเอกชนจะเป็นสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) กับมูลนิธิอุทกพัฒน์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิริพงษ์ กุลพงษ์ (2552, บทคัดย่อ) ที่พบว่า กลุ่มผู้ใช้น้ำได้ทำการบริหารจัดการกันเอง ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นไม่มีบทบาทในการบริหารจัดการน้ำ เนื่องจากโครงการอ่างเก็บน้ำทั้ง 3 โครงการเป็นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทางกรมชลประทานไม่ได้ถ่ายโอนโครงการให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลดูแล แต่มีการสนับสนุนด้านงบประมาณ และกิจกรรมของชุมชน ทำให้เห็นได้ว่าผู้ที่ขับเคลื่อนที่สำคัญจะเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำทำร่วมกันดำเนินงานให้ประสบผลสำเร็จ

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ชุมชนได้รับประโยชน์จากการจัดกิจกรรมการจัดการน้ำ โดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์น้ำ การร่วมกันรักษาประโยชน์ทรัพยากรภายในชุมชน แล้วชุมชนเองได้ใช้น้ำจากการจัดการที่เหมาะสมในการทำเกษตร หรือใช้อุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2527, หน้า 83) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือ ประชาชนได้รับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา เช่น มีรายได้เพิ่มขึ้น มีเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น หรือมีการกระจายโอกาสทางการศึกษา ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น มีจำนวนบุคลากรด้านการแพทย์ต่อประชาชนเพิ่มขึ้น หรือมีอำนาจในการปกครองเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล กลุ่มวิสาหกิจผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน จะเป็นผู้ค้นหาข้อบกพร่องในแต่ละครั้งของการจัดกิจกรรมร่วมกับสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) แล้วทางสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) จะมีการติดตามผล ที่มาตรวจพื้นที่และติดตาม เพื่อส่งรายงานผลการดำเนินงาน สอดคล้องกับโคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980, pp. 219-222) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนร่วมในการวัดผลและวิเคราะห์ผลของการดำเนินงาน รวมทั้งเป็นการค้นคว้าข้อดีและข้อบกพร่องเพื่อหาแนวทางแก้ไขการทำงานให้มีประสิทธิภาพต่อไป แต่การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ส่วนใหญ่ บทบาทดังกล่าวจะเป็นของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ โดยจะเป็นการประเมินผลของงบประมาณที่จัดสรรนั้นนำไปใช้อย่างไร บางกรณีแม้แต่เจ้าหน้าที่เองยังไม่มีโอกาสเข้า

มามีส่วนร่วมในขั้นตอนดังกล่าว การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนี้จะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของพลังความคิดของมวลชนที่จะทำให้โครงการพัฒนาหรือสามารถนำไปประยุกต์ใช้ต่อไป

5.1.3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

1) ชาวบ้านในชุมชนเองต้องให้ความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เนื่องจากแหล่งน้ำในชุมชนมีความสำคัญด้านการเกษตรอันเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน และความสำคัญอีกประการ คือ น้ำที่ใช้อุปโภคเกิดปัญหา บ้านที่อาศัยอยู่ติดริมน้ำจะได้รับเกิดผลกระทบที่ตามมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับ อภิญา กังสนารักษ์ (2544, หน้า 14-15) ที่ได้นำเสนอ ชั้นหนึ่งของการมีส่วนร่วมที่เป็นการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ

2) การจัดการน้ำภายในชุมชนต้องมีการจัดการอย่างต่อเนื่อง เรื่องของการแก้ปัญหาที่เสียที่มีจากขยะและผักตบชวาที่มีจำนวนมากตามฤดูกาล เนื่องจากในฤดูกาลต่าง ๆ ปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้นจะเป็นปัญหาที่แตกต่างกันออกไป ตามครัวเรือนควรมีการติดตั้งถังไขมัน ก่อนที่จะทิ้งน้ำจากการซักล้าง เพื่อลดปริมาณไขมันที่จะลงไปสะสมหน้าน้ำในคลอง ดังนั้นเพื่อให้แหล่งน้ำมีคุณภาพที่ดีขึ้น เช่น สีของน้ำใสขึ้น ไม่มีกลิ่นเหม็น ขยะและผักตบชวาลดลง จึงต้องมีการจัดการน้ำที่มีความต่อเนื่องกัน ไม่ใช่เพียงทำเป็นครั้งคราว ปัญหาจะไม่หมดไป สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558, หน้า 12-36) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำ คุณภาพน้ำอยู่ในระดับพอใช้ขึ้นไป ไม่น้อยละ 80 โดยให้มีการพัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพระบบบำบัดน้ำเสียและลดมลพิษจากแหล่งกำเนิด และแหล่งน้ำเสื่อมโทรมได้รับการแก้ไขฟื้นฟูยกระดับให้ดีขึ้น

3) การจัดการน้ำภายในชุมชนจะประสบผลสำเร็จไม่ได้หากขาดการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเอง ซึ่งคนภายนอกจะทราบถึงบริบทของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนไม่ได้ คนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อสาธารณะประโยชน์เกี่ยวกับการจัดการน้ำ แต่ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเองได้มีการปรับนำวิธีการธรรมชาติแก้ไขธรรมชาติ โดยจัดการน้ำที่มีปัญหาเฉพาะจุด ทำให้แก้ไขปัญหาได้บางส่วน เมื่อคนในชุมชนเห็นว่าทางกลุ่มประสบความสำเร็จจึงสนใจ แล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อไปจัดการลดน้ำเสียที่เกิดขึ้นหน้าบ้านของตนเอง สอดคล้องกับ ปธาน สุวรรณมงคล (2540 อ้างถึงในสัมพันธ์ ดุลยาภรณ์ และไกรสร เพ็ญสกุล, 2551, หน้า 24) ที่ได้ให้หลักการจัดการทรัพยากรน้ำ ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน น้ำจัดเป็นสมบัติสาธารณะที่ทุกฝ่ายในสังคมต้องมีส่วนร่วมในการจัดการ เพื่อจัดหาน้ำที่มีคุณภาพและตอบสนองวัตถุประสงค์ของการใช้น้ำได้ นับตั้งแต่การจัดหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรม รวมไปถึงการธำรงรักษาวงจรชีวิตของสิ่งมีชีวิตในน้ำได้

4) สิ่งที่สำคัญที่สุดในการจัดการน้ำ คือ การรณรงค์ให้อนุรักษ์และการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะน้ำ เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้มีแหล่งน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในอนาคต จึงต้องมีการปลูกฝังทัศนคติในการอนุรักษ์น้ำ การไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยของเสียลงในแม่น้ำลำคลอง และการจัดการแก้ปัญหาที่ตามชนิดของปัญหาที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับ เกษม จันทรแก้ว (2551, หน้า 46-50) ที่เสนอหลักการพื้นฐานการจัดการลุ่มน้ำ ในขั้นที่สอง การใช้ทรัพยากรลุ่มน้ำและมาตราควบคุมตามวิธีการอนุรักษ์เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักวิธีการอนุรักษ์ชีวิตา โดยไม่ฟุ่มเฟือย และเป็นไปตามความระมัดระวัง และเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยป้องกันมลพิษสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำได้ เพราะการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการนั้น เท่ากับการรักษาชนิด ปริมาณ สัตว์ส่วน และการกระจายของทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในลุ่มน้ำ ทำให้เกิดดุลธรรมชาติ เป็นการฟื้นฟูทรัพยากร อีกทั้งยังช่วยแก้ไขส่วนที่สึกหรอให้ฟื้นคืนสภาพได้

5) การทำสื่อเพื่อให้เข้าใจได้ง่ายในเรื่องของการจัดการน้ำจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ เพื่อที่จะขยายผลไปยังชุมชนอื่นได้ทำตาม แต่การจัดการน้ำในแต่ละชุมชนมีความต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งสะท้อนวิถีการบริหารจัดการในลักษณะเฉพาะบนพื้นฐานภูมิปัญญาแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตและสภาพของสังคมที่เป็นอยู่ เพื่อเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญให้ชุมชนแต่ละชุมชนนำมาปรับใช้ให้เกิดการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในชุมชนของตนเองได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ คณะกรรมการเสริมสร้างและสนับสนุนความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ (2559) ได้กล่าวว่า สื่อหนังสือการ์ตูน “พิพิธภัณฑธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ” เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่รวบรวมบทเรียนรู้ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของเครือข่ายชุมชนที่ได้ดำเนินงานและจัดตั้งเป็นพิพิธภัณฑธรรมชาติ จัดการน้ำชุมชน พร้อมถ่ายทอดและเผยแพร่ความสำเร็จผ่านการ์ตูนประกอบเนื้อหาที่น่าสนใจ เข้าใจง่าย เหมาะสำหรับทุกเพศ และทุกวัย สามารถเข้าใจการดำเนินงานด้านการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริและเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้ต่อไป

6) หากทำสื่อที่เข้าใจได้ง่าย แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ คนในชุมชนเองก็จะขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำที่เป็นกิจกรรมที่ทำร่วมกันในแต่ละครั้ง ควรจะมีการประชาสัมพันธ์หรือเสียงตามสายในเวลาที่เหมาะสม หรือการเสนอข้อมูลตามบ้านเรือน เพื่อให้ได้รับความรู้อย่างทั่วถึงและเข้าใจ สอดคล้องกับกรอบนโยบายของ กรมทรัพยากรน้ำนโยบายน้ำแห่งชาติ (กรมทรัพยากรน้ำ, 2551, <http://www.dwr.go.th>, 7 กรกฎาคม 2560) ประการหนึ่งก็คือว่า การวิจัยการประชาสัมพันธ์ การรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร และการถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับ เรื่องน้ำต่อสาธารณชนอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง

7) การแก้ปัญหาฝักตบขวาแบบบูรณาการ เป็นการกำจัดให้หมดไปโดยไม่ใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชฉีดพ่น จึงควรมองเห็นปัญหาของฝักตบขวาที่ลอยอยู่ในคลองแล้วร่วมมือกันกำจัด จะทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (2558, หน้า 12-36) ในยุทธศาสตร์ที่ 4 การจัดการคุณภาพน้ำ ในชั้นของกลยุทธ์ การกำจัดวัชพืชและขยะมูลฝอยในแหล่งน้ำ โดยดำเนินการขุดลอกและกำจัดวัชพืชต่าง ๆ ในแหล่งน้ำ เช่น ฝักตบขวา ขยะมูลฝอย เป็นต้น เพื่อลดการขีดขวางการระบายน้ำและความเน่าเสียของแหล่งน้ำ

5.2 ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้ ได้นำเสนอเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกับข้อค้นพบในการวิจัยข้างต้น โดยข้อเสนอแนะในภาพรวม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ควรมีการจัดสรรบุคลากรด้านการจัดการน้ำให้มากขึ้น และพัฒนาทักษะความรู้ด้านการจัดการน้ำให้กับบุคลากรฝ่ายต่างๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกัน อบรมทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำให้กับประชาชนโดยร่วมมือกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน เพื่อให้สามารถนำความรู้ด้านการจัดการน้ำมาประยุกต์ใช้ได้

2) องค์กรบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ควรมีการติดตามคุณภาพน้ำให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น ควรมีการอบรมทักษะการตรวจวัดคุณภาพน้ำตามมาตรฐานสากลให้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน เพื่อให้จะให้ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มจำกัดทักษะไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง

3) องค์การบริหารส่วนตำบลควรเห็นความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นภายในชุมชน และควรเข้ามามีส่วนร่วมกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ตั้งแต่ขั้นตอนการรับรู้ถึงปัญหา การเข้าร่วมวางแผน การเสนอแนวคิด และการร่วมกันตัดสินใจ รวมถึงการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนของการบริหารจัดการน้ำเพื่อสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมให้กับประชาชนในชุมชน ในกระบวนการพัฒนานี้ควรมีความต่อเนื่องเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สอดคล้องสร้างความสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น

5.2.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินควรเพิ่มคณะกรรมการจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมพัฒนาชุมชน กรมทรัพยากรน้ำ เป็นต้น เพื่อจะได้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการกลุ่มที่แตกต่าง และมีประสิทธิภาพ

2) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินควรมีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ในด้านของรายละเอียดและวิธีการดำเนินงานไปสู่สถาบันศึกษาในหมู่บ้านให้มากขึ้นและต้องเนื่อง เพื่อให้เยาวชนในชุมชนเกิดการรับรู้และเข้าใจลักษณะการดำเนินงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมให้การดำเนินงานแบบการมีส่วนร่วมของกลุ่มให้เข้มแข็งมากขึ้น

3) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินควรเชิญชวนให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินเรื่องของการจัดการน้ำในคลองมหาสวัสดิ์อย่างยั่งยืน

5.2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในเรื่องลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่น ๆ ที่ได้รับเลือกให้เป็น พิพิธภัณฑสถานชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยที่เกิดขึ้น และเพื่อเป็นแนวทางประกอบการพิจารณา วางแผน กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำชุมชน

2) ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการพัฒนาในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมือง ด้านวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยม เป็นต้น

5.3 บทสรุป

บทสรุปของการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ได้นำเสนอข้อมูลภาพรวมทั้งหมดของการศึกษาวิจัย จากนั้นทำการสรุป อภิปรายผล และให้ข้อเสนอแนะใน 2 ส่วน ซึ่งประกอบด้วย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย และ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากภาพรวมดังกล่าว จุดสำคัญที่ค้นพบจากงานวิจัย คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีการรวมตัวกันเพื่อขับเคลื่อนการจัดการน้ำในชุมชน ดังที่ทราบถึงปัญหาของน้ำที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อภายในชุมชน ได้มีการทำงานร่วมกันระหว่างสถาบันสารสนเทศทรัพยากรน้ำและการเกษตร(องค์การมหาชน) กับมูลนิธิอุทกพัฒน์ในพระบรมราชูปถัมภ์ ชุมชนได้มีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดิน เรียนรู้ถึงวิธีการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ด้วยการใช้เหตุและผล เข้าใจพื้นที่เข้าใจถึงปัญหาที่แท้จริงที่ไป เรียนรู้การทำแผนที่ การ

ใช้ GPS และแผนที่มาแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน พบน้อย เนื่องจากมีการทำงานร่วมกันกับมูลนิธิอุทกพัฒน์ ซึ่งทางมูลนิธิเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินตั้งแต่ขึ้นวางแผนเกี่ยวกับการจัดการน้ำ และแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนเอง ทำให้เห็นถึงการขาดความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น และอีกปัญหาหนึ่งคือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรบ้านศาลาดินไม่มีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่เป็นการประเมินผลความสำเร็จจากทางสายตา ทำให้ในกลุ่มเองไม่สามารถประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นได้มากนัก

ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำภาพรวม คือ ชุมชนเองต้องให้ความสำคัญกับปัญหาแหล่งน้ำที่เกิดขึ้นภายในชุมชนให้มากกว่านี้ ด้านการจัดการน้ำภายในชุมชนต้องมีความต่อเนื่องเพื่อให้ประสบความสำเร็จ อันเป็นการมีส่วนร่วมที่มากขึ้นของคนภายในชุมชน แล้วควรจะมีการรณรงค์ให้อนุรักษ์และการปลูกฝังทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เพื่อให้เยาวชนคนรุ่นหลังได้มีแหล่งน้ำที่สะอาดไว้ใช้ในอนาคต การขยายผลไปยังชุมชนอื่นโดยการทำสื่อการจัดการน้ำจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จ สุดท้ายการประชาสัมพันธ์ทั้งภายในชุมชนหรือภายนอกชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการน้ำ

กรมทรัพยากรน้ำ. (2546). *การบริหารจัดการน้ำของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรน้ำ
กระทรวงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กรมทรัพยากรน้ำ. (2551). การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. เข้าถึงได้จาก : www.dwr.go.th, 7 กรกฎาคม 2560.

_____ . (2551). หนังสือที่ระลึกเนื่องในโอกาส สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเปิดอาคารกรมทรัพยากรน้ำ วันที่ 12 มิถุนายน 2552. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

เกษม จันทร์แก้ว. (2551). หลักการจัดการลุ่มน้ำ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการดำเนินนโยบายของรัฐบาลด้าน การบริหารจัดการห้วยน้ำ. กรุงเทพมหานคร: กองแผนและสารสนเทศ กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.

โกวิท พวงงาม. (2545). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน. ม.ป.ท.

คณะกรรมการเสริมสร้างและสนับสนุนความเข้าใจในการจัดการทรัพยากรน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ. (ม.ป.ป.). พิพิธภัณฑสถานชาติจัดการน้ำชุมชน ตามแนวพระราชดำริ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

คณะกรรมการกำหนดนโยบาย และการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. (2558). แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ บทสรุปผู้บริหาร. ม.ป.ท.

จิราภรณ์ สว่างเนตร. (2544). ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์. นครปฐม. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

ชนากานต์ อดุลยพิจิตร. (2557). การบริหารจัดการอุทกภัยขององค์การบริหารส่วนตำบลระแหง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

ดร.ศิริวิไล. (2555). การจัดการน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาล ตำบลเมืองแก่ง จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

นฤพนธ์ จันทร์จบ. (2553). การบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาว อำเภอรอนไทร จังหวัดสงขลา. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

บริษัท จัดการและพัฒนาทรัพยากรน้ำภาคตะวันออก. (ม.ป.ป.). โลกของน้ำ. กรุงเทพฯ: บริษัท มังกร การพิมพ์(1994) จำกัด.

ปกรณ ศิริประกอบ. (2558). 3 พาราไดม์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: แนวคิด ทฤษฎี และการนำไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปธาน สุวรรณมงคล. (2527). นโยบายที่คณะบางประการในเรื่องสภาพตำบลกับการมีส่วนร่วมของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.

_____ . (2540). การพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ. รายงานการวิเคราะห์โครงการปรับภาคราชการสู่ยุคโลกกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองกลาง สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

ปราโมทย์ ไม้กลัด. การบริหารจัดการน้ำ. เข้าถึงได้จาก: <https://thaipublica.org/2014/03/water-management-solutions>, 7 กรกฎาคม 2560.

- ปวีณา วีรยางกูร. (2554). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลอ้อมเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. การค้นคว้าอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, นครปฐม.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2534). *องค์การและการจัดการ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภา.
- พรรณฉวี นิติโรจน์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีการจัดทำแผนชุมชนพึ่งตนเองเขตวังทองหลาง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขากฎหมายและการจัดการ คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ. (2556). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). *รัฐประศาสนศาสตร์: ทฤษฎีและแนวการศึกษา (ค.ศ.1887-ค.ศ.1970)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิภพ วงษ์เงิน. (2547). *พฤติกรรมองค์การ Organizational Behavior*. กรุงเทพฯ: อักษรพิทยา.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สาขาวิชาวิทยาการจัดการ. (2545). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหาร(Introduction to Administration)*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์.
- มิตรภาพ ชลานุเคราะห์. (2535). *การบริหาร สิ่งที่ต้องทำ และไม่ควรมี*. กรุงเทพฯ: ศรีเอทีพี พีบลิช ซิง. มูลนิธิอุทกพัฒน์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. *ความเป็นมาของมูลนิธิอุทกพัฒน์*. เข้าถึงได้จาก: <http://www.utokapat.org/about.html>, 5 เมษายน 2560.
- ยุธนา แดงนุ้ย. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในแผนพัฒนาเทศบาลตำบลกำแพง อำเภอเขาชะงู จังหวัดสตูล*. ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขา นโยบายและการวางแผนสังคม มหาวิทยาลัยทักษิณ, พัทลุง.
- สมพร เพ็ญจันทร์. (2547). *แนวคิดและหลักการจัดการในองค์การสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สัมพันธ์ ดุลยาภรณ์ และไกรสร เพ็งสกุล. (2551). *การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาโครงการนำร่องลุ่มน้ำย่อยคลองปะเหลียน จังหวัดตรัง*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สมยศ นาวิการ. (2545). *การบริหาร(Management)*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณ กิจ 1991 จำกัด.
- _____ (2546). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ธรรมสารการพิมพ์.

- สมศักดิ์ สุวรรณเจริญ. (2542). *ขั้นของการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ในการวางแผนพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดกำแพงเพชร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาบริหารสาธารณสุข บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สิริพงษ์ กุลพงษ์. (2552). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการบริหารจัดการน้ำอย่างยั่งยืน โครงการอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอกู่ซาง จังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน สำนักงานบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- สุจริต คุณชนกุลวงศ์. (2558). *ข้อเสนอต่อการปฏิรูปด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ*. (ม.ป.ท.).
- สุธรรมา จันทรา. (2555). *การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการทรัพยากรน้ำจากโครงการชลประทานแม่น้ำชี กรณีศึกษา โครงการสถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้าบ้านกุดแช่ จังหวัดร้อยเอ็ด*. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาสิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- สุธี สุทธิสมบุรณ์ และสมาน รังสิโยกฤษฎ์. (2535). *หลักการบริหารเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: บริษัทประชาชน จำกัด.
- วรรณวิมล ภูนาศ. (2557). *ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา : ตลาดน้ำอัมพวา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขานโยบายสาธารณะและการจัดการภาครัฐ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ศุณย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิมนุษยชนท้องถิ่น. (2560). *สิทธิชุมชนและการจัดการข้อมูลชุมชนด้วย GPS*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี. เพรส จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม. *แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ พ.ศ.2558-2562 เปลี่ยนแปลง (ฉบับที่ 2)*. เข้าถึงได้จาก: www.mahasawat.go.th, 6 มิถุนายน 2560.
- อดิน ระพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ศักดิ์โสภณ.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). *รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของสถาบันอุดมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cohen and Uphoff. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World developments.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แนวคำถามสัมภาษณ์เจาะลึก

แนวคำถามสัมภาษณ์ ชุดที่ 1
สำหรับผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ใช้น้ำบ้านศาลาดิน
ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

ส่วนที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1. ด้านการวางแผน

- มีการวางแผนการจัดการน้ำที่สอดคล้องกับเป็นประสงค์ของชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- มีการสื่อสารให้สมาชิกในกลุ่มทราบถึงการวางแผนการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร
- แผนที่วางไว้เพื่อการจัดการน้ำสามารถนำไปดำเนินงานได้หรือไม่ อย่างไร

2. ด้านการจัดองค์กร

- การจัดการน้ำมีการแบ่งงานให้สมาชิกในกลุ่มตามความรู้ความสามารถหรือไม่ อย่างไร
- การจัดการน้ำที่ผ่านมาดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ อย่างไร
- มีจำนวนสมาชิกที่เพียงพอในการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร

3. ด้านการบังคับบัญชาสั่งการ

- มีการกระจายอำนาจจากผู้นำถึงสมาชิกในกลุ่มอย่างมีขั้นตอนหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำมีการมุ่งประโยชน์ของชุมชนเป็นหลักหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำตั้งมั่นอยู่ในความเป็นธรรมหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำก่อความเครียด/กดดันกับสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

4. ด้านการประสานงาน

- การจัดการน้ำมีการติดต่อกับผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- การจัดการน้ำมีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
- ในการจัดการน้ำมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำกลุ่มในชุมชนกับสมาชิกในกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

5. ด้านการควบคุม

- สมาชิกในกลุ่มยอมรับการดำเนินงานหรือไม่ อย่างไร
- การจัดการน้ำมีการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลอย่างมีหลักเกณฑ์หรือไม่ อย่างไร
- การจัดการน้ำมีการพิจารณาความดีความชอบยึดตามหลักผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างไรบ้าง และ

ตรวจสอบได้หรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 2 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

- สมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร

- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มใช้การตัดสินใจแบบปรึกษาหารือในช่วงดำเนินกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มร่วมกันค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนทั้งการวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและการประเมินผลหรือไม่ อย่างไร

- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามนโยบาย แผนงานที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร

- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือทั้งภาครัฐ และเอกชนหรือไม่ อย่างไร

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

- ผู้นำ สมาชิกในกลุ่ม และชุมชนได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการน้ำ ทั้งผลประโยชน์ส่วนตัวหรือชุมชนโดยรอบหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำ สมาชิกในกลุ่ม และชุมชนได้ใช้น้ำจากการจัดการที่เหมาะสมในชุมชนร่วมกันหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำ สมาชิกในกลุ่ม และชุมชนร่วมกันรักษาน้ำภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมในการค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไร
- ผู้นำและสมาชิกในกลุ่มมีส่วนร่วมกันติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

1. ในทัศนะของท่าน มองว่า การจัดการน้ำของชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในชุมชนของท่านหรือไม่ อย่างไร
2. ในทัศนะของท่าน มองว่า การพัฒนาการจัดการน้ำของชุมชนที่จะทำให้การจัดการน้ำเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนควรมีแนวทางอย่างไรบ้าง
3. ท่านคิดว่า สมาชิกในชุมชน และภาคส่วนต่างๆ ทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคมสามารถร่วมกันสร้างแนวทางในการพัฒนาการจัดการน้ำในชุมชนอย่างไรบ้าง

แนวคำถามสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 สำหรับเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 กระบวนการของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

- หน่วยงานของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหาความต้องการหรือแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านได้ให้คำปรึกษาหารือในช่วงดำเนินกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านเข้ามามีส่วนร่วมค้นหาปัญหาและหาสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

- หน่วยงานของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาตามเป้าประสงค์ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่วางไว้หรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือกับชุมชนด้านการจัดการน้ำหรือไม่ อย่างไร

3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

- หน่วยงานของท่านได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมการจัดการน้ำในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านได้ใช้น้ำจากการจัดการที่เหมาะสมในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมกันรักษาน้ำภายในชุมชนหรือไม่ อย่างไร

4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

- หน่วยงานของท่านทราบถึงข้อดีหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมที่ผ่านมาหรือไม่ อย่างไร
- หน่วยงานของท่านมีส่วนร่วมในการติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการน้ำในชุมชนอย่างต่อเนื่องหรือไม่ อย่างไร

ส่วนที่ 3 แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำอย่างยั่งยืน

1. ในทัศนะของท่าน มองว่า การจัดการน้ำของชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาในชุมชนหรือไม่ อย่างไร
2. ในทัศนะของท่าน มองว่า การพัฒนาการจัดการน้ำของชุมชนที่จะทำให้การจัดการน้ำนั้นเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนมีแนวทางอย่างไรบ้าง
3. ท่านคิดว่า สมาชิกในชุมชน และภาคส่วนต่างๆ ทั้งรัฐ เอกชน และประชาสังคมสามารถร่วมกันสร้างแนวทางในการพัฒนาการจัดการน้ำในชุมชนอย่างไรบ้าง

ภาคผนวก ข
หนังสือของความอนุเคราะห์

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๓๘๖๕๖

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
๙๖ หมู่ ๓ ถ.พุทธมณฑลสาย ๕ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นางสาวปาริชาติ บุรณศิริ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวฉันทสุมน ไทยทวี รหัสนักศึกษา ๑๕๙๑๐๙๐๓๘๑๔๐๔ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับการอนุมัติให้ทำการศึกษาอิสระ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าพื้นที่เพื่อทำการสัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัย เพื่อจะเป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง และนำไปประกอบกับการพัฒนา งานวิจัยในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัยด้วย จักเป็นพระคุณอย่างยิ่ง และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี นิริน)

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ปฏิบัติหน้าที่แทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๕๔๑-๖๐๖๗

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๓๘/๒๖ ๕๖

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
๙๖ หมู่ ๓ ถ.พุทธมณฑลสาย ๕ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นายมานพ ทรัพย์แสนดี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวฉันทสุมน ไทยทวี รหัสนักศึกษา ๑๕๙๑๐๙๐๓๘๑๔๐๔ นักศึกษาระดับปริญญาโท
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี ได้รับการอนุมัติให้ทำการศึกษาอิสระ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เข้าพื้นที่เพื่อทำการ
สัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัย เพื่อจะเป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง และนำไปประกอบกับการพัฒนา
งานวิจัยในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัยด้วย จักเป็น
พระคุณอย่างยิ่ง และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี นิธิรัง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ปฏิบัติหน้าที่แทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๔๑-๖๐๖๗

ที่ ศธ ๐๕๘๒.๓๘/น ๕๖

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
๙๖ หมู่ ๓ ถ.พุทธมณฑลสาย ๕ ต.ศาลายา
อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐

๙ ตุลาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่เข้าพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย

เรียน นางอาภรณ์ ซ้อยประเสริฐ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย นางสาวฉันทสุมน ไทยทวี รหัสนักศึกษา ๑๕๙๑๐๙๐๓๘๑๔๐๔ นักศึกษาระดับปริญญาโท
หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ได้รับการอนุมัติให้ทำการศึกษาอิสระ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการบริหารและจัดการน้ำของชุมชนบ้านศาลาดิน ตำบลมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม”

เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงใคร่ขออนุญาตเผยแพร่เข้าพื้นที่เพื่อทำการ
สัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัย เพื่อจะเป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง และนำไปประกอบกับการพัฒนา
งานวิจัยในขั้นต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ข้อมูลการวิจัยด้วย จักเป็น
พระคุณอย่างยิ่ง และขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศรี ฉิรินง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต ปฏิบัติหน้าที่แทน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ

โทรศัพท์/โทรสาร ๐๒-๔๔๑-๖๐๖๗

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - ชื่อสกุล	นางสาวฉันท์สุมน ไทยทวี
วัน เดือน ปีเกิด	29 มกราคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ที่อยู่ปัจจุบัน	31/3 หมู่ 1 ตำบลทรงคนอง อำเภอสสามพราน จังหวัดนครปฐม 73210
อาชีพ	ประกอบธุรกิจส่วนตัว
ประวัติการศึกษา	มัธยมปลาย โรงเรียนสุคนธ์วิทย์ จังหวัดนครปฐม ปริญญาตรีวิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

